

ΝΑΠ. ΜΗΤΣΗΣ ΕΙΡ. ΖΑΜΑΡΟΥ ΙΦ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ ΓΛΩΣΣΙΚΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

(Για την Αρχαία Ελληνική)

Α΄ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ
ΓΛΩΣΣΙΚΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ
(Για την Αρχαία Ελληνική)

Α΄ ΤΑΞΗ
ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΡΧΙΚΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

Συγγραφείς:

ΝΑΠ. ΜΗΤΣΗΣ – ΕΙΡ. ΖΑΜΑΡΟΥ – ΙΦ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ

Συντονιστής της συγγραφής:

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΡΑΓΚΟΥΣΗΣ

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΠΑΝΕΚΔΟΣΗΣ

Η επανέκδοση του παρόντος βιβλίου πραγματοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών & Εκδόσεων «Διόφαντος» μέσω ψηφιακής μακέτας, η οποία δημιουργήθηκε με χρηματοδότηση από το ΕΣΠΑ / ΕΠ «Εκπαίδευση & Διά Βίου Μάθηση» / Πράξη «ΣΤΗΡΙΖΩ».

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
Προσέγγιση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΘΡΑΣΕΥΜΩΝ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ
ΠΡΟΤΥΠΟ-ΚΑΤΑΡΤΙΣΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ

Οι αλλαγές που ενσωματώθηκαν στην παρούσα επανέκδοση έγιναν με βάση τις διορθώσεις του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ

ΝΑΠ. ΜΗΤΣΗΣ – ΕΙΡ. ΖΑΜΑΡΟΥ – ΙΦ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ

Η συγγραφή και η επιμέλεια του βιβλίου πραγματοποιήθηκε
υπό την αιγίδα του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ
ΓΛΩΣΣΙΚΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ
(Για την Αρχαία Ελληνική)

Α΄ ΤΑΞΗ
ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το βιβλίο αυτό γράφτηκε με σκοπό να υπηρετήσει τη διδασκαλία συγκεκριμένης ύλης από τη Γραμματική και το Συντακτικό της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας, που είναι απαραίτητη για τη συμπλήρωση και εμπέδωση όσων διδάχτηκαν στο Γυμνάσιο. Κατά συνέπεια, όχι μόνο δεν αντικαθιστά τα βιβλία της Γραμματικής και του Συντακτικού που χρησιμοποιούν οι μαθητές, αλλά αντίθετα διδάσκεται παράλληλα και ταυτόχρονα με αυτά. Γι' αυτό δεν επαναλαμβάνει αυτούσιους κανόνες, μορφολογικούς σχηματισμούς ή πίνακες κλίσεως ονομάτων και ρημάτων, παρά μόνο όταν κρίνεται απαραίτητο για άμεση χρήση τους από τους μαθητές κατά την εξάσκησή τους στη σχολική τάξη.

Επισημαίνεται ότι σε όσες ενότητες διδάσκονται στοιχεία από ευρύτερη γραμματική ή συντακτική κατηγορία, η οποία διδάχτηκε κατά ένα μέρος στο Γυμνάσιο, υπενθυμίζονται με παραστατικά διαγράμματα τα διδαγμένα στοιχεία, ώστε να ενταχθεί η νέα γνώση στην ευρύτερη γλωσσική ενότητα, της οποίας αποτελεί αναπόσπαστο μέρος. Μ' αυτό τον τρόπο, επιδιώκεται, σύμφωνα με τη γενική διδακτική αρχή της συνολικότητας, η στενή σύνδεση όλων των στοιχείων μιας ενότητας μεταξύ τους, η οποία διευκολύνει τη συγκράτηση της γνώσης.

Κάθε διδακτική ενότητα έχει δομηθεί έτσι, ώστε να υπηρετεί μια επαγωγική πορεία διδασκαλίας. Με αφετηρία συγκεκριμένο αυθεντικό υλικό για επεξεργασία, επισημαίνονται οι βασικές διαπιστώσεις και παρατηρήσεις και ακολουθούν ποικίλες κατάλληλες ασκήσεις εφαρμογής των διδαγμένων. Βασική επιδίωξη είναι να ασκηθούν οι μαθητές στην επιλογή των ζητούμενων τύπων ή φράσεων πάντοτε σε στενή σχέση με τη συντακτική τους θέση μέσα σε συγκεκριμένη πρόταση ή κείμενο. Επίσης ασκούνται στον μετασχηματισμό προτάσεων σε άλλες με ανάλογη ή διαφορετική σύνταξη, καθώς και στη μεταφορά προτάσεων από την αρχαία στη νέα ελληνική και αντίστροφα.

Από τα παραπάνω είναι φανερό ότι το βιβλίο αυτό αποτελεί ένα μεθοδικό διδακτικό οδηγό, για να συμπληρωθεί κατάλληλα η βασική γλωσσική διδασκαλία της Αρχαίας Ελληνικής που πραγματοποιείται στο Γυμνάσιο.

*Ο συντονιστής
της συγγραφικής ομάδας*

ΕΝΟΤΗΤΑ 1

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΑ ΓΙΑ ΤΟ ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΟ ΓΕΝΙΚΗ ΚΑΤΗΓΟΡΗΜΑΤΙΚΗ – ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΟ ΚΑΙ ΠΡΟΛΗΠΤΙΚΟ ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΟ

Α. ΥΠΕΝΘΥΜΙΣΗ

Να μελετήσετε το επόμενο κείμενο και να προσπαθήσετε, με βάση όσα ξέρετε μέχρι τώρα, να βρείτε τις λέξεις που είναι κατηγορούμενα:

Κύρος ἔτι παῖς ὢν, ὅτ' ἐπαιδεύετο καὶ σὺν ἀδελφῷ καὶ σὺν τοῖς ἄλλοις παισὶ, πάντων πάντα κρᾶτιστος ἐνομιζέτο. Οὗτος αἰδημονέστατος τῶν ἡλικιωτῶν ἐδόκει εἶναι καὶ φιλιππότατος· ἔκρινον δ' αὐτὸν καὶ τῶν εἰς τὸν πόλεμον ἔργων, τοξικῆς τε καὶ ἀκοντίσεως, φιλομαθέστατον εἶναι καὶ μελετηρότατον. Ἐπεὶ δὲ τῇ ἡλικίᾳ ἔπρεπε, καὶ φιλοθηρότατος ἦν καὶ πρὸς τὰ θηρία φιλοκινδυνότατος.

(Ξενοφῶντος Κύρου Ἀνάβασις, Α΄, 9, 2-6, διασκευή)

αἰδημονέστατος (αἰδήμων)	πάρα πολύ ντροπαλός
φιλιππότατος (φίλιππος)	πάρα πολύ φίλος των αλόγων (της ιππασίας)
ἐπεὶ... ἔπρεπε	ὄταν πλέον ταίριαζε στην ηλικία του
φιλοθηρότατος (φιλόθηρος)	πάρα πολύ φίλος του κυνηγιού

- *Κατηγορούμενο* είναι η λέξη με την οποία αποδίδεται στο υποκείμενο ένα γνώρισμα.
- Τα ρήματα που συνδέουν το υποκείμενο με το κατηγορούμενο λέγονται *συνδετικά* (Π.χ. εἰμί, ὑπάρχω, γίγνομαι, τυγχάνω, καθίσταμαι, αἰροῦμαι, καλοῦμαι).
- Το κατηγορούμενο μπορεί να είναι επίθετο ή ουσιαστικό, αλλά επίσης και κάθε άλλη λέξη ή ολόκληρη πρόταση.

Ῥόδος ἐστὶ νῆσος.

Ἐπύραξα ἦν φιλομαθεστάτη.

Ἀλέξανδρος ἐγένετο τηλικούτος (= τόσο μεγάλος).

Ἐγὼ εἰμι ὁ λέγων.

Τὸ σιγᾶν (= ἡ σιωπή) ἐστὶ σωφρονεῖν.

Οἱ στρατεύσαντες ἐγένοντο χίλιοι.

Τὸ στράτευμα ἦν πλησίον.

Φίλιππος ἐστὶν ὅ,τι ἂν εἴπη τις.

- Το κατηγορούμενο, όταν είναι όνομα, συμφωνεί πάντοτε με το υποκείμενο στην πτώση.
- Πέρα όμως από αυτή τη μορφή, που είναι και η πιο συνηθισμένη, το κατηγορούμενο εμφανίζεται και με άλλες μορφές.

Β. ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

- Στα παρακάτω παραδείγματα να μελετήσετε τις υπογραμμισμένες λέξεις και να επισημάνετε τη συντακτική τους χρήση:
 1. Ἴπποκράτης ὄδε ἐστὶ τῶν ἐπιχωρίων (= ένας από τους ντόπιους).
 2. Ἀλκιβιάδης ἦν ἐτῶν ὡς τεσσαράκοντα.
 3. Οἱ τελευταῖοι στρατιῶται κατέβαινον σκοταῖοι (= με το σκοτάδι) εἰς τὸ πεδῖον.
 4. Θεμιστοκλῆς ἀπέθανεν φαρμάκῳ ἐκῶν (= με τη θέλησή του).
 5. Τὸ Ἀλεξάνδρου ὄνομα μέγιστον ἠϋξάτο (= ὥστε να γίνει μεγάλο).
 6. Τὸ τῆς πόλεως τείχος κτίζεται ὑψηλόν.

Γ. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1. **Γενική κατηγορηματική:** Όταν το κατηγορούμενο είναι ουσιαστικό, μερικές φορές δεν τίθεται σε ονομαστική πτώση, σύμφωνα με τον κανόνα, αλλά σε γενική που ονομάζεται **γενική κατηγορηματική** (παραδ. 1,2) και δηλώνει:

- α) **Κτήση** (γενική κατηγορηματική κτητική)
Ὁ ἀγρός ἐστὶ *Τιμοξένου* (= ανήκει στον Τιμόξενο).
- β) **Ένα σύνολο**, του οποίου το υποκείμενο αποτελεί μέρος (γενική κατηγορηματική διαιρετική)
Ἀγησίλαος ἦν *τῶν στρατηγῶν* (= ένας από τους στρατηγούς).
- γ) **Ύλη** (γενική κατηγορηματική της ύλης)
Ὁ στέφανός ἐστι *χρυσού* (= φτιαγμένος από χρυσό).
- δ) **Ιδιότητα** (γενική κατηγορηματική της ιδιότητας)
Πολλοὶ ἦσαν *τῆς αὐτῆς γνώμης* (= είχαν την ίδια γνώμη).
- ε) **Αξία** (γενική κατηγορηματική της αξίας)
Ὁ σῖτος ἦν *ταλάντου* (= άξιζε ένα τάλαντο).

Σημείωση: Η χρήση της γενικής κατηγορηματικής (εκτός από τη γενική της ύλης) είναι πολύ συχνή στη νεοελληνική γλώσσα.

- Αυτό το σπίτι είναι **του Νίκου** (γενική κατηγ. κτητική)
- Ο Κώστας είναι **της παρέας μας** (γενική κατηγ. διαιρετική)
- Οι πολύχρωμες γραβάτες είναι **της μόδας** (γενική κατηγ. ιδιότητας)
- Αυτή η σοκολάτα είναι **των πεντακοσίων δραχμών** (γενική κατηγ. αξίας)

II. **Επιρρηματικό κατηγορούμενο:** οποιοδήποτε ρήμα (ιδιαίτερα όσα σημαίνουν κίνηση) μπορεί να συνδέει το υποκείμενο με ένα κατηγορούμενο, το οποίο **ισοδυναμεί με επίρρημα** (παραδ. 3,4).

Το κατηγορούμενο αυτό λέγεται **επιρρηματικό**.

Είναι συνήθως επίθετο και δηλώνει: τόπο, χρόνο, τρόπο, σκοπό, σειρά κ.λπ.

Παραδείγματα	Το επιρρηματικό κατηγορούμενο σημαίνει:
• Οί στρατιῶται ἐσκήνουν (= στρατοπέδευαν) ὑπαίθριοι (= στο υπαίθρο).	τόπο
• Ὁ ἄγγελος ἀφίκετο <i>τριταῖος</i> (= μετά από τρεις μέρες).	χρόνο
• Δημαγόρας ἐστράτευσεν <i>ἐθελοντής</i> (= εθελοντικά).	τρόπο
• Αἱ νῆες (= τα πλοία) ἔπλευσαν <i>βοηθοί</i> (= για να βοηθήσουν).	σκοπό
• Ἀλέξανδρος ἐπετέθη <i>πρῶτος</i> .	σειρά

III. **Προληπτικό κατηγορούμενο:** Τα ρήματα που σημαίνουν εξέλιξη και η ενέργειά τους διαρκεί για πολύ χρόνο είναι δυνατό να παίρνουν κατηγορούμενο, με το οποίο αποδίδεται από πριν στο υποκείμενο, ως γνώρισμα, το τελικό αποτέλεσμα του ρήματος.

Το κατηγορούμενο αυτό, που προλαβαίνει το αποτέλεσμα της ρηματικής ενέργειας, λέγεται **προληπτικό** (παραδ. 5-6).

Ὁ Ἄσωπὸς ποταμὸς ἐρρύη (= πλημμύρισε) μέγας (= με αποτέλεσμα να γίνει μέγας, ἀδιάβατος).

Ἄννίκερις ὁ Κυρηναῖος τοὺς ἑαυτοῦ φίλους ἱππέας ἐδίδαξε (= ὥστε να γίνουιν ἱππεῖς).

(Πρβλ. νε. Ο Γιάνης σπουδάζει δικηγόρος).

(Βλ. και Σ.Α.Ε. § § 9-12 και 17)

Δ. ΑΣΚΗΣΕΙΣ

► Να μεταφράσετε το παρακάτω κείμενο, αφού πρώτα βρείτε τα κατηγορούμενα που υπάρχουν σ' αυτό:

Ἐγώ, ὁ Μαύσωλος, ἐβασίλευσα Καρίας ἀπάσης, ἦρξα Λυδῶν ἐνίων καὶ ἀντίος πολλοῖς ἡγεμόσιν ἦλθον. Τῶν ἐνδοξοτάτων βασιλέων ἦν καὶ ἐν πολέμοις κρατερός. Τὸ δὲ μέγιστον, ὅτε ἐγενόμην ἐτῶν πεντήκοντα, μνήμα κάλλιστον ἐν Ἄλικαρνασσῶ πρώτος ἐποίησα. Τοῦτο τὸ μνήμα ἦν λίθων μεγάλων καὶ ἐκτίσθη ὑψηλόν. Δικαίως ἐπὶ τούτοις μέγα φρονῶ καὶ δοκῶ τῶν ἀθανάτων ἔσσεσθαι.

(Λουκιανός, Νεκρικοὶ Διάλογοι, 24,1, διασκευή)

ἐνίων (ἔνιοι)	μερικῶν
ἀντίος... ἦλθον	σε σύγκρουση με πολλοὺς ἡγεμόνες ἦρθα
κρατερός	δυνατός, γενναίος
μέγα φρονῶ	υπερηφανεύομαι

► Να προσδιορίσετε το εἶδος της γενικής κατηγορηματικής:

1. Ἡ ἡγεμονία ἐστὶ τῆς πόλεως.
2. Ἐρμοκράτης ἦν τῶν στρατιωτῶν.
3. Ἡ γέφυρα ἐγένετο λίθων.
4. Ἐνταῦθα ὑπῆρχεν οἶνος πέντε ἐτῶν.
5. Κίμων ἦν γένους παλαιοῦ καὶ εὐκλεοῦς.
6. Σόλων ἦν τῶν ἐπτὰ σοφῶν.
7. Ἡ Λακεδαίμων τῆς Πελοποννήσου ἐστὶ.

8. Οὗτος ὁ ἀγρὸς πεντήκοντα μνῶν ἔστι.
9. Τὸ μὲν ἐπιτιμᾶν (= οἱ επικρίσεις, οἱ κατηγορίες) ἔστι παντός, τὸ δ' ὀρθῶς συμβουλεύειν ἔστι σάφρονος.
10. Ἦν δὲ οὗτος τῶν ἀμφὶ Μίλητον στρατευσάντων.

► Ποια ἀπὸ τὰ κατηγορούμενα εἶναι προληπτικά, ποια εἶναι ἐπιρρηματικά καὶ τι σημαίνουν;

1. Σωκράτης καὶ Πρωταγόρας ἀντίοι (= ἀντικρουστά, ἀπέναντι) ἐκάθηντο ἐν τῷ τοῦ Καλλίου οἴκῳ.
2. Δημοσθένης ὄρθριος (= τὰ ξημερώματα) ἀφίκετο εἰς τὴν πόλιν.
3. Διὰ τούτων Φίλιππος ἤρθη μέγας (= ἀναδείχτηκε ὥστε νὰ γίνῃ μέγας).
4. Κύρος ἄσμενος (= με εὐχαρίστηση) ἔώρα τοὺς Ἑλληνας νικῶντας.
5. Ἱεροκλῆς ἀφίκετο τεταρταῖος εἰς Ἄργος.
6. Οἱ Θηβαῖοι παρεδόθησαν πρῶτοι.
7. Βοῦλις καὶ Σπέρχης ἐκόντες (= με τὴ θέλησή τους) τῷ βασιλεῖ προσῆλθον ἐπὶ τιμωρίᾳ (= γιὰ νὰ τιμωρηθοῦν).
8. Κίμων ὑπὸ τῆς μητρὸς ἐλεήμων ἐτρᾶφη (= ἀνατρέφηκε).

► Νὰ μεταφέρετε στὴν ἀρχαία Ἑλληνικὴ τὶς προτάσεις:

1. Ο Κύρος βγήκε (ἐξῆλθε) ἀπὸ τὰ ἀνάκτορα τὴ δεύτερη μέρα.
2. Ο Σωκράτης ἦταν ἕνας ἀπὸ τοὺς φιλοσόφους.
3. Το σπίτι ἦταν φτιαγμένο με πλίνθους.
4. Αὐτὸς ὁ ναὸς εἶναι ἀπὸ ξύλα.

ΕΝΟΤΗΤΑ 2

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΑΜΕΣΟ ΚΑΙ ΕΜΜΕΣΟ ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΟ ΤΟΥ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ ΣΥΣΤΟΙΧΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ

A. ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Να μελετήσετε το παρακάτω κείμενο και να προσπαθήσετε, με βάση όσα ξέρετε μέχρι τώρα, να βρείτε τις λέξεις που είναι αντικείμενα:

Θήρας ἐθήρευον λέων καὶ ὄναγρος, ὁ μὲν λέων διὰ τῆς δυνάμεως ὁ δὲ ὄναγρος διὰ τῆς ταχύτητος. Ἐπεὶ δὲ ζῶα τινα ἐθήρευσαν, ὁ λέων μερίζει καὶ τίθησι τρεῖς μοῖρας, καὶ «τὴν μὲν μίαν, εἶπε, λήψομαι ὡς πρῶτος· βασιλέα με ὀνομάζουσι· τὴν δὲ δευτέραν, ὡς ἕξ ἴσου κοινωνός· ἡ δὲ τρίτη μοῖρα κακὸν μέγα σοι ποιήσει, ἂν μὴ φύγῃς».

(Αἰσώπου Μῦθοι, διασκευή)

θήρας (θήρ, ὁ)

ὄναγρος

μερίζει (μερίζω)

μοῖρας (μοῖρα, ἡ)

ὡς ἕξ ἴσου κοινωνός

ἀγρια ζῶα

ἀγριος ὄνος

κάνει τη διανομή, μοιράζει

μερίδια

ὡς συνέταιρος με ἴσα δικαιώματα

B. ΥΠΕΝΘΥΜΙΣΗ

- Η απλή πρόταση είναι δυνατόν να πάρει διάφορες μορφές και αυτό εξαρτάται από το είδος του ρήματος, το οποίο αποτελεί και τον πυρήνα της.
- **Τα ενεργητικά ρήματα**, δηλαδή όσα σημαίνουν ότι το υποκείμενο ενεργεί, διακρίνονται σε δύο κατηγορίες, τα **αμετάβατα** και τα **μεταβατικά**.

1. **Αμετάβατα** λέγονται τα ρήματα εκείνα τα οποία δηλώνουν ότι το υποκείμενο ενεργεί, χωρίς όμως η ενέργειά του να μεταβαίνει σε άλλο πρόσωπο ή πράγμα.

π.χ. Ὁ λέων μερίζει

(ἂν μὴ) φύγῃς (σὺ)

2. **Μεταβατικά** λέγονται τα ρήματα εκείνα που δηλώνουν ότι η ενέργεια του υποκειμένου τους μεταβαίνει σε ένα άλλο πρόσωπο ή πράγμα, το οποίο ονομάζεται **αντικείμενο**. Το αντικείμενο τίθεται πάντοτε σε μια από τις πλάγιες πτώσεις (γενική, δοτική, αιτιατική). Στη νέα ελληνική επικράτησε η αιτιατική ως η συνηθέστερη πτώση του αντικειμένου.

- Τα μεταβατικά ρήματα είναι δυνατόν να δέχονται ένα ή δύο αντικείμενα και καλούνται αντίστοιχα **μονόπτωτα** ή **δίπτωτα ρήματα**:

	Υποκ.	Ρήμα	Αντικ. (I)	Αντικ. (II)
μονόπτωτα	(οὔτοι) Κλέαρχος	ἐθήρευσαν ἐτίμα	ζῶα τοὺς φίλους	
δίπτωτα	ἡ μοῖρα Κίμων	ποιήσει ἐδίδου	κακόν χρήματα	σοι τοῖς πτωχοῖς

- α) Τα **μονόπτωτα ρήματα** συντάσσονται, ανάλογα με τη σημασία τους, με **γενική**, με **δοτική** ή με **αιτιατική**, όπως φαίνεται στον επόμενο πίνακα:

<p>μέμνησο (= να θυμάσαι) τῶν Ἀθηναίων Σωκράτης οὐκ ἠμέλει τοῦ σώματος οἱ ἄνθρωποι ἐπιθυμοῦσι τῶν ἀγαθῶν οἱ δικασταὶ ἀκηκόασι (= ἀκούσαν) τῶν μαρτύρων Λακεδαιμόνιοι ἤρξαντο (= ἄρχισαν) τοῦ πολέμου</p>	γενική
<p>τοῖς Ἑλλησιν ἐλευθερία προσήκει (= ταιριάζει) οἱ Ἀθηναῖοι ἐπίστευον τοῖς συμμάχοις Πλάτων ὠμίλει (= συναναστρέφονταν) σοφοῖς Δαίδαλος Μίνῳ ἐδούλευε (= ἦταν δούλος) οἱ φαῦλοι φθονοῦσι τοῖς ἀγαθοῖς οἱ δοῦλοι εἶποντο (= ἀκολουθούσαν) τῷ δεσπότῃ ὁ τῶν ἀνθρώπων βίος θεάτρῳ ἔοικε (= μοιάζει)</p>	δοτική
<p>Περικλῆς τὰ μέγιστα τοὺς Ἀθηναίους ὠφέλει (οὔτοι) ἐθήρευον ζῶα οἱ στρατιῶται ὄρουξαν τάφρον οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐφόνευσαν τοὺς κήρυκας</p>	αιτιατική

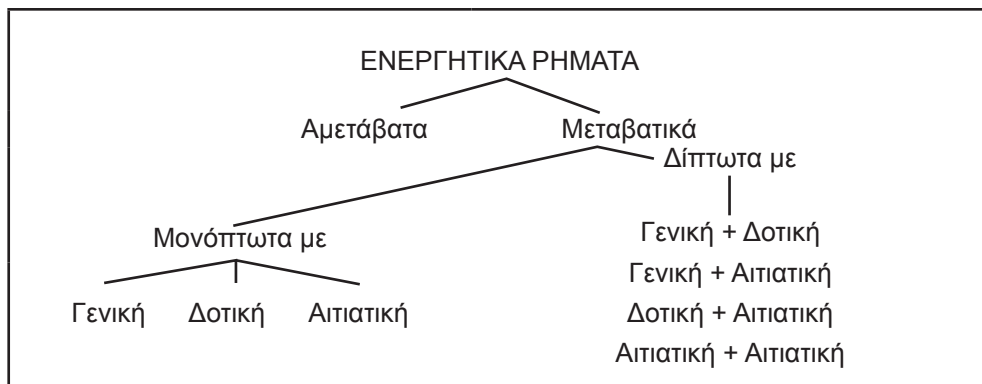
β) Τα **δίπτωτα ρήματα** συντάσσονται, ανάλογα με τη σημασία τους, με:

γενική + δοτική, γενική + αιτιατική
δοτική + αιτιατική, αιτιατική + αιτιατική

Βλέπε χαρακτηριστικά παραδείγματα στον επόμενο πίνακα:

<p>μεταδίδοτε (= δώστε ένα μέρος) <i>τῶν ἀγαθῶν τοῖς φίλοις</i> έκοινωνησαν (= μετείχαν) <i>τῶν αὐτῶν κινδύνων ἡμῖν</i> ὁδοῦ παραχωροῦσιν οἱ νεώτεροι <i>τοῖς πρεσβυτέροις</i></p>	γεν. + δοτ.
<p>Βασιλεὺς ἤκουσε <i>ταῦτα Τισσαφέρνους</i> Χειρίσοφος ἐπλήρωσε (= γέμισε) <i>λίθων λάρνακας</i> (= κιβώτια) ὁπτῶ οὗτος ἔλαβε <i>τὸν Ὀρόντα τῆς ζώνης</i> (= ἀπὸ τῆς ζώνης) οἱ Ἥλαιοι ἐκώλυον (= ἐμπόδιζαν) <i>τοὺς Λακεδαιμονίους τοῦ ἀγῶνος</i></p>	γεν. + αιτ.
<p>Ἀλέξανδρος τὸν ἑαυτοῦ <i>δακτύλιον</i> ἔδωκε <i>τῷ Περόδικκῳ</i> ὁ σίδηρος ἐξισοῖ (= ἐξισώνει) <i>τοὺς ἀσθενεῖς τοῖς ἰσχυροῖς</i> προσήγαγον (= ἔφεραν, παρουσίασαν) <i>αὐτῷ τοὺς αἰχμαλώτους</i> <i>ταῦτα</i> συνεβούλευσεν <i>Περικλῆς Ἀθηναίους</i></p>	δοτ. + αιτ.
<p>Κάτων ἐδίδασκεν <i>τὸν υἱὸν μουσικῆν</i> αἰτεῖτε <i>Ἀλέξανδρον ἰπέας</i> ὁ πάππος τὸν <i>Κῦρον</i> ἐνέδυσσε (= ἐντυσε) <i>καλὴν στολὴν</i></p>	αιτ. + αιτ.

Συνοπτικός πίνακας των ενεργητικών ρημάτων ανάλογα με τη σημασία τους και τα αντικείμενα με τα οποία συντάσσονται:

Γ. ΕΙΔΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

• Άμεσο και έμμεσο αντικείμενο

Στα δίπτωτα ρήματα το ένα αντικείμενο ονομάζεται **άμεσο** και το άλλο **έμμεσο**. Άμεσο είναι το αντικείμενο που βρίσκεται σε πτώση αιτιατική και, όταν το ρήμα συντάσσεται με δύο αιτιατικές, άμεσο είναι αυτό που δηλώνει πρόσωπο. Στην περίπτωση που κανένα αντικείμενο δεν είναι σε πτώση αιτιατική, άμεσο είναι αυτό που βρίσκεται σε πτώση γενική. (Βλ. και Σ.Α.Ε. § 49, σημείωση).

- Κῦρος ἔδωκε *Κλεάροχῳ* (έμμεσο) *χρυσίον* (άμεσο).
- Ἐμοῦ (έμμεσο) ἀκούσεσθε *πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν* (άμεσο).
- Διδάσκουσι *τοὺς παῖδας* (άμεσο) *σωφροσύνην* (έμμεσο).
- Μετεσχῆκαμεν *ὑμῖν* (έμμεσο) *ἱερῶν* τῶν σεμινοτάτων (άμεσο).

• Κατηγορούμενο του αντικειμένου

Σε ορισμένα δίπτωτα ρήματα που συντάσσονται με δύο αιτιατικές παρατηρούμε ότι η μία αιτιατική είναι κατηγορούμενο της άλλης και γι' αυτό ονομάζεται **κατηγορούμενο του αντικειμένου**.

Σ' αυτή την κατηγορία ανήκουν τα ρήματα:

ὀνομάζω, νομίζω, ἐκλέγω, διορίζω, ποιῶ

και ὅσα ἔχουν παρόμοια σημασία.

Η λειτουργία του κατηγορουμένου γίνεται σαφέστερη, αν η συγκεκριμένη πρόταση μετατραπεί σε παθητική. Προσέξτε τις επερχόμενες μεταβολές στα επόμενα παραδείγματα:

- (Οὔτοι) ὀνομάζουσιν ἐμὲ (αντικ.) βασιλέα (κατηγ. αντικ.).
- Οἱ Ἀθηναῖοι ἐκάλουν τοὺς ποιητὰς (αντικ.) θεῖους (κατηγ. αντικ.).

Αντίστοιχες εκφράσεις στην παθητική φωνή:

- Οὔτος (ὁ λέων) ὀνομάζεται ὑπὸ τούτων βασιλεύς (κατηγ.).
- Οἱ ποιηταὶ ἐκαλοῦντο θεῖοι (κατηγ.) ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων.

Σημείωση: Σπάνια παρατηρούμε κατηγορούμενο του αντικειμένου με άλλα ρήματα που συντάσσονται διαφορετικά:

π.χ. Ἐμοὶ χρῆσθε *κρητῆ*.

• Σύστοιχο αντικείμενο

Πολλές φορές συμβαίνει το αντικείμενο που βρίσκεται σε πτώση αιτιατική να επαναλαμβάνει τη ρηματική ενέργεια, και μάλιστα με ὄνομα, που ἔχει την ἴδια ρίζα με το ρήμα, ἢ συνώνυμο. Το αντικείμενο αυτό καλεῖται **σύστοιχο**.

- Οὔτοι ἐθήρευον *θῆρας*.
- Σωκράτης *θυσίας* ἔθνε.
- Κροῖσος ἔζη *βίον* εὐδαίμονα.

Το σύστοιχο αντικείμενο συνοδεύεται συνήθως από επιθετικό προσδιορισμό και, επειδή δεν εκφράζει κάποια αναγκαία έννοια, κατά κανόνα παραλείπεται και μένει στη θέση του μόνο ο επιθετικός προσδιορισμός, είτε αμετάβλητος είτε σε πτώση αιτιατική ουδετέρου γένους, συνήθως πληθυντικού αριθμού.

- Παῖσον (= χτύπησε) διπλῆν (< διπλῆν πληγῆν).
- Ἀλκιβιάδης πολλὰ ἤμαρτε (< πολλές ἀμαρτίας).

Σημείωση: Στην κοινή νεοελληνική γλώσσα ο επιθετικός προσδιορισμός του συστοίχου αντικειμένου κατέληξε σε τροπικό επίρρημα. Έτσι προέκυψε η κατάληξη **-α** των επιρρημάτων αντί της **-ως** της αρχαίας Ελληνικής.

- Βαδίζει καμαρωτά (< καμαρωτό βάδισμα)
- Ζούσε ήσυχα (< ήσυχη ζωή)
- Γελούσε τρανταχτά (< τρανταχτό γέλιο)
- Σφύριζε κλέφτικα (< κλέφτικο σφύριγμα)

Δ. ΑΣΚΗΣΕΙΣ

➤ Στα επόμενα παραδείγματα ποια ρήματα είναι δίπτωτα και ποια μονόπτωτα;

1. Σχολαστικὸς ἰατρῶ συναντήσας, ἔλεγεν αὐτῷ τάδε· «συγχώρησόν μοι καὶ μὴ μοι μέμψῃ ὅτι (= διότι) οὐκ ἐνόσησα νόσημά τι».
2. Ξενοφῶν ἐπυνθάνετο (= ζητούσε να μάθει) τῶν αἰχμαλώτων ἑτέραν ὁδόν.
3. Σωκράτης ἐδίδασκε τοὺς μαθητὰς τὴν ἀρετὴν καὶ οὐκ ἐπράττετο (= δεν ἔπαιρνε) αὐτοὺς χρήματα.

➤ Στα παρακάτω παραδείγματα να αναγνωρίσετε τα σύστοιχα αντικείμενα και τα κατηγορούμενα του αντικειμένου:

1. Ἄμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ οἱ Ἕλληνας εἶλοντο (= εξέλεξαν) Ξενοφῶντα στρατηγόν.
2. Οἱ Ἀθηναῖοι τοσαύτας ἑορτὰς ἐώρταζον, ὅσας οὐδεμία τῶν ἄλλων Ἑλληνίδων πόλεων καὶ τοσαύτας δίκας ἐδικάζοντο, ὅσας οὐδὲ πάντες ἄνθρωποι.
3. Ἀθηναῖοι τοὺς Μεγαρεῖς ἐνόμιζον συμμάχους πιστοὺς καὶ στρατιώτας γενναίους.
4. Τοιαῦτα ἔλεγεν ὁ Ἑρατοσθένης καὶ πολλὰ ἐμηχανᾶτο (= ἐπινοούσε) διὰ τὴν ἑαυτοῦ σωτηρίαν.
5. Τὴν τοιαύτην δύναμιν ἀνδρείαν ἔγωγε καλῶ.
6. Ἄν σφροονῆς κράτιστον βίον ζήσεις.
7. Δημοσθένης πολλοὺς κινδύνους ὑπὲρ τῆς πατρίδος κεινδύνευεν καὶ τὰ βέλτιστα συμβεβούλευεν.
8. Πλείονα λυποῦνται οἱ πλούσιοι τῶν πενήτων.

► Να συμπτύξετε και να αναπτύξετε κατάλληλα τις επόμενες προτάσεις σύμφωνα με το παράδειγμα:

1. Ὅμηρος παιδεύει τὴν ἀρίστην παιδείαν.	1. Ὅμηρος παιδεύει τὰ ἄριστα.
2. Τὴν κακίστην δουλείαν οἱ ἀκρατεῖς δουλεύουσι.	2.
3. Ξενοφῶν τούτους τοὺς λόγους εἶπεν.	3.
4. Τὸν ἄνθρωπον δεῖ πολλοὺς μόχθους μοχθεῖν.	4.
5.	5. Ἡ ἐμὴ τέχνη βραχέα δύναται ὠφελεῖν.
6.	6. Μέγα δύναται ὁ τοῦ ἑαυτοῦ κρατῶν.
7.	7. Σωκράτης ἄριστα ἔπραττεν ἐν τῷ βίῳ.
8.	8. Οἱ ἐν Μαραθῶνι μεγάλα ἐνίκησαν.

► Να μεταφέρετε στην αρχαία Ελληνική τις επόμενες προτάσεις:

1. Ονόμασε τον εαυτό του στρατηγὸ ὅλων των Ελλήνων.
2. Ο Αλκιβιάδης πολὺ ἐβλαψε (εζημίωσε) τὴν πατρίδα του τὴν Αθήνα.

► Να μεταφράσετε το κείμενο:

Τὴν τῶν ποταμῶν φύσιν καὶ τὰ ῥεῖθρα αὐτῶν ὀρῶμεν· ὅμως οἱ τιμῶντες αὐτοὺς καὶ τὰ ἀγάλματα αὐτῶν ἐργαζόμενοι οἳ μὲν ἀνθρωπομόρφους αὐτοὺς ἰδρῦσαντο, οἳ δὲ βοῶν εἶδος αὐτοῖς περιέθηκαν. Βουσί μὲν οὖν εἰκάζουσιν οἱ Στυμφάλιοι τὸν Ἴερασίον καὶ τὸν Μετώπην καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι τὸν Εὐρώταν. Ἀθηναῖοι δὲ τὸν Κηφισὸν ἄνδρα δεικνύουσι ἐν προτομῇ κέρατα ἔχοντα.

(Αἰλιανοῦ, Ποικίλη Ἱστορία, Β, 33, διασκευή)

ῥεῖθρα	κοίτες
οἳ μὲν... οἳ δὲ	ἄλλοι μὲν... ἄλλοι δὲ
ἰδρῦσαντο	ἔκαναν, ἐφτιαξαν
βοῶν εἶδος αὐτοῖς περιέθηκαν	τους ἔδωσαν μορφή βοδιῶν
βουσὶν εἰκάζουσιν	παρομοιάζουν με βόδια / απεικονίζουν ως βόδια

ΕΝΟΤΗΤΑ 3

ΦΩΝΗΕΝΤΟΛΗΚΤΑ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ ΤΗΣ Γ΄ ΚΛΙΣΗΣ (ΜΟΝΟΘΕΜΑ)

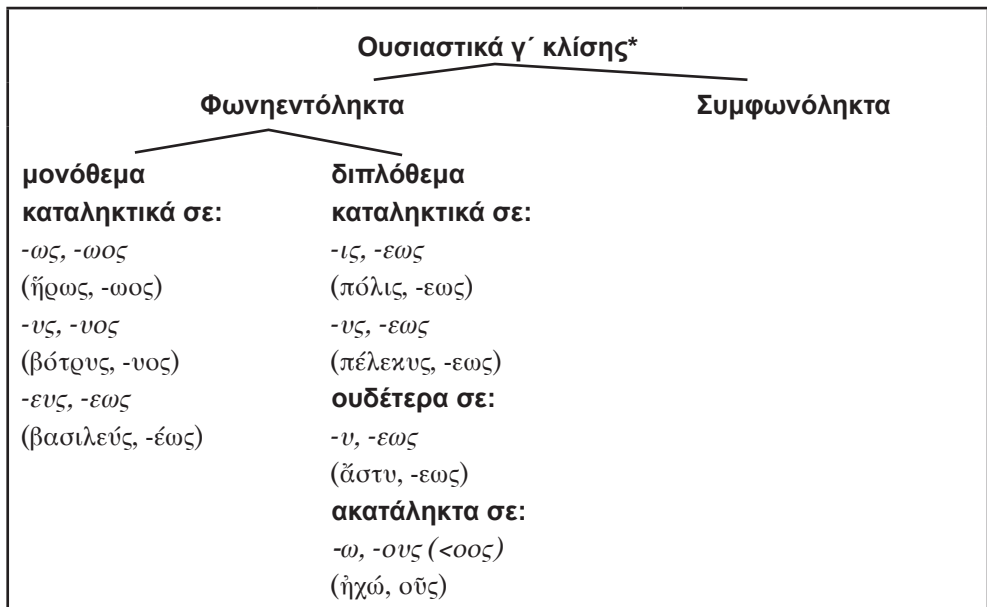
A. ΥΠΕΝΘΥΜΙΣΗ

Στο παρακάτω κείμενο να βρείτε, με βάση όσα γνωρίζετε, τα ουσιαστικά της γ΄ κλίσης:

Μετὰ δὲ τὴν Αἰγέως τελευτήν, Θησεὺς βασιλεὺς ἐγένετο καὶ ἔργον θαυμαστὸν ἐποίησεν. Οὗτος μεθ' ἰππέων πολλῶν καὶ ἱερέων τοὺς τῆς Ἀττικῆς δῆμους ἔπειθεν μίαν πόλιν ποιῆσαι. Καταλύσας οὖν τὰς παρ' ἑκάστῳ δῆμῳ ἀρχάς, κοινὸν πρυτανεῖον καὶ βουλευτήριον ἵδρυσεν καὶ τὴν νέαν πόλιν Ἀθήνας προσηγόρευσε.

(Πλουτάρχου Βίοι Παράλληλοι, Θησεύς, 24, διασκευή)

- Να εντάξετε τα ουσιαστικά που αναγνωρίσατε στην κατάλληλη κατηγορία, σύμφωνα με τον παρακάτω πίνακα:

* Από αυτά έχουν διδαχθεί μέχρι τώρα τα λήγοντα σε -εως, -εως και -ις, -εως.

B. ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Να μελετήσετε τα επόμενα παραδείγματα και να επισημάνετε τα φωνηεντόληκτα ουσιαστικά της γ' κλίσης. Σε ποιες από τις παραπάνω κατηγορίες ανήκουν;

- Οί Τρώες Ἴλον καὶ Τρώα ἑθεράπευον (= τιμούσαν) ὡς ἥρωας. Τοῖς ἥρωσι τούτοις πολλοὶ ναοὶ ἦσαν.
- Κατὰ τὰς κλιτῦς (= βουνοπλαγιές) τοῦ Ὑμηττοῦ ἄμπελοι ἐφύοντο καὶ βότρυες (= σταφύλια) ἐγίνοντο, ἐκ δὲ τῶν βοτρύων οἶνος ἐξαίρετος. Κίνδυνος δ' ὅμως τοῖς βότρυσιν οἱ μῦες (= τα ποντίκια) ἦσαν.

Στα παραπάνω παραδείγματα υπάρχουν ορισμένοι νέοι τύποι φωνηεντολήκτων της γ' κλίσης:

α) Τρώες	β) τὰς κλιτῦς
Τρώα	βότρυες
ἥρωας	τῶν βοτρύων
ἥρωσι	τοῖς βότρυσιν
	οἱ μῦες

Εδώ, πρόκειται για φωνηεντόληκτα που λήγουν:

- α) σε -ως, -ως (π.χ. Τρώς, -ός, ἥρως, -ως)
- β) σε -υς, -υος (π.χ. κλιτῦς, -ύος, βότρυς, -υος, μῦς, -ύος)

Τα ονόματα αυτά κλίνονται ως εξής (βλ. και τις παραγρ. 108-109 της Γ.Α.Ε.):

ΕΝΙΚΟΣ

ΟΝΟΜ.	ὁ	ἥρως	ὁ	Τρώς	ὁ	βότρυς	ὁ	μῦς
ΓΕΝ.	τοῦ	ἥρωος	τοῦ	Τρωός	τοῦ	βότρυος	τοῦ	μυός
ΔΟΤ.	τῷ	ἥρωι	τῷ	Τρωὶ	τῷ	βότρυϊ	τῷ	μυὶ
ΑΙΤ.	τὸν	ἥρωα	τὸν	Τρώα	τὸν	βότρυον	τὸν	μῦν
ΚΛΗΤ.	(ὦ)	ἥρως	(ὦ)	Τρώς	(ὦ)	βότρυ	(ὦ)	μῦ

ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ

ΟΝΟΜ.	οἱ	ἥρωες	οἱ	Τρώες	οἱ	βότρυες	οἱ	μῦες
ΓΕΝ.	τῶν	ἥρώων	τῶν	Τρώων	τῶν	βοτρύων	τῶν	μυῶν
ΔΟΤ.	τοῖς	ἥρωσι(ν)	τοῖς	Τρωσὶ(ν)	τοῖς	βότρυσι(ν)	τοῖς	μυσὶ(ν)
ΑΙΤ.	τοὺς	ἥρωας	τοὺς	Τρώας	τοὺς	βότρυς	τοὺς	μῦς
ΚΛΗΤ.	(ὦ)	ἥρωες	(ὦ)	Τρώες	(ὦ)	βότρυες	(ὦ)	μῦες

Γ. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Τα παραπάνω ονόματα έχουν μόνον ένα θέμα (ηρω-, Τρω-, βότρω-, μυ-) και γι' αυτό χαρακτηρίζονται, όπως είπαμε ως *μονόθεμα*.

Από αυτά, όσα ανήκουν στην πρώτη κατηγορία (δηλαδή λήγουν σε -ως, -ωος) κλίνονται ομαλά και σύμφωνα με τα υποδείγματα. Για τα ονόματα της δεύτερης κατηγορίας (για όσα δηλαδή λήγουν σε -υς, -υος) πρέπει να γνωρίζουμε τα εξής:

1. Η κλητική του ενικού σχηματίζεται μόνο με το θέμα, δηλαδή χωρίς κατάληξη.
Π.χ. (ῶ) βότρω, (ῶ) κλιτύ, (ῶ) μῦ.
2. Η αιτιατική του ενικού έχει κατάληξη -ν (αντί -α), π.χ. τὸν βότρω, τὴν κλιτύν, τὸν μῦν.
3. Η αιτιατική του πληθυντικού έχει την κατάληξη -ς (αντί -ας) και όταν τονίζεται στη λήγουσα παίρνει περισπωμένη. Π.χ. τοὺς βότρω, τὰς κλιτύς, τοὺς μῦς.
4. Τα μονοσύλλαβα ονόματα της κατηγορίας αυτής, όπου εμφανίζονται μία μόνο συλλαβή, παίρνουν περισπωμένη, π.χ. ὁ μῦς, τὸν μῦν, (ῶ) μῦ, τοὺς μῦς.

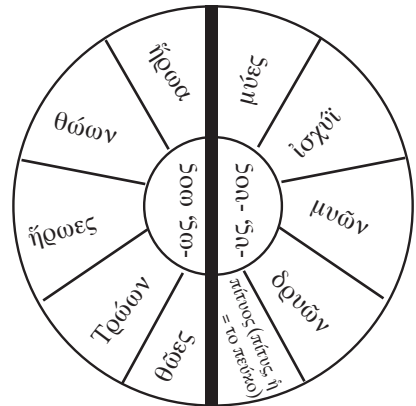
Δ. ΑΣΚΗΣΕΙΣ

► Να συμπληρώσετε τους κλιτικούς τύπους των ουσιαστικών ὁ θῶς (= το τσακάλι), ἡ κλιτύς, ὁ στάχυς, ἡ δροῦς (= η βελανιδιά) στον πίνακα που ακολουθεί:

ΠΤΩΣΕΙΣ		ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ			
ΟΝΟΜ.	ὁ θῶς	ἡ δροῦς
ΓΕΝ.	τῆς κλιτύος
ΔΟΤ.	τῷ στάχυϊ
ΑΙΤ.	τὸν θῶα	τὴν δροῦν
ΚΛΗΤ.
ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ					
ΟΝΟΜ.	οἱ κλιτύες
ΓΕΝ.	τῶν θῶων	τῶν δροῦων
ΔΟΤ.
ΑΙΤ.	τοὺς θῶας	τοὺς στάχυσ
ΚΛΗΤ.	(ῶ) δρούες

► Να συμπληρώσετε τα κενά των προτάσεων με τις κατάλληλες λέξεις από το διπλανό σχήμα:

1. Οἱ τὸ πάλαι (= τα παλιά χρόνια) ἡμίθεοι ἐνομίζοντο.
2. Τὴν τῶν πόλιν οἱ Ἑλληνες δόλω (= με δόλο, με τέχνασμα) κατέλαβον.
3. Ἡ τῶν δορὰ (= δέριμα) χρήσιμος τοῖς ἀνθρώποις ἦν καὶ διὰ τοῦτο τοῦς ἐφόνευον.
4. Τὸν Νεῖλον ποταμὸν οἱ Αἰγύπτιοι ὡς θεὸν καὶ ἐτίμων.
5. Πιστεύομεν τῇ τοῦ σώματος μᾶλλον ὅμως πιστεύομεν τῇ τῆς ψυχῆς ὥμῃ.
6. Τὸ ὄρος τοῦτο μεστὸν (= γεμάτο) ἐστίν.
7. Πόλεμόν ποτε οἱ τοῖς βατράχοις ἐκήρυξαν, ἐπεὶ ὁ τῶν βασιλεὺς ὑπὸ βατράχου ἐπνίγη.
8. Ἐν Ὀλυμπίᾳ μὲν ἐλαίας στέφανος ἦν ἄθλον (= βραβεῖο) τῆς νίκης, ἐν δὲ τῷ Ἴσθμῳ στέφανος.

► Να βάλετε στη σωστή πτώση τα ονόματα που είναι σε παρένθεση.

1. Αἱ (Ἐρινὺς = θεὰ που τιμωρεῖ τις κακές πράξεις) ἐν Ἀθήναις ἱερὸν εἶχον ὠνόμαζον δὲ οἱ Ἀθηναῖοι τὰς (Ἐρινὺς) Εὐμενίδας καὶ σεμνὰς θεοῦς.
2. Τὸν Πηλεΐδην Χεῖρων ἔτρεφε σπλάχνοις λεόντων καὶ (σὺς, ὁ = ο χοῖρος) ἀγρῶν.
3. Οἱ (δμῶς, ὁ = δούλος) τὰς τῶν πλουσίων τραπέζας παρεσκεύαζον καὶ παντοῖα ἐδέσματα (= φαγητά) παρέθετον.
4. Οἱ τῶν ποταμῶν (ἰχθύς) τὰ ὠὰ ὑπὸ τὴν (ἰλὺς = λάσπη, πηλός) τίκτουσιν (= γεννοῦν).
5. Οἱ τῶν ἀγρῶν (μῦς) τοὺς (στάχυς) καὶ τοὺς (βότρυς) φθειροῦσιν.
6. Ἀντιγόνη τὸν τοῦ ἀδελφοῦ Πολυνεΐκου (νέκυς, ὁ = νεκρὸ σῶμα, νεκρός) διὰ ταφῆς ἐτίμησεν.

► Να μεταφέρετε στην αρχαία Ελληνική τα παραδείγματα:

1. Η Αίγυπτος είναι γυμνή (*ψιλή* + γεν.) από βελανιδιές και πεύκα.
2. Ο Άραχθος ποταμός είναι γεμάτος (*μεστὸς* + γεν.) από ψάρια και λάσπη.
3. Η Ελένη ήταν για τους Τρώες (δοτ.) αιτία πολλών κινδύνων.
4. Η Αθηνά στους ήρωες (δοτ.) των Ελλήνων σύμμαχος και σύμβουλος ήταν.

► Στο επόμενο κείμενο να βρείτε τα ονόματα που κλίνονται σύμφωνα με τις δυο κατηγορίες που εξετάσαμε και να κλίνετε ένα από την καθεμιά:

Σὺς ἄγχιος ἐστὼς παρὰ τινὰ δρυῖν τοὺς ὀδόντας ἡκόνα. Θωὸς δὲ ἐρομένου τὴν αἰτίαν δι' ἣν, μηδενὸς ὄντος ἐπὶ τὴν κλιτὺν μήτε κυνηγέτου μήτε ἄλλου κινδύνου, τοὺς ὀδόντας θήγει, ἔφη· «ἄλλ' ἔγωγε οὐ ματαίως τοῦτο ποιῶ· ἐὰν γὰρ με κίνδυνος καταλάβῃ, οὐ τότε περὶ τὸ ἀκονᾶν ἀσχοληθήσομαι, ἐτοίμοις δὲ οὔσι χρήσομαι.

(Αἰσώπου Μῦθοι, διασκευή)

ἐστὼς (ἴσταμαι)

ἡκόνα (ἀκονάω -ῶ)

θωὸς δὲ ἐρομένου

κυνηγέτου

θήγει (θήγω)

περὶ τὸ ἀκονᾶν

χρήσομαι

που καθόταν, που στέκονταν

ακόνιζε

όταν ένα τσακάλι ρώτησε

κυνηγού

ακονίζει, κάνει κοφτερούς

με το ακόνισμα

θα (τα) χρησιμοποιήσω

ΕΝΟΤΗΤΑ 4

ΦΩΝΗΕΝΤΟΛΗΚΤΑ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ ΤΗΣ Γ΄ ΚΛΙΣΗΣ (ΔΙΠΛΟΘΕΜΑ)

Α. ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Να μελετήσετε τα επόμενα παραδείγματα και να επισημάνετε τα υπάρχοντα διπλόθεμα φωνηεντόληκτα ουσιαστικά της γ΄ κλίσης.

- Γεωργός, καθ' ἡμέραν ἔξω τοῦ ἄστεως ἐπορεύετο καὶ ἐν τῷ δρυμῷ (= στον δρυμώνα, στο δάσος) τῷ πελέκει (= με το τσεκούρι) ἐξυλεύετο (= έκοβε ξύλα).
- Λακεδαιμόνιοι τοὺς νέους ἐπαίδευον πρὸς πειθῶ καὶ ἀνδρείαν.
- Λέσβος ἢ νῆσος πατρὶς ἐστὶ τοῦ Ἰλκαίου καὶ τῆς Σαπφοῦς.

Στα παραπάνω παραδείγματα υπάρχουν ορισμένοι νέοι τύποι διπλόθεμων φωνηεντόληκτων ουσιαστικών της γ΄ κλίσης:

α) τοῦ ἄστεως β) πειθῶ
τῷ πελέκει τῆς Σαπφοῦς

Πρόκειται για διπλόθεμα φωνηεντόληκτα που λήγουν:

- α) σε -υς/-υ, -εως (π.χ. πέλεκυς, -εως, ἄστυ, -εως)
β) σε -ω, -ους (π.χ. πειθῶ, -οῦς, Σαπφῶ, -οῦς)

Τα ονόματα αυτά κλίνονται σύμφωνα με τους επόμενους πίνακες (βλ. και τις παραγρ. 111, 112 και 118, 119 της Γ.Α.Ε.):

ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ

ΟΝΟΜ.	ὁ	πέλεκυς	τὸ	ἄστυ	ἡ	πειθῶ
ΓΕΝ.	τοῦ	πελέκεως	τοῦ	ἄστεως	τῆς	πειθοῦς
ΔΟΤ.	τῷ	πελέκει	τῷ	ἄστει	τῇ	πειθοῖ
ΑΙΤ.	τὸν	πέλεκυν	τὸ	ἄστυ	τὴν	πειθῶ
ΚΛΗΤ.	(ὦ)	πέλεκυ	(ὦ)	ἄστυ	(ὦ)	πειθοῖ

ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ

ΟΝΟΜ.	οί	πελέκεις	τὰ	ἄστη	—
ΓΕΝ.	τῶν	πελέκεων	τῶν	ἄστεων	—
ΔΟΤ.	τοῖς	πελέκεσι	τοῖς	ἄστεσι	—
ΑΙΤ.	τοὺς	πελέκεις	τὰ	ἄστη	—
ΚΛΗΤ.	(ὦ)	πελέκεις	(ὦ)	ἄστη	—

B. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Τα παραπάνω ονόματα έχουν δυο θέματα και γι' αυτό χαρακτηρίζονται, όπως είπαμε, ως διπλόθεμα. Από αυτά:

α) Τα ονόματα σε *-υς/υ, -εως*:

1. Έχουν θέματα που λήγουν σε *-υ* και σε *-ε* (*πέλεκυ-, αστυ-, πελεκε-, αστε-*). Από το θέμα που λήγει σε *-υ* σχηματίζονται η ονομαστική, η αιτιατική και η κλητική του ενικού, ενώ από το θέμα που λήγει σε *-ε* σχηματίζονται η γενική και η δοτική του ενικού, καθώς και ολόκληρος ο πληθυντικός.
2. Στη γενική του ενικού έχουν κατάληξη *-ως* (αντί *-ος*) και τονίζονται, τόσο στη γενική του ενικού όσο και στη γενική του πληθυντικού, στην προπαραλήγουσα, παρά τον κανόνα (Βλ. Γ.Α.Ε. 38,2).
3. Τον χαρακτήρα *-ε* του θέματος τον συναιρούν με το επόμενο *-ι* ή *-ε* των καταλήξεων σε *-ει* (π.χ. *πελέκε-ι > πελέκει, πελέκε-ες > πελέκεις*)
4. Τα αρσενικά σε *-υς, -εως* σχηματίζουν την αιτιατική του ενικού με την κατάληξη *-ν* (τὸν πέλεκυν) και την αιτιατική του πληθυντικού όμοια με την ονομαστική (τούς πελέκεις).
5. Σχηματίζουν την κλητική του ενικού χωρίς κατάληξη, δηλαδή μόνο με το θέμα ((ὦ) *πέλεκυ*).

β) Τα ονόματα σε *-ω, -ους*:

1. Έχουν μόνον ενικό αριθμό.
2. Τα θέματά τους λήγουν σε *-ω* και *-ο* (π.χ. *πειθω-, πειθο*). Με το θέμα σε *-ω* σχηματίζουν την ονομαστική και με το θέμα σε *-ο* τις άλλες πτώσεις.
3. Στις πλάγιες πτώσεις (γενική, δοτική και αιτιατική) συναιρούν τον χαρακτήρα *-ο* του θέματος με τα φωνήεντα των καταλήξεων (π.χ. **πειθό-ος > πειθοῦς, *πειθόι > πειθοῖ, *πειθό-α > πειθῶ*).
4. Στην αιτιατική ενικού οξύνονται (π.χ. *τὴν πειθῶ*) παρά τον κανόνα, σύμφωνα με τον οποίο οι τονιζόμενες στη λήγουσα συνηρημένες συλλαβές παίρνουν περισπωμένη.

Γ. ΑΣΚΗΣΕΙΣ

► Να κατατάξετε τα υπογραμμισμένα ουσιαστικά των επομένων παραδειγμάτων στην αντίστοιχη κατηγορία και να γράψετε τις πλάγιες πτώσεις του ενικού και του πληθυντικού σύμφωνα με το σχήμα.

1. Τὰ τῶν κηρύκων καὶ πρέσβων σώματα οἱ θεοὶ φυλάττουσιν.
2. Λεμῶν (= λιβάδι) κάλλιστος πρὸς τῷ ἄνθρωπῳ (= κοντά στη σπηλιά) τῆς Καλυψοῦς ἦν.
3. Ἐκ τοῦ τῶν Ἀθηναίων ἄστεως εἰς Λακεδαίμονα ὁδὸς τριῶν ἡμερῶν ἦν.
4. Τοῖς τῶν Ἀθηναίων ὀπλίταις δόρατα ἦν πέντε πήγεων.

ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ

ΠΤΩΣΕΙΣ	-υς, -εως	-υ, -εως	-ω, -ους
γεν.			
δοτ.			
αιτ.			

ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ

γεν.			
δοτ.			
αιτ.			

► Να βάλετε στη σωστή πτώση τα ουσιαστικά που είναι σε παρένθεση:

1. Οἱ γεωργοὶ τοῖς (πέλεκυς) τὰ δένδρα τέμνουσι (= κόβουν).
2. Νιόβη ἑπτὰ υἱοὶ καὶ ἑπτὰ θυγατέρες ἦσαν, τῇ δὲ (Λητώ) δύο, Ἀπόλλων καὶ Ἄρτεμις.
3. Περικλῆς ἑωρᾶτο (= φαινόταν) ἐν τῷ (ἄστρῳ) μίαν ὁδὸν τὴν ἐπ' ἀγορᾶν καὶ τὸ βουλευτήριον πορευόμενος.
4. Διὸς κελεύσαντος, Ἐριμῆς παρήγγειλε τῇ (Καλυπῶ) τὸν Ὀδυσσεῖα ἀποπέμψαι (= να αφήσει ελεύθερο).
5. Τῇ τῶν λόγων (πειθῶ) μᾶλλον οἱ νέοι παιδεύονται ἢ ταῖς ποιναῖς καὶ ταῖς βασάνοις.

► Να μεταφέρετε τις προτάσεις στην αρχαία Ελληνική.

1. Ο Οδυσσεάς τις πόλεις πολλών ανθρώπων είδε.
2. Τα χτυπήματα (τὸ πλῆγμα) των τσεκουριών ήταν ισχυρά.
3. Από τους ποιητές (γεν.) θαυμάζουμε περισσότερο (μᾶλλον) τη Σαπφώ.
4. Σαπφώ (κλιτ.), τα ποιήματά σου (ᾠδὴ) απαγγέλουμε και την πόλη σου (ἄστν) τιμούμε.
5. Οι Ρωμαίοι θαύμαζαν τη φρόνηση των απεσταλμένων (πρέσβυς) του Πύρρου.

► Ποια ονόματα μπορείτε να βρείτε στο επόμενο κείμενο, τα οποία να ανήκουν στις κατηγορίες που εξετάσαμε;

Δημιάδης ὁ πρέσβυς δημηγορῶν ποτε ἐν τῷ τῶν Ἀθηναίων ἄστει καὶ μὴ δυνάμενος πεῖσαι ἄνδρα εὐμεγέθη μὲν τῷ σώματι, ἀλόγιστον δὲ τὴν ψυχὴν, τοῦτον τὸν μῦθον εἶπεν· «Ζεὺς πλάσας ἀνθρώπους ἐκέλευσεν Ἑρμῆν νοῦν καὶ πειθῶ αὐτοῖς ἐγγέαι. Κάκεῖνος, μέτρον ποιήσας μετὰ τῆς Κλωθοῦς, ἴσον ἐνέχεεν ἐκάστῳ. Συνέβη δ' ὅμως, τοὺς μὲν μικροφυεῖς πληρωθέντας τοῦ μέτρου φρονίμους γενέσθαι, τοὺς δὲ μακροὺς ἄτε μὴ ἀφικομένου τοῦ ποτοῦ μηδὲ μέχρι γονάτων, ἀφρόνους γενέσθαι».

(Αἰσώπου Μῦθοι, διασκευή)

δημηγορῶν ποτε
ἀλόγιστον δὲ τὴν ψυχὴν
ἐκέλευσεν (κελεύω)
ἐγγέαι (ἐγγέω)
Κλωθοῦς (Κλωθώ, ἦ)
ἴσον ἐνέχεεν ἐκάστῳ
μικροφυεῖς
πληρωθέντας τοῦ μέτρου
τοὺς δὲ μακροὺς
ἄτε μὴ ἀφικομένου
ἀφρόνους γενέσθαι

μιλώντας κάποτε
φτωχόν ὅμως στο μυαλό
διέταξε
να τοποθετήσει μέσα τους
μια από τις τρεις μοίρες
έβαζε σ' όλους την ίδια ποσότητα
μικρόσωμους
αφού γέμισαν με τη δόση
τους ψηλούς ὅμως
επειδὴ δεν έφτασε
να γίνουν άμυαλοι, κουτοί

ΕΝΟΤΗΤΑ 5

ΥΓΡΟΛΗΚΤΑ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ ΤΗΣ Γ΄ ΚΛΙΣΗΣ (ΔΙΠΛΟΘΕΜΑ)

Α. ΥΠΕΝΘΥΜΙΣΗ

Στο παρακάτω κείμενο να βρείτε, με βάση όσα γνωρίζετε, τα συμφωνόληκτα ουσιαστικά της γ΄ κλίσης:

Κώνωψ πρὸς λέοντα ἐλθὼν εἶπεν· «Οὔτε φοβοῦμαι σε, οὔτε δυνατώτερός μου εἶ· εἰ δὲ μή, τί σοί ἐστιν ἡ δύναμις; ὅτι ξύεις τοῖς ὄνουσι καὶ δάκνεις τοῖς ὀδοῦσι; τοῦτο καὶ γυνὴ τῷ ἀνδρὶ μαχομένη ποιεῖ. Ἐγὼ δὲ λίαν ὑπάρχω σου ἰσχυρότερος. Εἰ δὲ θέλεις, ἔλθωμεν καὶ εἰς πόλεμον.» Καὶ σαλπίσας ὁ κώνωψ ἐπετίθετο δάκνων τὰ περὶ τὰς ῥίνας αὐτοῦ ἄτριχα πρόσωπα. Καὶ ὁ λέων τοῖς ἰδίοις ὄνουσι κατέλυεν ἑαυτόν, ἕως ἀπηύδησεν, καὶ οὕτω ὁ κώνωψ ἐνίκησεν.

(Αἰσώπου Μῦθοι, διασκευή)

ξύεις (ξύω)

δάκνεις τοῖς ὀδοῦσι (ὀδοῦς)

περὶ τὰς ῥίνας (ῥίς)

ἀπηύδησεν (ἀπαυδῶ)

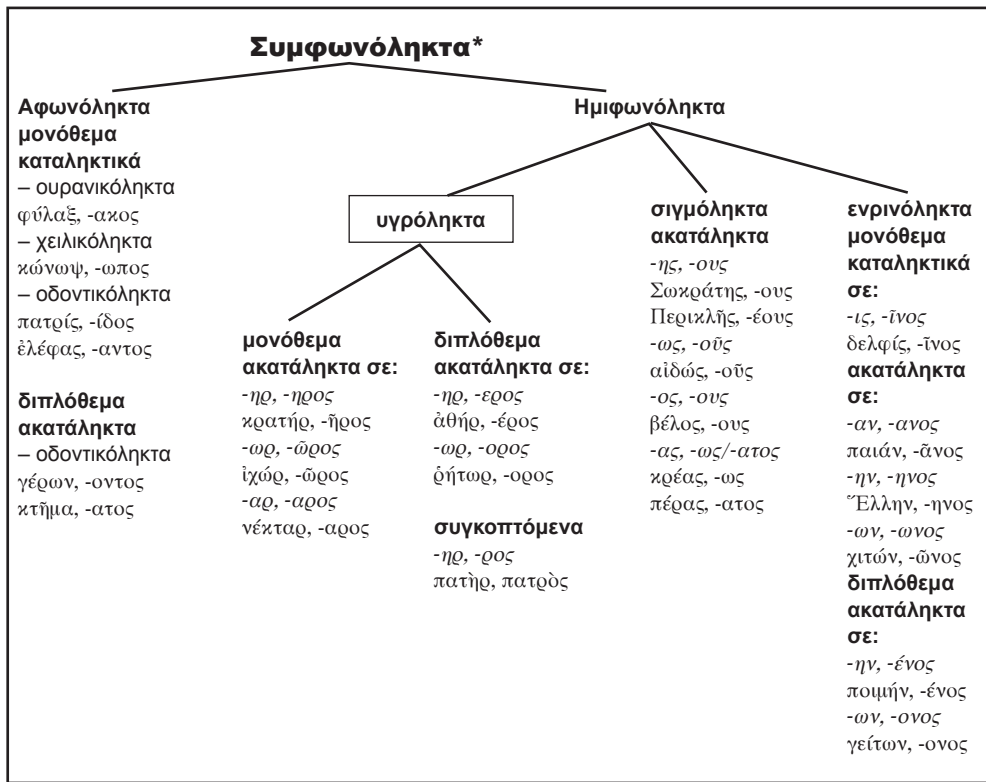
ξύεις

δαγκώνεις με τα δόντια

γύρω από τα ρουθούνια

απόκαμε, κουράστηκε

• Να εντάξετε τα συμφωνόληκτα ουσιαστικά της γ΄ κλίσης που αναγνωρίσατε στην κατάλληλη κατηγορία, σύμφωνα με τον παρακάτω πίνακα:

* Ἐχουν διδαχθεῖ μέχρι τώρα τα αφωνόληκτα, τα μονόθεμα υγρόληκτα, τα σιγμο-
ληκτα και τα ενρινόληκτα.

B. ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Να μελετήσετε τα επόμενα παραδείγματα και να επισημάνετε υγρόληκτα ουσιαστι-
κά της γ' κλίσης. Σε ποιες από τις παραπάνω κατηγορίες ανήκουν;

- Ἄθηναῖοι τοὺς τῶν ῥητόρων λόγους μᾶλλον ἐθαύμαζον ἢ τὰ τῶν στρατηγῶν ἔργα.
- Ἡ ἀκίς (= κορυφή, ἄκρη) τοῦ στάχυος καὶ ἀθήρ καλεῖται.
- Οἱ ἐν τῷ αἰθέρι ἀστέρες αἰεὶ αἴθουσιν (= λάμπουν).
- Ἐκτωρ πολλοὺς ἐνιαυτοὺς (= ἔτη, χρόνια) τῶν Τρώων ἠγεμὼν καὶ σωτὴρ ἦν.

Στα παραπάνω παραδείγματα οι τύποι:

<p>(I) ἀθήρ
αἰθέρι
ἀστέρες</p> | <p>(II) τῶν ῥητόρων
Ἐκτωρ</p> |
|--|-----------------------------------|

είναι υγρόληκτα ουσιαστικά της γ' κλίσης που λήγουν:

α) σε *-ηρ, -ερος* (ἀθήρ, -έρος και αἰθήρ, -έρος)

β) σε *-ως, -ορος* (ῥήτωρ, -ορος και Ἔκτωρ, -ορος)

Τα ονόματα αυτά κλίνονται σύμφωνα με τους επόμενους πίνακες (βλ. επίσης και την παράγ. 127(β) της Γ.Α.Ε.)

ΕΝΙΚΟΣ

ΟΝΟΜ.	ὁ	ῥήτωρ	ὁ	ἀθήρ
ΓΕΝ.	τοῦ	ῥήτορος	τοῦ	ἀθέρος
ΔΟΤ.	τῷ	ῥήτορι	τῷ	ἀθέρι
ΑΙΤ.	τὸν	ῥήτορα	τὸν	ἀθέρα
ΚΛΗΤ.	(ὦ)	ῥήτορ	(ὦ)	ἀθήρ

ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ

ΟΝΟΜ.	οἱ	ῥήτορες	οἱ	ἀθέρες
ΓΕΝ.	τῶν	ῥητόρων	τῶν	ἀθέρων
ΔΟΤ.	τοῖς	ῥήτορσι	τοῖς	ἀθέρσι
ΑΙΤ.	τούς	ῥήτορας	τούς	ἀθέρας
ΚΛΗΤ.	(ὦ)	ῥήτορες	(ὦ)	ἀθέρες

Γ. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Τα υγρόληκτα ουσιαστικά σε *-ωρ, -ορος* και *-ηρ, -ερος*:

1. Έχουν δυο θέματα που λήγουν σε *-ωρ, -ορ* και σε *-ηρ, -ερ* αντίστοιχα (π.χ. ῥήτωρ-, ῥητορ- και αἰθηρ-, αἰθερ-). Από αυτά, τα ονόματα σε *-ωρ, -ορος* σχηματίζουν με το θέμα σε *-ωρ* μόνο την ονομαστική του ενικού και με το θέμα σε *-ορ* τις υπόλοιπες πτώσεις του ενικού και ολόκληρο τον πληθυντικό. Τα ονόματα σε *-ηρ, -ερος* σχηματίζουν με το θέμα σε *-ηρ* την ονομαστική και την κλητική του ενικού και με το θέμα σε *-ερ* τις υπόλοιπες πτώσεις του ενικού και ολόκληρο τον πληθυντικό.
2. Η ονομαστική και η κλητική του ενικού σχηματίζονται από τα αντίστοιχα θέματα χωρίς κατάληξη (π.χ. ῥήτωρ, ῥήτορ και ἀθήρ, ἀθήρ).
3. Το όνομα *ἀστήρ* σχηματίζει στη δοτική πληθυντικού τον τύπο *τοῖς ἀστράσι*.

Δ. ΑΣΚΗΣΕΙΣ

► Να βάλετε στη σωστή πτώση τα ουσιαστικά που είναι σε παρένθεση:

1. Διὰ τοῦ (αἰθήρ) πορεύεται, ὡσπερ λαμπάς, ἡ σελήνη.
2. Οἱ ἄνθρωποι τὸ πάλαι (= τα παλιά χρόνια) ᾤοντο (= νόμιζαν) τοὺς (ἀστήρ) θεοὺς εἶναι καὶ ἐν τῷ (αἰθήρ) διατρίβειν (= ὅτι ζουν).
3. Πιστεύω εἰς ἓνα Θεόν, πατέρα, (παντοκράτωρ).
4. Πολλοὶ τῶν (ῥήτωρ) καὶ τῶν σοφιστῶν περὶ μικρῶν πραγμάτων διελέγοντο.
5. Τοῖς (ἀστήρ) οἱ Πέρσαι ναοὺς ἴδρουον καὶ ὡς ἡμιθέους αὐτοὺς ἐθεράπευον.
6. Τῷ μὲν παιδί προσήκει μανθάνειν, τῷ δὲ ἀνδρὶ πράττειν, τῷ δὲ (ῥήτωρ) βουλευεῖν (= να συμβουλεύει, να προτείνει).

► Να αποδώσετε στην κοινή νεοελληνική το ακόλουθο κείμενο:

Στίλπων, ὁ Μεγαρεὺς ῥήτωρ, ἀξιωματιμώμενον δοκεῖ ποιήσασθαι ἀπόκρισιν, ὅτε Δημήτριος ὁ Προγαστῶρ ἐξανδραποδισάμενος τὴν πόλιν εἰς ἔδαφος κατέβαλε καὶ τὸν Στίλωνα ἤρετο, μή τι ἀπολωλεκῶς εἶη. Καὶ ὅς, τὸν αἰθέρα ἀτενίζων, ἔφη: «οὐ δῆτα πόλεμος γὰρ οὐ λαφυραγωγεῖ ἀρετήν».

ἐξανδραποδισάμενος τὴν πόλιν
εἰς ἔδαφος κατέβαλε
ἤρετο (ἔρωτῶ)
μή τι ἀπολωλεκῶς εἶη
οὐ δῆτα

αφού υπέταξε την πόλη
την ισοπέδωσε
ρώτησε
μήπως έχασε κάτι
όχι βέβαια

ΕΝΟΤΗΤΑ 6

ΕΠΙΘΕΤΑ ΤΗΣ Γ΄ ΚΛΙΣΗΣ Η ΚΛΙΣΗ ΤΗΣ ΜΕΤΟΧΗΣ ΤΟΥ ΠΑΘΗΤΙΚΟΥ ΑΟΡΙΣΤΟΥ

A. ΥΠΕΝΘΥΜΙΣΗ

Στο παρακάτω κείμενο να βρείτε, με βάση όσα γνωρίζετε, τα επίθετα της γ΄ κλίσης:

Οί μὲν οὖν νέοι ἅπαντες τὰ ἤθη εἰσὶν ἐλεήμονες καὶ οὐ κακοήθεις ἀλλ' εὐήθεις διὰ τὸ μήπω τεθεωρημένοι πολλὰς πονηρίας. Διὰ δὲ φιλοτιμίαν οὐκ ἀνέχονται ὀλιγορούμενοι, ἀλλ' ἀγανακτοῦσι καὶ θρασεῖς γίνονται, ἂν οἴωνται ἀδικεῖσθαι. Ἔτι δὲ εὐμετάβολοι καὶ ἀψίκοροι πρὸς τὰς ἐπιθυμίας εἰσὶ, καὶ σφόδρα μὲν ἐπιθυμοῦσι, ταχέως δὲ παύονται· ὄξειται γὰρ αἱ βουλήσεις καὶ οὐ μεγάλαι, ὥσπερ αἱ τῶν καμνόντων δίψαι καὶ πείναι.

(Ἀριστοτέλους Ῥητορική, 1389α, 1-17, διασκευή)

εὐήθεις (εὐήθης)

ὀλιγορούμενοι (ὀλιγοροῦμαι)

ἀψίκοροι

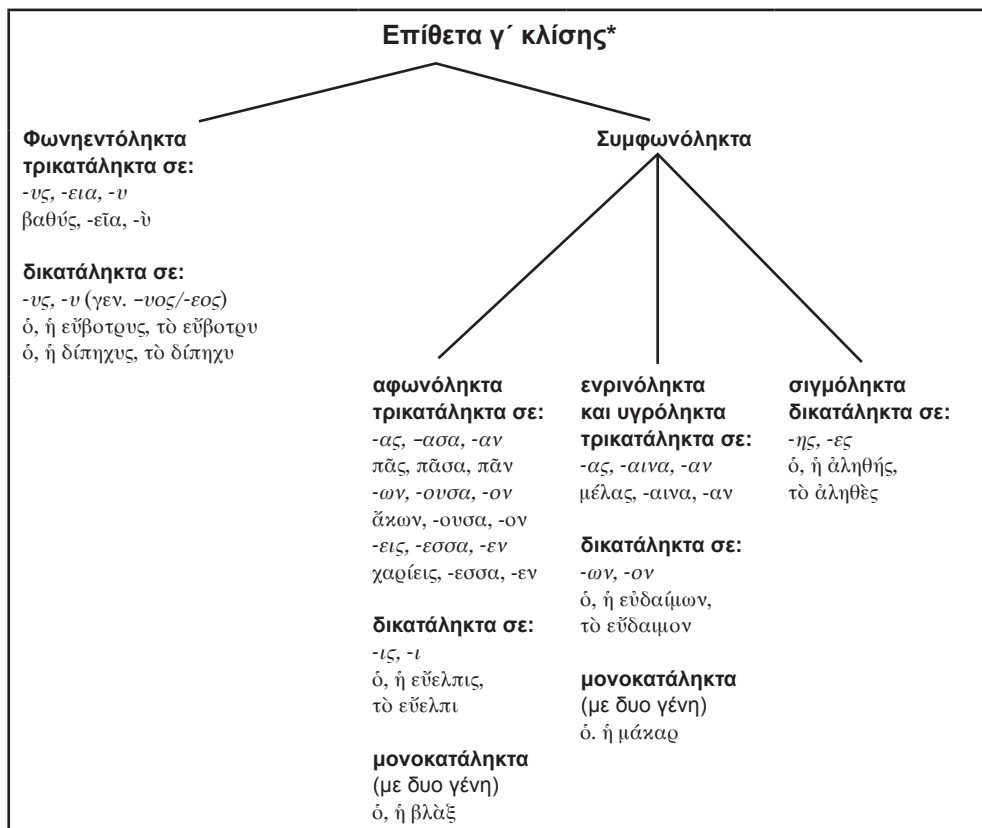
τῶν καμνόντων (κάμνω)

απονήρευτοι, με καλὸ χαρακτήρα

να περιφρονοῦνται

ευκολοχόρταστοι

αυτῶν που κοπιάζουν, που κουράζονται

* Ἐχουν διδαχθεῖ μέχρι τώρα τα φωνηεντόληκτα σε -υς -εια -υ, τα αφωνόληκτα σε -ας -ασα -αν και -ων -ουσα -ον, τα ενρινόληκτα σε -ων -ον και τα σιγμόληκτα σε -ης -ες.

B. ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Να μελετήσετε τα επόμενα παραδείγματα και να βρείτε σε ποιες από τις παραπάνω κατηγορίες ανήκουν τα υπογραμμισμένα επίθετα:

- Ἐν τῇ τῶν Ἰνδῶν χώρα ἄμπελοι εὐβότρουες (= με καλά σταφύλια) καὶ φοῖνικες γιγάντειοι ἐφύοντο.
- Ὁ Σπερχεῖδς ποταμὸς τὸ πάλαι δίπηχυς ἦν τὸ βάθος.
- Αἱ τῆς χαριέσσης ἥβης (= τῆς χαριτωμένης εφηβείας) ἡμέραι βραχεαῖαι εἰσιν.
- Οἱ ἐν Μαραθῶνι Ἀθηναῖοι εὐέλπιδες ἦσαν (= εἶχαν καλές ἐλπίδες) τῶν ἐναντίων κρατήσιν (= ὅτι θα νικήσουν τους εχθρούς).
- Οἱ τῶν Λακεδαιμονίων παῖδες ζωμῶ μέλανι ἐτρέφοντο, ὃς ἐκ χοιρείου κρέως (= ἀπό χοιρινό κρέας) καὶ αἵματος παρεσκευάζετο.

Στα παραπάνω παραδείγματα οι υπογραμμισμένοι τύποι είναι:

- α) *φωνηεντόληκτα δικατάληκτα* επίθετα της γ' κλίσης που λήγουν σε *-υς, -υ* (ὁ, ἡ *εὔβοτρυς*, τὸ *εὔβοτρυ* και ὁ, ἡ *δίπηχυς*, τὸ *δίπηχυ*)
β) *αφωνόληκτα τρικατάληκτα* επίθετα της γ' κλίσης που λήγουν σε *-εις, -εσσα, -εν* (ὁ *χαρίεις*, ἡ *χαρίεσσα*, τὸ *χαρίεν*)
γ) *αφωνόληκτα δικατάληκτα* επίθετα της γ' κλίσης που λήγουν σε *-ις, -ι* (ὁ, ἡ *εὔελπις*, τὸ *εὔελπι*). Και
δ) *ενρινόληκτα τρικατάληκτα* επίθετα της γ' κλίσης που λήγουν σε *-ας, -αινα, -αν* (ὁ *μέλας*, ἡ *μέλαινα*, τὸ *μέλαν*).

Τα επίθετα αυτά κλίνονται σύμφωνα με τους επόμενους πίνακες (βλ. και τις παραγρ. 171, 173, 175 (1,2) και 177(α) της Γ.Α.Ε.):

α)

(θ. εὔβοτρυ-)

(θ. διπηχυ-, διπηχε-)

ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ

ONOM.	ὁ	ἡ	<i>εὔβοτρυ-ς</i>	τὸ	<i>εὔβοτρυ</i>	ὁ	ἡ	<i>δίπηχυ-ς</i>	τὸ	<i>δίπηχυ</i>
GEN.	τοῦ	τῆς	<i>εὔβότρυ-ος</i>	τοῦ	<i>εὔβότρυ-ος</i>	τοῦ	τῆς	<i>διπήχε-ος</i>	τοῦ	<i>διπήχε-ος</i>
ΔΟΤ.	τῶ	τῇ	<i>εὔβότρυ-ϊ</i>	τῶ	<i>εὔβότρυ-ϊ</i>	τῶ	τῇ	<i>διπήχει</i>	τῶ	<i>διπήχει</i>
ΑΙΤ.	τὸν	τὴν	<i>εὔβοτρυ-ν</i>	τὸ	<i>εὔβοτρυ</i>	τὸν	τὴν	<i>δίπηχυν</i>	τὸ	<i>δίπηχυ</i>
ΚΛΗΤ.	(ὦ)		<i>εὔβοτρυ</i>	(ὦ)	<i>εὔβοτρυ</i>	(ὦ)		<i>δίπηχυ</i>	(ὦ)	<i>δίπηχυ</i>

ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ

ONOM.	οἱ	αἱ	<i>εὔβότρυ-ες</i>	τὰ	<i>εὔβότρυ-α</i>	οἱ	αἱ	<i>διπήχεις</i>	τὰ	<i>διπήχε-α</i> και <i>διπήχη</i>
GEN.	τῶν		<i>εὔβοτρυ-ων</i>	τῶν	<i>εὔβοτρυ-ων</i>	τῶν		<i>διπήχε-ων</i>	τῶν	<i>διπήχε-ων</i>
ΔΟΤ.	τοῖς	ταῖς	<i>εὔβότρυ-σι</i>	τοῖς	<i>εὔβότρυ-σι</i>	τοῖς	ταῖς	<i>διπήχε-σι</i>	τοῖς	<i>διπήχε-σι</i>
ΑΙΤ.	τοὺς	τὰς	<i>εὔβότρυς</i>	τὰ	<i>εὔβότρυ-α</i>	τοὺς	τὰς	<i>διπήχεις</i>	τὰ	<i>διπήχε-α(-η)</i>
ΚΛΗΤ.	(ὦ)		<i>εὔβότρυ-ες</i>	(ὦ)	<i>εὔβότρυ-α</i>	(ὦ)		<i>διπήχεις</i>	(ὦ)	<i>διπήχε-α(-η)</i>

β)

(θ. *χαρίεντ-, χαριετ-*)

ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ

ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ

ONOM.	<i>χαρίεις</i>	<i>χαρίεσσα</i>	<i>χαρίεν</i>	<i>χαρίεντ-ες</i>	<i>χαρίεσσαί</i>	<i>χαρίεντ-α</i>
GEN.	<i>χαρίεντ-ος</i>	<i>χαριέσσης</i>	<i>χαρίεντ-ος</i>	<i>χαρίεντ-ων</i>	<i>χαριεσσῶν</i>	<i>χαριέντ-ων</i>
ΔΟΤ.	<i>χαρίεντ-ι</i>	<i>χαριέσση</i>	<i>χαρίεντ-ι</i>	<i>χαρίεσι</i>	<i>χαριέσσαις</i>	<i>χαρίεσι</i>
ΑΙΤ.	<i>χαρίεντ-α</i>	<i>χαριέσσαν</i>	<i>χαρίεν</i>	<i>χαρίεντ-ας</i>	<i>χαριέσσας</i>	<i>χαρίεντ-α</i>
ΚΛΗΤ.	<i>χαρίεν</i>	<i>χαρίεσσα</i>	<i>χαρίεν</i>	<i>χαρίεντ-ες</i>	<i>χαρίεσσαί</i>	<i>χαρίεντ-α</i>

γ)

(θ. ευελπιδ-)

	ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ				ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ					
ΟΝΟΜ.	ὁ	ἡ	εὐέλπις	τὸ	εὐέλπι	οἱ	αἱ	εὐέλπιδες	τὰ	εὐέλπιδα
ΓΕΝ.	τοῦ	τῆς	εὐέλπιδος	τοῦ	εὐέλπιδος	τῶν	εὐέλπίδων	τῶν	εὐέλπίδων	
ΔΟΤ.	τῷ	τῇ	εὐέλπιδι	τῷ	εὐέλπιδι	τοῖς	ταῖς	εὐέλπισι	τοῖς	εὐέλπισι
ΑΙΤ.	τὸν	τὴν	εὐέλπιν	τὸ	εὐέλπι	τοὺς	τὰς	εὐέλπιδας	τὰ	εὐέλπιδα
ΚΛΗΤ.	(ὦ)	εὐέλπις	(ὦ)	εὐέλπι	(ὦ)	εὐέλπιδες	(ὦ)	εὐέλπιδα		

δ)

(θ. μελαν-)

	ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ			ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ		
ΟΝΟΜ.	μέλας	μέλαινα	μέλαν	μέλαν-ες	μέλαιναι	μέλαν-α
ΓΕΝ.	μέλαν-ος	μελαίνης	μέλαν-ος	μελάν-ων	μελαινῶν	μελάν-ων
ΔΟΤ.	μέλαν-ι	μελαίνῃ	μέλαν-ι	μέλα-σι	μελαίναις	μέλα-σι
ΑΙΤ.	μέλαν-α	μέλαιναν	μέλαν	μέλαν-ας	μελαίνας	μέλαν-α
ΚΛΗΤ.	μέλαν	μέλαινα	μέλαν	μέλαν-ες	μέλαιναι	μέλαν-α

Γ. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Από τα παραπάνω επίθετα:

α) Όσα λήγουν σε *-υς / -υος* και *-υς / -εος*, είναι σύνθετα και κλίνονται όπως τα αντίστοιχα ουσιαστικά (δηλαδή, το επίθετο *ὁ εὐβοτρυς* όπως το ουσιαστικό *ὁ βότρυς* και το επίθετο *ὁ δίπηχυς* όπως το ουσιαστικό *ὁ πῆχυς*) με τις εξής διαφορές:

1. Η γενική του ενικού λήγει σε *-ος* (αντί *-ω*).
2. Η ονομαστική (άρα και οι ίδιες μ' αυτήν πτώσεις) του πληθυντικού των ουδετέρων παραμένει ασυναίρετη στα επίθετα σε *-υς / -υος* (π.χ. *τὰ εὐβότρυα*), ενώ σπάνια συναιρείται στα επίθετα σε *-υς / -εος* (π.χ. *τὰ διπήχεα ἢ διπήχη*).

β) Τα αφωνόληκτα τριγενή και τρικατάληκτα επίθετα της γ' κλίσης σε *-εις, -εσσα, -εν*:

1. Αποβάλλουν το *-ντ* πριν από το *-ς* της κατάληξης. (Π.χ. *ὁ χαρίεντ-ς > ὁ χα-ρίεγ-ς > ὁ χαρίεις*).
2. Αποβάλλουν το τελικό *-τ*, όταν δεν υπάρχει κατάληξη (π.χ. *τὸ χαρίεντ > τὸ χα-ρίεν*).
3. Η κλητική ενικού του αρσενικού γένους σχηματίζεται από το θέμα. Π.χ. *ὦ χαρίεν (< ὦ χαρίεντ)*.
4. Σύμφωνα με το επίθετο *ὁ χαρίεις* κλίνεται μια σειρά επιθέτων που σημαίνουν

πλησμονή όπως: *ἀστερόεις, -εσσα, -εν* (= γεμάτος αστέρια), *ἰχθυόεις, -εσσα, -εν* (= γεμάτος ψάρια), *ἀνεμόεις, -εσσα, -εν* (= γεμάτος άνεμο ή γρήγορος όπως ο άνεμος), *ὕληεις, -εσσα, -εν* (= γεμάτος δάση) κ.ά.

5. Κατά το επίθετο *ὁ χαρίεις* κλίνεται επίσης και η μετοχή του παθητικού αορίστου σε *-εῖς, εῖσα, -έν, π.χ. λυθείς, λυθεῖσα, λυθέν* (θ. *λυθεντ-*).

(Για την κλίση της μετοχής αυτής βλ. και την παραγρ. 187(2) της Γ.Α.Ε.).

γ) Τα αφωνόληκτα δικατάληκτα επίθετα της γ' κλίσης σε *-ις / -ι* (π.χ. *ὁ, ἡ εὔελπις, τὸ εὔελπι*) είναι σύνθετα με β' συνθετικό αφωνόληκτο όνομα. Τα επίθετα αυτά κλίνονται συνήθως σύμφωνα με το β' συνθετικό τους (π.χ. το επίθετο *εὔελπις* κλίνεται όπως περίπου και το όνομα *ἐλπίζ*). Στην κατηγορία αυτή ανήκουν επίθετα όπως: *ὁ, ἡ ἄχαρις, τὸ ἄχαρι* (θ. *αχαριτ-*), *ὁ, ἡ ἐπίχαρις, τὸ ἐπίχαρι, ὁ, ἡ φιλόπολις, τὸ φιλόπολι* (θ. *φιλοπολιδ-*), *ὁ, ἡ φίλειρις, τὸ φίλειρι* (= ο φιλόνομος, ο καυγατζής, θ. *φιλειριδ-*).

δ) Κατά το επίθετο *ὁ μέλας* κλίνεται επίσης και το επίθετο *ὁ τάλας, ἡ τάλαινα, τὸ τάλαν* (= ο δυστυχής).

Δ. ΑΣΚΗΣΕΙΣ

► Να συμπληρώσετε τον επόμενο πίνακα:

ΠΤΩΣΕΙΣ		ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ		
ΟΝΟΜ.	<i>ὁ λυθείς</i>	<i>ἡ λυθεῖσα</i>	<i>τὸ λυθέν</i>	
ΓΕΝ.	<i>τῆς λυθείσης</i>	<i>τοῦ λυθέντος</i>	
ΔΟΤ.	<i>τῷ λυθέντι</i>	
ΑΙΤ.	
ΚΛΗΤ.	<i>ὦ λυθείς</i>	<i>ὦ λυθεῖσα</i>	<i>ὦ λυθέν</i>	
ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ				
ΟΝΟΜ.	<i>οἱ λυθέντες</i>	<i>αἱ λυθεῖσαι</i>	
ΓΕΝ.	<i>τῶν λυθέντων</i>	
ΔΟΤ.	<i>τοῖς λυθεῖσι</i>	<i>ταῖς λυθείσαις</i>	
ΑΙΤ.	<i>τοὺς λυθέντας</i>	
ΚΛΗΤ.	<i>ὦ λυθέντα</i>	

► Να βάλετε στη σωστή πτώση τα ουσιαστικά που είναι σε παρένθεση:

1. Ἡ τῶν Περσῶν χώρα πληθύνει (= είναι γεμάτη) ποταμῶν καὶ (ἰχθυόεις) λιμνῶν. Ἐνταῦθα οἱ ποταμοὶ εἰσιν τὸ μὲν πλάτος (τρίπηχυς) τὸ δὲ βάθος (δίπηχυς).
2. Οἱ τόποι ἐν οἷς ἱερὰ ἴδρυτο (= είχαν ανεγερθεῖ ναοί) (ὕληεις) καὶ (ἀνεμόεις) ἦσαν.
3. Ἡ Περσεφόνη, λαμπρῶς (μετοχή παθ. αορ. του ρήμ. παιδεύομαι - ἐπαιδεύθην) ὑπὸ τῆς μητρὸς Δήμητρος, καλλίστη καὶ σωφρονεστάτη τῶν παρθένων ἐγένετο.
4. Ἀθηναῖοι ἐφοβοῦντο μὴ οἱ (μετοχή παθ. αορ. του ρημ. πέμπομαι - ἐπέμφθη) ὑπὸ τῶν Κορινθίων ῥήτορες πείσωσι τὸ πλῆθος.
5. Ἄνῆρ Πέρσης εἰς Ἀθήνας κατέφυγε (μετοχή παθ. αορ. του ρήμ. φοβοῦμαι - ἐφοβήθη) μὴ ὑπὸ τοῦ σατράπου θανατωθῆ.
6. Αἱ τοῦ Οἰδίποδος θυγατέρες οὐ μόνον φιλάδελφοι (= δεν ἔτρεφαν ἀγάπη μόνο για τα ἀδέρφια τους) ἀλλὰ καὶ (φιλόπολις = αὐτός που ἀγαπά την πόλη, δηλαδή την πατρίδα του) ἦσαν.
7. Οἱ Ἕλληνες πάντες ἀεὶ (φιλόπατρις) καὶ (χαρίεις) ἦσαν.
8. Ταῖς Ἐρινύσιν (= στις Ερινύες) οἱ Ἕλληνες αἶγας (= κασίκες) (μέλας) ἔθνον.
9. Οἱ τύραννοι (τάλας) καὶ (ἄπολις = χωρὶς πόλη, χωρὶς πατρίδα, θ. απολιδ-) ποιοῦσι τοὺς πολίτας.

► Στο ἐπόμενο κείμενο να αναγνωρίσετε τους υπογραμμισμένους τύπους και να γράψετε τη γενική και δοτική ενικού και πληθυντικού (σε όλα τα γένη):

Ἐπηλύς ποτε πένης εἰς Ἀθήνας ἀφικνεῖται καὶ δοῦλος τῷ Διογένει γίγνεται. Τοῦτον ὁ Διογένης, διὰ τὸ ἄχαριν καὶ φίλειριν εἶναι, δις καὶ τρις τῆς ἡμέρας ἔδερε. Ὁ δοῦλος ἄπελις διὰ τοῦτο ἦν καὶ μετ' ὀλίγον ὁ τάλας ἀπέδρα. Διογένης δ' ὅμως τὸν ἄπολιν φυγάδα οὐ διώκει. «Αἰσχρὸν γάρ», ἔλεγεν, «τὸν μὲν δοῦλον ἄνευ τοῦ Διογέους ὑπομένειν διάγειν, Διογένη δ' ἄνευ τοῦ δούλου οὔ».

Ἐπηλύς ποτε πένης
ἀπέδρα (ἀποδιδράσκω)
ὑπομένειν διάγειν

κάποτε ἕνας φτωχὸς αλλοδαπὸς
δραπέτευσε
να μπορεῖ να ζει

► Στο επόμενο κείμενο να βρείτε δυο τουλάχιστον τύπους της μετοχής παθητικού αορίστου. Αφού διαπιστώσετε σε ποιο ρήμα ανήκουν, να κλίνετε μια απ' αυτές σε όλα τα γένη και αριθμούς:

Ταῦρος καταδιωχθεὶς ὑπὸ λέοντος καὶ πορευθεὶς πρὸς τι σπήλαιον, εὔρεν αἴγας ἀγρίας. Τυπτόμενος δὲ ὑπ' αὐτῶν καὶ κερατιζόμενος, ἔφη «ὅμως, οὐχ ὑμᾶς φοβηθεὶς ἀνέχομαι, ἀλλὰ τὸν πρὸ τοῦ σπηλαίου ἐφανισθέντα λέοντα».

(Αἰσώπου Μῦθοι, διασκευή)

τυπτόμενος δὲ ὑπ' αὐτῶν
ὅμως, ... ἀνέχομαι

καθὼς αὐτὲς τὸν χτυπούσαν
ὅμως, αὐτὰ τα ὑπομένω ὄχι γιατί φοβούμαι εσάς

ΕΝΟΤΗΤΑ 7

ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΥΣΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

A. ΥΠΕΝΘΥΜΙΣΗ

Να αναγνωρίσετε τις δευτερεύουσες προτάσεις του κειμένου που ακολουθεί και να διακρίνετε τις ονοματικές από τις επιρρηματικές:

Πολλήν μοι ἀπορίαν παρέχει ὁ ἀγὼν οὐτοσί, ὃ ἄνδρες δικασταί, ὅταν ἐνθυμηθῶ ὅτι, ἂν ἐγὼ μὲν μὴ νῦν εὖ εἶπω, οὐ μόνον ἐγώ, ἀλλὰ καὶ ὁ πατήρ δόξει ἄδικος εἶναι καὶ τῶν ὄντων ἀπάντων στερήσομαι. Ἀνάγκη οὖν, εἰ καὶ μὴ δεινὸς πρὸς ταῦτα πέφυκα, βοηθεῖν τῷ πατρὶ καὶ ἐμαυτῷ οὕτως ὅπως ἂν δύνωμαι. Τὴν μὲν οὖν παρασκευὴν καὶ προθυμίαν τῶν ἐχθρῶν ὄρατε ὥστε οὐδὲν δεῖ περὶ τούτων λέγειν. Τὴν δὲ ἐμὴν ἀπειρίαν πάντες ἴσασι, ὅσοι ἐμὲ γινώσκουσι.

(Λυσίου, Ὑπὲρ τῶν Ἀριστοφάνους χρημάτων 1-2)

— Υπενθυμίζεται ότι οι προτάσεις:

I. Ως προς τη μεταξύ τους σχέση διακρίνονται σε:

α) **Κύριες ή ανεξάρτητες**, όταν μπορούν να σταθούν μόνες τους στον λόγο.

Νῦν δὴ ἐξελαύνετε ἡμᾶς ἐκ τῆς χώρας.

Ποῖ δὴτ' ἂν τραποίμην;

Γνώθι σαυτόν.

Μὴ πρὸς θεῶν μαινώμεθα μηδ' αἰσχροῦς ἀπολώμεθα.

β) **Δευτερεύουσες ή εξαρτημένες**, όταν δεν μπορούν να σταθούν μόνες τους στον λόγο, αλλά εξαρτῶνται από μιαν ἄλλη πρόταση, κύρια ή δευτερεύουσα, της οποίας συμπληρώνουν το νόημα.

Πρόξενος εἶπεν ὅτι αὐτός εἰμι, ὃν ζητεῖς.

Καὶ ἐπίτηδές σε οὐκ ἤγειρον, ἵνα ὡς ἄριστα διάγῃς.

Ἐάν τι λέγῃς παρὰ ταῦτα, μάτην ἐρεῖς.

Ἐπιμηθεὺς ἠπόρει, ὅ,τι χρήσαιτο.

(Βλ. Σ.Α.Ε. § 1-2 και 4)

II. Οι δευτερεύουσες προτάσεις διακρίνονται σε:

α) **Ονοματικές**, όταν λειτουργούν όπως τα ονόματα, ως υποκείμενα, κατηγορούμενα, αντικείμενα, ονοματικοί προσδιορισμοί.

Λέγουσιν οί σοφισταί, ὡς οὐδὲν δέονται χρημάτων.

Δεινὸν ἐφαίνετο εἶναι μὴ οἱ στρατιῶται δύσνοι (= εχθρικοί) ᾧσιν.

Τοῦτ' αὐτὸ ἀπόκριται, εἰ ἀληθῆ λέγομεν ἢ οὐκ ἀληθῆ.

Οὗτός ἐστιν ὃς ἀπέκτεινε τοὺς στρατηγοὺς.

β) **Επιρρηματικές**, όταν λειτουργούν ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί.

Χαίρω, ὅτι εὐδοκιμεῖς.

Ἀβροκόμας τὰ πλοῖα κατέκαυσεν, ἵνα μὴ Κῦρος διαβῆ.

Ἐνταῦθα ἐπιπίπτει χιῶν ἄπλετος, ὥστε ἀπέκρουσε καὶ τὰ ὅπλα καὶ τοὺς ἀνθρώπους κατακειμένους.

Εἰ μὴ ὑμεῖς ἦλθετε, ἐπορευόμεθα ἄν ἐπὶ βασιλέα.

Ὅτε αὕτη ἡ μάχη ἐγένετο, Τισσαφέρνης ἐν Σάρδεσιν ἔτυχεν ᾧν.

Ὅπως γινώσκατε, οὕτω καὶ ποιεῖτε.

Για τον τρόπο με τον οποίο εισάγονται, λειτουργούν και εκφέρονται οι δευτερεύουσες προτάσεις, καθώς και για τα ρήματα από τα οποία συνήθως εξαρτώνται (βλέπε Σ.Α.Ε. §§ 154-179 καθώς και τους επόμενους πίνακες I και II):

Ι. ΟΝΟΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ (Βλ. Σ.Α.Ε. §§ 154-161, 175-176, 179)

	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	ΑΡΝΗΣΗ	ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ	ΕΞΑΡΤΗΣΗ	ΕΚΦΟΡΑ
ΕΙΔΙΚΕΣ	ὄτι (πραγματικό) ὅς (υποκειμενικό)	οὐ	αντικείμενο υποκείμενο επεξήγηση (συνήθως ουδέτερου δεικτικής αντων.)	ρήματα λεκτικά, δεικτικά αισθητικά, γνωστικά απρόσωπα ρήματα και απρόσωπες εκφράσεις με ανάλογη σημασία	Οριστική Δυνητική Οριστική Δυνητική Ευκτική Ευκτική πлагίου λόγου
ΕΝΔΟΙΑΣΤΙΚΕΣ	μή μή οὐ (ὄπως μή)		αντικείμενο υποκείμενο επεξήγηση (σε ουδέτερο δεικτικής αντων.)	ρήματα φόβου, δισταγμού απρόσωπα ρήματα, εκφράσεις	Υποτακτική Ευκτική πлагίου λόγου Οριστική (πραγματικό)
ΠΛΑΓΙΕΣ ΕΡΩΤΗΜΑΤΙΚΕΣ	εἰ εἰ - ἢ πότεγον - ἢ εἴτε - εἴτε	οὐ μή	αντικείμενο	ρήματα ερωτηματικά, λεκτικά, δεικτικά, απορίας, θαυμασμού, σκέψης, αισθητικά, γνωστικά, επιμέλειας, απόπειρας, προσοχής	Οριστική Δυνητική Οριστική Δυνητική Ευκτική Υποτακτική Ευκτική πлагίου λόγου
	ερωτ., αναφ. αντων. ερωτ. αναφ. επιρρ.		υποκείμενο επεξήγηση (σε ουδέτερο δεικτικής αντων.)	απρόσωπα ρήματα, εκφράσεις	
	ἐάν / ἄν / ἦν		υποκείμενο κατηγορούμενο αντικείμενο παράθεση επεξήγηση επιθετικός προσδιορισμός κατηγορηματικός προσδ. ετερόπλευτος επιθ. προσδ.		Οποιαδήποτε έγκλιση
ΑΝΑΦΟΡΙΚΕΣ	αναφορικές αντωνυμίες αναφορικά επιρρήματα				

II. ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ (Βλ. Σ.Α.Ε. §§ 162-174, 175-179)

	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	ΑΡΝΗΣΗ	ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ	ΕΞΑΡΤΗΣΗ	ΕΚΦΟΡΑ
ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΕΣ	διότι, ώς, ότι, επει, έπειδή ει (αβέβαιη αιτιολογία)	οὐ μή / οὐ	επιρρηματικός προσδιορισμός της αιτίας	ρήματα ψυχικού πάθους	Οριστική Δυνητική Οριστική Δυνητική Ευκτική Ευκτική πлагίου λόγου
ΤΕΛΙΚΕΣ	ίνα όπως, ώς (έν) μή	μή	επιρρηματικός προσδιορισμός του σκοπού		Υποτακτική Ευκτική πлагίου λόγου Οριστ. παρελθ. χρόνου
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΕΣ ή ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΕΣ	ώστε ώς	οὐ	επιρρηματικός προσδ. αποτελέσματος (πραγματικό)		Οριστική Δυνητική Οριστική Δυνητική Ευκτική Ευκτική πлагίου λόγου
	ώστε έφ' ό έφ' ότε	μή	ενδεχόμενο αποτέλεσμα επιδιωκόμενο αποτέλεσμα όρος ή συμφωνία		Απαρέμφατο Οριστική Μέλλοντα
ΥΠΟΘΕΤΙΚΕΣ	ει	οὐ			Οριστική, Ευκτική
	έν / έν / έν	μή			Υποτακτική
ΕΝΑΝΤΙΩΜΑΤΙΚΕΣ ή ΠΑΡΑΧΩΡΗΤΙΚΕΣ	α) ει και και		πραγματική εναντίωση		Οριστική
	β) και ει, και έν, οὐδ' ει, οὐδ' έν, μηδ' έν	μή	πιθανή ή αδύνατη εναντίωση	αρνητική κύρια πρόταση	Ευκτική Υποτακτική

ΧΡΟΝΙΚΕΣ (βλ. και υποθετικούς λόγους)	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	ΑΡΝΗΣΗ	ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ	ΕΞΑΡΤΗΣΗ	ΕΚΦΟΡΑ
ΧΡΟΝΙΚΕΣ (βλ. και υποθετικούς λόγους)	Χρονικοί σύνδεσμοι (βλ. Γ.Α.Ε. § 367,5)	οὐ μή μή	επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου		Οριστική (πραγματικό) Υποτακτική (αναμενόμενο, αόριστη επανάληψη στο παρόν και μέλλον) Ευκτική (απλή σκέψη, αόριστη επανάληψη στο παρελθόν)
	πῶτιν			κύρια πρόταση καταφατική κύρια πρόταση αρνητική κύρια πρόταση σε Ευκτική κύρια πρόταση σε παρελθ. χρόνο	Απαρέμφατο Οριστ. παρελθ. χρόνου Υποτακτική Ευκτική Ευκτική πλάγιου λόγου Οποιαδήποτε έγκλιση
ΑΝΑΦΟΡΙΚΕΣ ΠΑΡΑΒΟΛΙΚΕΣ ή ΠΑΡΟΜΟΙΑΣΤΙΚΕΣ	αναφορικά επιρ. (βλ. Γ.Α.Ε. 363α)		επιρρηματικός προσδ.		
	αναφορικές αντωνυμίες (βλ. Γ.Α.Ε. §§ 240 - 242)	οὐ μή οὐ, μή	επιρρηματικός προσδ. της αιτίας του σκοπού του αποτελέσματος υπόθεση	οὐτω(ς), τοιούτος, τσοῦτος	Ὅπως οι Αιτιολογικές προτ. Οριστική Μέλλοντα Ὅπως οι Αποτελεσματικές προτάσεις
	ὄς, ὅσπερ, ὅπως, ὅσον, ὅσφ...		παρομοίωση ή σύγκριση		Ὅπως οι Υποθετικοί λόγοι Οποιαδήποτε έγκλιση

B. ΕΙΔΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

I. Οι προτάσεις ως προς το περιεχόμενό τους διακρίνονται σε:

α) **Προτάσεις κρίσεως**, με τις οποίες διατυπώνεται μια κρίση, μια σκέψη ή δίνεται μια πληροφορία. Εκφέρονται με οριστική (απλή ή δυνητική) ή με δυνητική ευκτική. Έχουν άρνηση οὐ.

Σώζονται καὶ ἐκ πάνυ δεινῶν οἱ ἀγαθοί.

Τὴν πόλιν ἂν ἠγήσω πολέμου ἐργαστήριον εἶναι.

Οὐκ ἂν φθάνοις λέγων.

β) **Προτάσεις επιθυμίας**, με τις οποίες εκφράζεται μια επιθυμία, μια προσταγή, μια ευχή. Εκφέρονται με υποτακτική, ευχετική οριστική, ευχετική ευκτική και προστακτική· έχουν άρνηση μή.

Μηδενὶ συμφορὰν ὄνειδίσῃς.

Εἴθε σοι τότε συνεγενόμην.

᾽Ὡ παῖ, γένοιο πατρὸς εὐτυχέστερος, τὰ δ' ἄλλ' ὅμοιος.

Ἐμοὶ πείθου καὶ μὴ ἄλλως ποίει.

II. 1. Οι **ενδοιαστικές** προτάσεις εκφέρονται με οριστική, όταν εκφράζουν φόβο για κάτι πραγματικό και όχι ενδεχόμενο να συμβεί.

Νῦν δὲ φοβούμεθα μὴ ἀμφοτέρων ἅμα ἡμαρτήκαμεν.

2. Οι **αιτιολογικές** προτάσεις που εξαρτώνται από ρήματα ψυχικού πάθους (χαίρω, ἠδουμαι, θαυμάζω κ.τ.ό) εισάγονται με τον σύνδεσμο εἰ, όταν το αίτιο μπορεί να αμφισβητηθεί:

Οὐ θαυμαστόν, εἰ μὴ τούτων ἐνεθυμήθησαν;

3. Οι **τελικές** προτάσεις, όταν δηλώνουν σκοπό που δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί, διότι προηγείται ευχή ανεκπλήρωτη ή κάτι που δεν έγινε, εκφέρονται με οριστική παρελθοντικού χρόνου:

Ἔδει τὰ ἐνέχυρα τότε λαβεῖν, ὡς μὴ ἐδύνατο ἐξαπατᾶν.

4. Οι **συμπερασματικές** προτάσεις εκφέρονται με απαρέμφατο, όταν δηλώνουν δυνατό ή ενδεχόμενο αποτέλεσμα, επιδιωκόμενο αποτέλεσμα (δηλ. σκοπό), όρο ή συμφωνία ή προϋπόθεση:

— Ἔχω τριήρεις, ὥστε ἐλεῖν (= μπορῶ να συλλάβω) τὸ ἐκείνων πλοῖον.

— Οἱ τριάκοντα ἐβουλήθησαν Ἐλευσίνα ἐξιδιώσασθαι (= να πάρουν), ὥστε εἶναι σφίσι καταφυγήν.

— Πολλά χρήματα ἔδωκεν ἂν Φιλιστίδης, ὥστ' ἔχειν ᾽Ωρεόν.

5. Οι **χρονικές** προτάσεις, που εισάγονται με τον σύνδεσμο πρὶν, εκφέρονται με απαρέμφατο, όταν η κύρια πρόταση είναι καταφατική, και σπάνια όταν είναι αρνητική:

Οὐδέ πρὸς δικαστηρίῳ ὄφθην οὐδεπώποτε, πρὶν ταύτην τὴν συμφορὰν γενέσθαι (= προτού να συμβεῖ).

6. Οι πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις διακρίνονται σε:

α) Ερωτήσεις ολικής άγνοιας οι οποίες εισάγονται:

1. Οι απλές με εἰ

2. Οι διμελείς με εἰ-ἤ, πότερον ἢ πότερα-ἤ, εἶτε - εἶτε.

— Ἀπορεῖς εἰ διδακτόν ἐστιν ἡ ἀρετή;

— Πειράσομαι μαθεῖν εἰ ἀληθές ἐστιν ὃ λέγεις ἢ μή.

— Ἡ μήτηρ διηρώτα τὸν Κῦρον πότερον βούλοιο μένειν ἢ ἀπιέναι.

β) Ερωτήσεις μερικής άγνοιας, οι οποίες εισάγονται:

1. με ερωτηματικές ἢ αναφορικές αντωνυμίες

2. με ερωτηματικά ἢ αναφορικά επιρρήματα.

— Λύσανδρος πρῶτον ἐρωτᾷ τί ἐστιν ἄξιος παθεῖν.

— Σκέψασθε, ὃ Ἄθηναῖοι, ὅσῃν πρόνοιαν περὶ σωφροσύνης ἐποιήσατο ὁ Σόλων.

— Νομίζω προσήκειν τοῦτο ἡμᾶς σκοπεῖν, ὅπως συμφέροντας νόμους τῇ πόλει θησόμεθα.

Γ. ΑΣΚΗΣΕΙΣ

► 1. Στους Μύθους του Αισώπου που ακολουθούν να εντοπίσετε και να χαρακτηρίσετε τις δευτερεύουσες προτάσεις:

α' Μυῖα

Μυῖα ἐμπεσοῦσα εἰς χύτραν κρέως, ἐπειδὴ ὑπὸ τοῦ ζωμοῦ ἀποπνίγεσθαι ἐμελλεν, ἔφη πρὸς ἑαυτήν «Ἄλλ' ἔγωγε καὶ βέβρωκα καὶ πέπωκα καὶ λέλουμαι κἂν ἀποθάνω, οὐδέν μοι μέλει». Ὁ λόγος δηλοῖ ὅτι ῥάδιον φέρουσι τὸν θάνατον οἱ ἄνθρωποι, ὅταν ἀβασανίστως παρακολουθήσῃ.

(Αἰσώπου Μῦθοι, 240 Chambry)

βέβρωκα καὶ πέπωκα
ῥάδιον (επίρρ.)

έφαγα καὶ ήπια
εύκολα

β' Μύρμηξ καὶ κἀνθαρος

Θέρουσ ὥρα μύρμηξ περιπατῶν κατὰ τὴν ἄρουραν πυροῦσ καὶ κριθᾶσ συνέλεγεν,

ἀποθησαυριζόμενος ἑαυτῷ τροφήν εἰς τὸν χειμῶνα. Κάνθαρος δὲ τοῦτον θεασάμενος ἐθαύμασεν ὡς ἐπιπονώτατον, εἴ γε παρ' αὐτὸν τὸν καιρὸν μοχθεῖ παρ' ὃν τὰ ἄλλα ζῶα πόνων ἀφειμένα ῥαστώνην ἄγει. Ὁ δὲ τότε μὲν ἠσύχαζεν ὕστερον δέ, ὅτε χειμῶν ἐνέστη, τῆς κόπρου ὑπὸ τοῦ ὄμβρου ἐκλυθείσης, ὁ κάνθαρος ἦκε πρὸς αὐτὸν λιμώτων καὶ τροφῆς μεταλαβεῖν δεόμενος. Ὁ δὲ ἔφη πρὸς αὐτόν· «ὦ κάνθαρε, ἀλλ' εἰ τότε ἐπό- νεις, ὅτε ἐμόχθουν καὶ ἐμὲ ὠνείδιζες, οὐκ ἂν νῦν τροφῆς ἐπεδέου».

(Αἰσώπου Μῦθοι, 243 Chambry)

τὴν ἄρουραν	τὴ γῆ
πυροῦς	κόκκους σιταριοῦ
κάνθαρος	σκαθάρι
ἐπιπονώτατον	πάρα πολύ εργατικό
πόνων ἀφειμένα (ἀφίημι)	έχουν αφήσει τις δουλειές
ῥαστώνην ἄγει	καὶ ξεκουράζονται (τεμπελιάζουν)
ὑπὸ τοῦ ὄμβρου	ἀπὸ τῆ βροχῆ
οὐκ ἂν ... ἐπεδέου (ἐπιδέομαι)	δεν θα σου ἔλειπε τώρα ἡ τροφή

γ' Ἄλιεὺς καὶ σμαρῖς

Ἄλιεὺς τὸ δίκτυον χαλάσας ἐν τῇ θαλάσῃ ἀνήνεγκε σμαρίδα. Σμικρὰ δὲ οὔσα ἰκέ- τευεν αὐτὸν νῦν μὲν μὴ λαβεῖν αὐτήν, ἀλλ' ἔᾶσαι, διὰ τὸ σμικρὰν τυγχάνειν. «Ἄλλ' ὅταν αὐξηθῶ καὶ μεγάλη, φησί, γένωμαι, συλλαβεῖν με δυνήσῃ, ἐπεὶ καὶ εἰς μεῖζονά σοι ὠφέλειαν ἔσομαι». Καὶ ὁ ἄλιεὺς εἶπεν· «Ἄλλ' ἔγωγε ἄνους ἂν εἶην, εἰ τὸ χερσὶ παρῆς κέρδος, κἂν σμικρὸν ἦ, τὸ προσδοκώμενον κἂν μέγα ὑπάρχη, ἐλπίζοιμι».

Ὁ μῦθος δηλοῖ ὅτι ἀλόγιστος ἂν εἶη ὁ δι' ἐλπίδα μεῖζονος τὰ ἐν χερσὶν ἀφῆς σμικρὰ ὄντα.

(Αἰσώπου Μῦθοι, 26 Chambry)

σμαρῖς	μαρίδα
τὸ δίκτυον χαλάσας ἀνήνεγκεν (ἀναφέρω)	ἔριξε τὸ δίχτυ καὶ ἔβγαλε
παρῆς (παρήημι)	αφήσω, παραβλέψω

δ' Πατήρ καὶ θυγατέρας

Ἔχων τις δύο θυγατέρας, τὴν μὲν κηπουρῶ ἐξέδωκε πρὸς γάμον, τὴν δὲ ἑτέραν κε- ραμῆ. Χρόνου δὲ προελθόντος, ἦκεν ὡς τὴν τοῦ κηπουροῦ καὶ ταύτην ἠρώτα πῶς ἔχοι καὶ ἐν τίνι αὐτοῖς εἶη τὰ πράγματα. Τῆς δὲ εἰπούσης πάντα μὲν αὐτοῖς παρεῖναι, ἐν δὲ τοῦτο εὔχεσθαι τοῖς θεοῖς ὅπως χειμῶν γένηται καὶ ὄμβρος, ἵνα τὰ λάχανα ἀρδευθῇ, μετ' οὐ πολλὸν παρεγένετο πρὸς τὴν τοῦ κερραμῆος καὶ αὐτῆς ἐπυθάνετο πῶς ἔχοι. Τῆς δὲ τὰ μὲν ἄλλα μὴ ἐνδεῖσθαι εἰπούσης, τοῦτο δὲ μόνον εὔχεσθαι, ὅπως αἰθρία τε λαμ-

πρὸς ἐπιμείνη καὶ λαμπρὸς ἥλιος, ἵνα ξηρανθῆ ὁ κέραμος, εἶπε πρὸς αὐτήν· «Ἐὰν σὺ μὲν εὐδίαν ἐπιζητῆς, ἡ δὲ ἀδελφή σου χειμῶνα, ποτέρᾳ ὑμῶν συνεύξομαι;»

(Αἰσώπου Μῦθοι, 299 Chambry)

κεραμεῖ	σε αγγειοπλάστη, κεραμιδᾶ
ὡς	προς, μέχρι
παρεῖναι	ὅτι ἔχουν
χειμῶν	κακοκαιρία
μὴ ἐνδεῖσθαι (ἐνδέομαι)	ὅτι δὲν τους λείπει
εὐδίαν	καλοκαιρία

► 2. Στα κείμενα που ακολουθούν να βρείτε τις δευτερεύουσες προτάσεις, να τις χαρακτηρίσετε και να σημειώσετε την εξάρτηση και την εκφορά τους:

α'

Καὶ πρῶτος ὁ Σόλων «ἀλλ' ἀκήκοας μὲν», εἶπεν, «ὦ Μνησίφιλε, μετὰ πάντων Ἀθηναίων ἦν ἔχω γνώμην περὶ πολιτείας· εἰ δὲ βούλει καὶ νῦν ἀκούειν, δοκεῖ μοι πόλις ἄριστα πράττειν καὶ μάλιστα σφῶξιν δημοκρατίαν, ἐν ἣ τὸν ἀδικήσαντα τοῦ ἀδικηθέντος οὐδὲν ἦττον οἱ μὴ ἀδικηθέντες προβάλλονται καὶ κολάζουσι.»

Δεύτερος δ' ὁ Βίας ἔφησε κρατίστην εἶναι δημοκρατίαν ἐν ἣ πάντες ὡς τύραννον φοβοῦνται τὸν νόμον.

Ἐπὶ τούτῳ Θαλῆς τὴν μίτη πλουσίους ἄγαν μίτη πένητας ἔχουσαν πολίτας.

Μετὰ δὲ τοῦτον ὁ Ἀνάχαρσις ἐν ἣ τῶν ἄλλων ἴσων νομιζομένων ἀρετῇ τὸ βέλτιον ὀρίζεται, καὶ κακία τὸ χεῖρον.

Πέμπτος δ' ὁ Κλεόβουλος ἔφη μάλιστα σωφρονεῖν δῆμον ὅπου τὸν ψόγον μᾶλλον οἱ πολιτευόμενοι δεδοίκασι ἢ τὸν νόμον.

Ἐκτος δ' ὁ Πιττακός, ὅπου τοῖς πονηροῖς οὐκ ἔξεστιν ἄρχειν καὶ τοῖς ἀγαθοῖς οὐκ ἔξεστι μὴ ἄρχειν.

Μεταστραφεὶς δ' ὁ Χίλων ἀπεφήνατο τὴν μάλιστα νόμων ἥκιστα δὲ ῥητόρων ἀκούουσαν πολιτείαν ἀρίστην εἶναι.

Τελευταῖος δὲ πάλιν ὁ Περίανδρος ἐπικρίνων ἔφη δοκεῖν αὐτῷ πάντας ἐπαινεῖν δημοκρατίαν τὴν ὁμοιοτάτην ἀριστοκρατία.

(Πλούταρχος, Τῶν ἐπτὰ σοφῶν συμπόσιον, 154 d-f)

οὐδὲν ἦττον προβάλλονται	εξ ἴσου (με τον ἀδικημένο) κατηγοροῦν
ἥκιστα	ελάχιστα, σχεδὸν καθόλου

β´

Ἀλέξανδρος δὲ ὡς ἐς Γόρδιον παρῆλθε, πόθος λαμβάνει αὐτὸν ἀνελθόντα ἐς τὴν ἄκραν, ἵνα τὴν ἄμαξαν ἰδῆ τὴν Γορδίου καὶ τοῦ ζυγοῦ τῆς ἀμάξης τὸν δεσμόν. Τόδε περὶ τῆς ἀμάξης ἐμυθεύετο, ὅστις λύσειε τοῦ ζυγοῦ τῆς ἀμάξης τὸν δεσμόν, τοῦτον χρῆναι ἄρξαι τῆς Ἀσίας. Ἦν δὲ ὁ δεσμὸς ἐκ φλοιοῦ κρανεΐας, καὶ τούτου οὔτε τέλος οὔτε ἀρχὴ ἐφαίνετο. Ἀλέξανδρος δὲ ὡς ἀπόρως μὲν εἶχεν ἐξευρεῖν λύσιν τοῦ δεσμοῦ, ἄλυστον δὲ περιιδεῖν οὐκ ἤθελε, μὴ τινα καὶ ταῦτα ἐς τοὺς πολλοὺς κίνησιν ἐργάσῃται, λέγουσιν ὅτι παίσας τῷ ξίφει διέκοψε τὸν δεσμόν καὶ λελύσθαι ἔφη.

(Ἄρριανός, Ἀνάβασις Ἀλεξάνδρου, III, 1-7)

ἐς τὴν ἄκραν
τὸν δεσμόν
κρανεΐας
περιιδεῖν
κίνησιν
παίσας (παίω)

στην ἀκρόπολη
τον κόμπο
κρανιάς (δέντρο)
να παραβλέψει, να αφήσει
(ανα)ταραχὴ, ἐξέγερση
αφού χτύπησε

γ´

Πολλάκις ἐθαύμασα τίσι ποτὲ λόγοις Ἀθηναίους ἔπεισαν οἱ γραψάμενοι Σωκράτην ὡς ἄξιος εἶη θανάτου τῆ πόλει. Ἡ μὲν γὰρ γραφὴ κατ' αὐτοῦ τοιάδε τις ἦν ἀδικεῖ Σωκράτης οὐς μὲν ἢ πόλις νομίζει θεοὺς οὐ νομίζων, ἕτερα δὲ καινὰ δαμόνια εισφέρων ἀδικεῖ δὲ καὶ τοὺς νέους διαφθείρων.

(Ξενοφῶν, Ἀπομνημονευμάτων Α, 1)

οἱ γραψάμενοι
ἡ γραφὴ
νομίζει
καινὰ δαμόνια

αυτοὶ που τον κατηγορήσαν, κατήγγειλαν
ἡ καταγγελία
παραδέχεται, αναγνωρίζει
νέες θεότητες, νέα πνεύματα, νέους δαίμονες

δ´

Ἐγὼ καὶ πάλαι σοι ἔλεγον ὅτι ἡ γεωργία οὕτω φιλόνηρος ἐστὶ καὶ πραεῖα τέχνη ὥστε καὶ ὀρώντας καὶ ἀκούοντας ἐπιστήμονας εὐθύς ἐαυτῆς ποιεῖν. Πολλὰ δ', ἔφη, καὶ αὐτὴ διδάσκει ὡς ἂν κάλλιστά τις αὐτῇ χρῶτο. Αὐτίκα ἄμπελος ἀναβαίνουσα μὲν ἐπὶ τὰ δένδρα, ὅταν ἔχη τι πλησίον δένδρον, διδάσκει ἰστάναι αὐτὴν περιπεταννύουσα

δὲ τὰ οἴναρα, ὅταν ἔτι αὐτῇ ἀπαλοὶ οἱ βότρους ὦσι, διδάσκει σκιάζειν τὰ ἡλιούμενα ταύτην τὴν ὥραν· ὅταν δὲ καιρὸς ἦ ὑπὸ τοῦ ἡλίου ἤδη γλυκαίνεσθαι τὰς σταφυλάς, φυλλορροοῦσα διδάσκει ἑαυτὴν ψιλοῦν καὶ πεπαίνειν τὴν ὀπώραν.

(Ξενοφῶν, Οἰκονομικός XIX, 17-19)

περιπεταννύουσα δὲ τὰ οἴναρα
ψιλοῦν ἑαυτὴν
πεπαίνειν τὴν ὀπώραν

καθὼς απλώνει γύρω τα φύλλα
να την απογυμνώσουν, να την ξεφυλλίσουν
να ωριμάσει ο καρπός

ε΄

Τοῦτό ἐστι τὸ πλοῖον, ὡς φασιν Ἀθηναῖοι, ἐν ᾧ Θησεύς ποτε εἰς Κρήτην τοὺς δις ἑπτὰ ἐκείνους ᾤχετο ἄγων καὶ ἔσωσέ τε καὶ αὐτὸς ἐσώθη. Τῷ οὖν Ἀπόλλωνι εὕξαντο, ὡς λέγεται, τότε, εἰ σωθεῖεν, ἐκάστου ἔτους θεωρίαν ἀπάξειν εἰς Δῆλον· ἦν δὴ ἀεὶ καὶ νῦν ἔτι ἕξ ἐκείνου κατ' ἐνιαυτὸν τῷ θεῷ πέμπουσιν. Ἐπειδὰν οὖν ἄρξωνται τῆς θεωρίας, νόμος ἐστὶν αὐτοῖς ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ καθαρεύειν τὴν πόλιν καὶ δημοσίᾳ μηδένα ἀποκτιννύναι, πρὶν ἂν εἰς Δῆλόν τε ἀφίκηται τὸ πλοῖον καὶ πάλιν δεῦρο. Τοῦτο δ' ἐνίστε ἐν πολλῷ χρόνῳ γίνεταί, ὅταν τύχῳσιν ἄνεμοι ἀπολαβόντες αὐτούς. Ἀρχὴ δ' ἐστὶ τῆς θεωρίας, ἐπειδὰν ὁ ἱερεὺς τοῦ Ἀπόλλωνος στέψη τὴν πρύμναν τοῦ πλοίου· τοῦτο δ' ἔτυχεν, ὡσπερ λέγω, τῇ προτεραίᾳ τῆς δίκης γεγονός. Διὰ ταῦτα καὶ πολλὸς χρόνος ἐγένετο τῷ Σωκράτει ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ ὁ μεταξὺ τῆς δίκης τε καὶ τοῦ θανάτου.

(Πλάτων, Φαίδων 58a-c)

θεωρίαν
ἀποκτιννύναι
δεῦρο
ἀπολαβόντες
στέψη

πρεσβεία, αντιπροσωπεΐα
να εκτελέσουν
προς τα εδῶ, πίσω
να τους εμποδίσουν
ὅταν στολίσει με δάφνινα στεφάνια

ΕΝΟΤΗΤΑ 8

ΥΠΟΘΕΤΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ

Στο παρακάτω κείμενο να βρείτε τις υποθετικές προτάσεις και να μελετήσετε τη λειτουργία τους:

Παρέτατε δὲ αὐτοὺς αὐτὸς ὁ βασιλεὺς ἐφ' ἄρματος παρελαύνων καὶ τοιάδε παρεκελεύετο: Ἄνδρες Ἀσσύριοι, νῦν δεῖ ἄνδρας ἀγαθοὺς εἶναι· εἰ νικήσετε, ἀπάντων τούτων ὑμεῖς, ὥσπερ πρόσθεν, κύριοι ἔσεσθε· εἰ δ' ἠττηθήσεσθε, ταῦτα πάντα οἱ πολέμιοι λήψονται. Ἄτε οὖν νίκης ἐρῶντες μένοντες μάχεσθε. Εἴ τις μὲν ζῆν βουλόμενος φεύγειν ἐπιχειρεῖ, οὗτος μῶρός ἐστιν εἰδὼς ὅτι οἱ μὲν νικῶντες σφύζονται, οἱ δὲ φεύγοντες ἀποθνήσκουσι. Εἴ τις δὲ χρημάτων ἐπιθυμῶν ἤτταν προσίεται, οὗτος προδότης τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος ἐστίν.

(Ξενοφώντας Κύρου Παιδεία, Γ', III, 44-45, διασκευή)

τοιάδε παρεκελεύετο (παρακελεύομαι)	με τέτοια λόγια τους παρότρυνε
Ἄτε οὖν νίκης ἐρῶντες (ἐρῶ)	επειδὴ λοιπὸν ἐπιθυμεῖτε πολὺ τὴ νίκη
προσίεται (προσίεμαι)	αποδέχεται, δέχεται

- Κάθε υποθετική πρόταση ακολουθεῖται πάντοτε και ἀπὸ μια ἄλλη πρόταση, συνήθως κύρια, και δημιουργεῖ μαζί της μια λογική ενότητα, στα πλαίσια της οποίας εκφράζεται η σχέση: *προϋπόθεση / αίτιο* → *συνέπεια / αποτέλεσμα*.
- Η λογική αυτή ενότητα καλεῖται *υποθετικός λόγος* και τα δύο μέρη, ἀπὸ τα οποία ἀπαρτίζεται, καλοῦνται ἀντίστοιχα *υπόθεση* (= η υποθετική πρόταση / προϋπόθεση) και *ἀπόδοση* (= η κύρια πρόταση / αποτέλεσμα).
- Οι υποθετικοὶ λόγοι διακρίνονται, ἀνάλογα με τὴ σημασία που εκφράζει ο συλλογισμός, σε ἑξὶ βασικά εἶδη, τα οποία εκφέρονται με διαφορετικούς τρόπους. (Για τους υποθετικούς λόγους βλ. και τις παραγρ. 167-170 του Σ.Α.Ε).

ΤΟ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟ ΚΑΙ ΤΟ ΑΝΤΙΘΕΤΟ ΤΟΥ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΥ

A. ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Να μελετήσετε τα παρακάτω παραδείγματα:

- I. ● Εἰ μὲν ἐλπίς ἐστὶν ὑμῖν σωθῆναι, μὴ παραδίδοτε τὰ ὅπλα.
 - Εἴ τις ἄλλους ἀδικεῖ, ἑαυτὸν ἀδικεῖ.
 - Εἰ δέ τις ἄλλο ὄρᾳ βέλτιον, λεξάτω (= ας το πει).
 - Εἰ τὰ χρήματα τοῖς στρατευομένοις ἀποδώσετε, οὐδενὸς ὑμῖν προσδεῖ πόρου (= δὲν ἔχετε ἀνάγκη ἀπὸ πρόσθετη χρηματοδότηση).

- II. ● Εἰ τοῦτο ἐποιοῦμεν, ἅπαντες ἂν ἀπωλόμεθα (= ὅλοι θα εἶχαμε χαθεῖ).
 - Εἰ μὴ ἐγὼ ἐκέλευσα, οὐκ ἂν ἐποίησεν Ἀγησίλαος.
 - Ἦλιος εἰ μὴ ἦν, ἐν νυκτὶ ἂν διήγομεν (= θα ζούσαμε σε συνεχὴ νύχτα).
 - Εἰ γὰρ οἶόν τ' ἦν ἀθανάτους εἶναι (= ἀν ἦταν δυνατόν νὰ παραμείνουν ἀθάνατοι), ἄξιον ἦν πενθεῖν τοὺς ἐν τῷ πολέμῳ τούτῳ πεσόντας.

B. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

- I. **Το πραγματικό.** Ἀν ἡ σχέση που εκφράζεται με τον υποθετικό λόγο θεωρεῖται ἀπὸ τὴν πλευρὰ του ομιλητῆ ὡς κάτι το πραγματικό, τότε ἡ υπόθεση εἰσάγεται με το εἰ καὶ εκφέρεται με **οριστικὴ οποιοδήποτε χρόνου**, ἐνῶ ἡ ἀπόδοση εκφέρεται με *οποιαδήποτε ἐγκλιση* (βλ. τὰ τέσσερα πρῶτα παραδείγματα).
- II. **Το αντίθετο του πραγματικού.** Ἀν ἡ σχέση που εκφράζεται με τον υποθετικό λόγο θεωρεῖται ὅτι εἶναι κάτι ἀντίθετο ἀπὸ αὐτό που συμβαίνει στὴν πραγματικότητα, τότε ἡ υπόθεση εἰσάγεται με το εἰ καὶ εκφέρεται με *οριστικὴ παρελθοντικοῦ χρόνου*, ἐνῶ ἡ ἀπόδοση εκφέρεται με *δυνητικὴ οριστικὴ, δηλαδὴ οριστικὴ παρελθοντικοῦ χρόνου + ἄν*. Ἀν ὅμως στὴν ἀπόδοση ὑπάρχει ἀπρόσωπο ρῆμα ἢ ἀπρόσωπη ἐκφραση, τότε παραλείπεται συνήθως τὸ δυνητικὸ ἄν (βλ. τὰ τέσσερα τελευταῖα παραδείγματα).

Γ. ΑΣΚΗΣΕΙΣ

► Να αναγνωρίσετε το είδος των υποθετικών λόγων στα επόμενα παραδείγματα:

1. Εἰ ἔκτορα ἀποκτενεῖς, καὶ αὐτὸς (= και συ ο ἴδιος) ἀποθανεῖ.
2. Εἰ ὑπὲρ τῶν μεγίστων εἴρηκα (= ἔχω μιλήσει), οὐ δεῖ περὶ τῶν φαύλων σπουδά-
ζειν.
3. Εἰ μὴ ἐβούλοντο οἱ κατήγοροι κακῶς ἐμὲ ποιεῖν, πολλὴν ἂν αὐτοῖς χάριν εἶχον
ταύτης τῆς κατηγορίας (= γι' αυτή την κατηγορία).
4. Εἰ τὰ ψηφίσματα αὐτόρρηκῃ ἦν, πάλαι ἂν ὁ τύραννος δίκην ἐδεδώκει (= ἀπὸ πολὺ
καιρό ο τύραννος θα εἶχε τιμωρηθεῖ).

► Να συμπληρώσετε τα κενά με τους κατάλληλους τύπους των ρημάτων που είναι σε παρένθεση:

1. Εἰ μὴ εἶχομεν ὀφθαλμούς, ὅμοιοι τοῖς τυφλοῖς ἂν (εἰμί).
2. Εἴ τις ἀδικεῖ καὶ ἐπιορκεῖ καὶ ψεύδεται, οὐ (δύναμαι) εὐδαιμονεῖν.
3. Εἰ πάντες οἱ ἄνθρωποι ἀλλήλους (φιλῶ = αγαπῶ), κάλλιστος ἂν ἦν
ὁ βίος.
4. Εἰ οἱ Ὀλύμπιοι πεισθέντες ὑφ' ὑμῶν ἀνείλοντο (= ἀνελάμβαναν) τὸν πόλεμον,
σφαλεροὶ (= ἀβέβαιοι) σύμμαχοι ἂν (εἰμί).
5. Εἰ ἄλλον εἴλεσθε (= ἀν ἐκλέγατε ἄλλον) στρατηγὸν οὐκ ἂν ἐγὼ
(πολεμῶ).
6. Εἰ (πιστεύω = ἔχω ἐμπιστοσύνη) αὐτῷ, δεῖ ποιεῖν ἡμᾶς ἅπαντα, ὅσα
συμβουλεύει.

► Να αποδώσετε στην κοινή νεοελληνική τα παρακάτω κείμενα (προσοχή στους υποθετικούς λόγους):

1. Λύκος ἰδὼν ποιμένας ἐσθίοντας ἐν σκηνῇ πρόβατον, ἐγγυὺς προσελθὼν ἔφη· «ἡλί-
κος ἂν ἦν ὑμῖν θόρυβος, εἰ ἐγὼ τοῦτο ἐποιοῦν».

ἐσθίοντας (ἐσθίω)
ἡλίκος

να τρώνε
πόσο μεγάλος

2. Πρόβατον άφυώς κειρόμενον πρὸς τὸν κείροντα ἔφη· «εἰ μὲν ἔρια ζητεῖς, ἀνωτέρω τέμνε· εἰ δὲ κρεῶν ἐπιθυμεῖς, ἅπαξ με καταθύσας τοῦ κατὰ μικρὸν βασανίζειν ἀπάλλαξον».

άφυώς κειρόμενον
πρὸς τὸν κείροντα
ἔρια (ἔριον, τὸ)
άνωτέρω τέμνε
ἅπαξ με καταθύσας

που το κούρευαν αδέξια
σ' εκείνον που το κούρευε
μαλλιά
κόψε λίγο πιο πάνω
αφού με σφάζεις μια κι έξω

3. Κριθὴν τὴν τοῦ ἵππου ὁ ἵπποκόμος κλέπτων καὶ πωλῶν τὸν ἵππον ἔτριβεν καὶ ἐκτένιζεν πᾶσαν ἡμέραν. Ἔφη δὲ ὁ ἵππος· «εἰ ἐθέλεις ἀληθῶς καλὸν εἶναί με, τὴν κριθὴν τὴν τρέφουσάν με μὴ πώλει».

ἔτριβεν
καλὸν

ξύστριζε, περιποιόταν
όμορφον, ωραίον

4. Λύκος κατὰ τινὰ ἄρουραν ὀδεύων κριθὰς εὔρε· μὴ δυνάμενος δὲ αὐταῖς τροφῇ χρῆσασθαι, καταλιπὼν ἀπήει. Ἴππῳ δὲ συντυχῶν, τοῦτον ἐπὶ τὴν ἄρουραν ἐπήγαγε λέγων ὡς εὐρῶν κριθὰς αὐτὸς μὲν οὐκ ἔφαγεν, αὐτῷ δὲ ἐφύλαξεν, ἐπεὶ καὶ ἠδέως αὐτοῦ τὸν ψόφον τῶν ὀδόντων ἀκούει. Καὶ ὁ ἵππος ὑποτυχῶν εἶπεν· «ἀλλ' ὦ οὔτος, εἰ λύκοι κριθῶν τροφῇ χρῆσθαι ἠδύναντο, οὐκ ἂν ποτε τὰ ὦτα τῆς γαστροῦς προέκρινας».

κατὰ τινὰ ἄρουραν ὀδεύων
καταλιπὼν ἀπήει
Ἴππῳ δὲ συντυχῶν
ἐπήγαγε (ἐπάγω)
ἐπεὶ... ἀκούει

περπατώντας σ' ένα χωράφι
τα παράτησε και έφυγε
όταν συνάντησε ένα άλογο
οδήγησε
γιατί με ευχαρίστηση ακούει τον κρότο των
δοντιῶν του
απαντώντας, δίνοντας απάντηση
δε θα προτιμούσες

(Αἰσώπου Μῦθοι, διασκευές)

ΕΝΟΤΗΤΑ 9

ΥΠΟΘΕΤΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ ΤΟ ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΟ ΚΑΙ Η ΑΟΡΙΣΤΗ ΕΠΑΝΑΛΗΨΗ ΣΤΟ ΠΑΡΟΝ ΚΑΙ ΜΕΛΛΟΝ

A. ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Να μελετήσετε τα παρακάτω παραδείγματα:

- I. • Ἐάν τι κακὸν ἐπιτηδεύσωσιν (= κάνουν), οὕθ' οἱ δυνατοὶ οὕθ' οἱ ἀσθενεῖς, ἐν ἀγαθῇ πολιτείᾳ, ἀπολυθήσονται τῆς τιμωρίας.
 - Οἱ ἡγεμόνες (= οἱ ὀδηγοί) τῆς ὁδοῦ, ἦν τι περὶ ἡμᾶς ἀμάρτωσιν (= ἀν κάνουν κάποιο σφάλμα εἰς βάρος μας), εἴσονται (= θα γνωρίζουν) ὅτι περὶ τὰ ἑαυτῶν σώματα (= γιὰ τὴ δική τους ζωὴ) ἀμαρτήσονται.
 - Ἦν φύγη Ἀβροκόμας, ἔλεσθε (= νὰ ἐκλέξετε) ἄλλον ἡγεμόνα (= ἀρχηγό).
 - Ἄν Θεὸς ἐθέλη, ῥαδίως κρατήσομεν τῶν πολεμίων.

- II. • Ἐὰν τὰ ἀδύνατα θηρεύης (= ἐπιδιώκεις), δυστυχίαν τῷ σῶ βίῳ παρέχεις.
 - Ἐὰν οἱ ἄνθρωποι τὴν δίκην (= τὴ δικαιοσύνη) καταλύωσιν, ἀσφάλειαν οὐκ ἔχουσι.
 - Ἦν τις τούτων τι παραβαίνει (= κάνει κάποια παράβαση) ζημίαν αὐτοῖς ἐπέθεσαν (= τοὺς τιμωροῦν).
 - Ἐὰν οἱ πολῖται τοῖς ἄρχουσι πείθονται, ἄριστα αἱ πόλεις οἰκοῦνται (= διοικούνται).

B. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Τα παραπάνω παραδείγματα εἶναι υποθετικοὶ λόγοι που δηλώνουν:

- I. **Το προσδοκώμενο**, δηλαδή κάτι που κατὰ τὴν κρίση του ομιλητῆ αναμένεται ὅτι θα επακολουθήσει, εφόσον τεθεῖ μια προϋπόθεση. Στὸ προσδοκώμενο ἡ *υπόθεση* εἰσάγεται με *ἐάν*, *ἄν*, *ἦν* και ἐκφέρεται με *υποτακτικὴ*, ἐνῶ ἡ ἀπόδοση ἐκφέρεται με *οριστικὴ μέλλοντα* ἢ με κάποια *ισοδύναμη ἐκφραση* (ὅπως π.χ. *προστακτικὴ*, *δυνατικὴ* *ευκτικὴ* κ.ά.).

- II. **Τὴν ἀόριστη ἐπανάληψη στὸ παρὸν και τὸ μέλλον**, δηλαδή κάτι που ο ομιλητῆς θεωρεῖ ὅτι θα ἐπαναλαμβάνεται ἀόριστα στὸ παρὸν και τὸ μέλλον. Στὸ

είδος αυτό η υπόθεση εισάγεται με *εάν, ἄν, ἤν* και εκφέρεται με *υποτακτική* και η απόδοση εκφέρεται με *οριστική ενεστώτα* ή με *ισοδύναμη έκφραση* (συνήθως με *γνωμικό αόριστο*).

Γ. ΑΣΚΗΣΕΙΣ

► Να συμπληρώσετε τα κενά με τους κατάλληλους τύπους των ρημάτων που είναι σε παρένθεση:

1. Ἐὰν τοῦτον ἀποκτείνητε, (βλάπτω) ὑμᾶς αὐτοῦς (= τους εαυτούς σας).
2. Ἦν ἐγγὺς ἔλθῃ θάνατος, οὐδεὶς (βούλομαι) θνήσκειν.
3. Ἐὰν τὰ ἀγαθὰ (πράττω), χαρὰν μεγάλην τῇ μητρὶ καὶ τῷ πατρὶ παρέχομεν.
4. Ἀπολούμεθα (= θα καταστραφούμε), ἐὰν μίαν ἔτι τοιαύτην νίκην (νικῶ).
5. Ἐὰν τὰ ὄπλα παραδῶτε, σπονδαὶ (εἰμί).
6. Ἐάν τις, παῖς ὢν, καλῶς (παιδεύομαι), ἀνὴρ ὢν, τὰ καλὰ ἐπιτηδεύει (= με τα καλά ασχολείται).

► Να σχηματίσετε υποθετικούς λόγους συνδυάζοντας κατάλληλα την υπόθεση της πρώτης στήλης με την αντίστοιχη απόδοση που υπάρχει στη δεύτερη στήλη (όπως στο παράδειγμα):

1. Νέος ἂν πονήσης (= αν κοπιήσεις),	α) τὴν ὄψιν ἀφαιρεῖται (= χάνει το φως του).
2. Ἐάν τις τὸν ἥλιον ἀναιδῶς ἐγχειρῇ θεάσασθαι (= προσπαθεῖ να κοιτάξει κατά πρόσωπο),	β) δικαίως οὕτως τιμωρηθήσεται.
3. Ἐὰν πάντα ἀκούσητε,	γ) γῆρας ἔξεῖς εὐτυχές.
4. Ἦν βασιλεὺς ἀποθάνῃ,	δ) ὑμεῖς ἐκεῖ πολεμήσετε.
5. Ἐὰν θεὸς ἐθέλῃ,	ε) κρῖνατε.
6. Ἐὰν ἀντέχῃ τὰ τῶν Ὀλυνθίων (= αν αντέχουν οι Ολύνθιοι),	στ) τότε βουλευσόμεθα (=θα αποφασίσουμε) περὶ τοῦ μέλλοντος.

1. — γ
2. —
3. —

4. —
5. —
6. —

► Να αποδώσετε τα κείμενα στην κοινή νεοελληνική γλώσσα, αφού πρώτα αναγνωρίσετε τους υποθετικούς λόγους που υπάρχουν σ' αυτά:

1. Λύκος ὑπὸ κυνῶν διηχθεὶς καὶ κακῶς διατεθεὶς ἐβέβλητο τροφὴν ἑαυτῷ περιποιεῖσθαι μὴ δυνάμενος· καὶ δὴ θεασάμενος πρόβατον, τούτου ἐδεήθη ὕδωρ αὐτῷ κομίσει ἐκ τοῦ παραρρέοντος ποταμοῦ. «ἐὰν γὰρ σὺ μοι ὕδωρ δῶς, ἐγὼ τὴν τροφὴν ἑμαυτῷ εὐρήσω». Τὸ δὲ πρόβατον ἔφη· «ἐὰν ὕδωρ σοι κομίσω ἐγώ, σὺ καὶ τροφῇ μοι χρήσι».

λύκος... ἐβέβλητο

λύκος δαγκωμένος από σκυλιά και όντας σε κακή κατάσταση είχε πέσει καταγής

τούτου ἐδεήθη (δέομαι)

του ζήτησε

σὺ καὶ τροφῇ μοι χρήσι

θα σου χρησιμεύσω και για τροφή /
θα με χρησιμοποιήσεις και ως τροφή

2. Ἀλώπηξ εἰς ἀγέλην προβάτων εἰσελθοῦσα καὶ ἀναλαβοῦσα ἐν τῶν θηλαζόντων ἀρνίων, προσεποιεῖτο καταφιλεῖν. Ἐρωτηθεῖσα δὲ ὑπὸ κυνὸς τί τοῦτο ποιεῖ· «τιθηνοῦμαι αὐτό, ἔφη, καὶ προσπαίζω». Καὶ ὁ κύων ἔφη· «καὶ νῦν, ἐὰν μὴ ἀφῆς τὸ ἀρνίον ἀφ' ἑαυτῆς, τὰ κυνῶν σοι προσοίσω».

τιθηνοῦμαι αὐτὸ

το νταντεύω, το περιποιούμαι

ἀφ' ἑαυτῆς

από μόνη σου

τὰ κυνῶν σοι προσοίσω (προσφέρω)

θα σου προσφέρω (την περιποίηση) των σκυλιών, θα σου δείξω πώς χαϊδεύουν τα σκυλιά

(Αἰσώπου Μῦθοι, διασκευές)

ΕΝΟΤΗΤΑ 10

ΥΠΟΘΕΤΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ ΑΠΛΗ ΣΚΕΨΗ ΚΑΙ ΑΟΡΙΣΤΗ ΕΠΑΝΑΛΗΨΗ ΣΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ

A. ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Να μελετήσετε τα παρακάτω παραδείγματα:

- I. ● Εἰ δέοι (= χρειάζεται, είναι ανάγκη) πολεμεῖν, ἄμεινον ἂν πολεμοῖμεν ἔχοντες τὰ ὅπλα ἢ παραδόντες.
 - Εἴ τις περιέλοιτο (= αν κανείς αφαιρούσε) τῆς ποιήσεως πάσης τό τε μέλος (= μελωδία) καὶ τὸν ῥυθμὸν καὶ τὸ μέτρον, λόγοι γίνονται τὰ λειπόμενα.
 - Δυστυχέστατος τῶν ἀνθρώπων ἂν εἶην, εἰ τῆς πατρίδος ἀποστερηθεῖην.
 - Ἐπιλείποι ἂν ἡμᾶς ὁ πᾶς χρόνος (= δεν θα αρκούσε σε μας ο χρόνος), εἰ τὰς Ἡρακλέους πράξεις ἀπάσας καταριθμησαίμεθα (= απαριθμούσαμε, διηγούμαστε με λεπτομέρεια).
- II. ● Κίμων, εἴ τιτι ὑπόσχοιτό τι, οὐδαμῶς ἐψεύδετο.
 - Εἴ τις καλῶς ὑπηρετήσῃε Φιλίππῳ, οὐδενὶ ἂν εἶασε (ἐῶ = αφήνω) τὴν προθυμίαν ἀχάριστον (= χωρίς ανταμοιβή).
 - Εἴ τις Κύρῳ δοκοίῃ βλακεύειν (= ἔδινε τὴν εντύπωση ὅτι συμπεριφερόταν βλακωδῶς), ἔπαισεν ἂν (παίω = χτυπῶ).
 - Οἱ Ἕλληνες τὸ πάλαι, εἴ βούλοιντο εἰς λόγους ἐλθεῖν πρὸς ἀλλήλους (= ὅταν ἤθελαν να ἔρθουν σε διαπραγματεύσεις), κήρυκας ἔπεμπον.

B. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Τα παραπάνω παραδείγματα είναι υποθετικοί λόγοι που δηλώνουν:

- I. **Τὴν απλή σκέψη**, δηλαδή κάτι που κατά τὴν κρίση του ομιλητῆ είναι δυνατόν να γίνει, χωρίς ὅμως να τον ενδιαφέρει αν τελικά αυτό θα πραγματοποιηθεῖ. Στὴν απλή σκέψη, ἡ υπόθεση εισάγεται με το *εἰ* και εκφέρεται με *ευκτική* και ἡ απόδοση συνήθως με *δυνητική ευκτική* (= ευκτική + ἄν) ἢ, σπανιότερα, με *οριστική αρκτικού χρόνου*.

II. Την επανάληψη στο παρελθόν, δηλαδή κάτι που επαναλαμβάνονταν στο παρελθόν. Στο είδος αυτό η υπόθεση εισάγεται με το *εἶ* και εκφέρεται με *ευκτική* και η απόδοση με *οριστική παρατατικού* ή με *δυνητική οριστική αορίστου* (= οριστική αορίστου + ἄν).

Γ. ΑΣΚΗΣΕΙΣ

► Να συμπληρώσετε τα κενά με τους κατάλληλους τύπους των ρημάτων που είναι σε παρένθεση:

1. Εἰ οἱ πολῖται (ὁμοιοῶ) ἀλλήλοις, εὐνομουμένη γίγνοιτο ἂν ἡ πόλις.
2. Εἰ ἡμᾶς αὐτοὺς δεήσειεν (= χρειαζόταν, ἦταν ἀνάγκη) τριάκονθ' ἡμέρας ἔξω γενέσθαι, οἱ γεωργοῦντες (= οἱ γεωργοί) ἡμῶν πολλὰ ἂν (ζημιούμαι).
3. Εἴ τις ἐν Λακεδαίμονι ποιοίη τι φαῦλον, οὗτος (δοκεῖ) ἀχρεῖος εἶναι.
4. (βούλομαι) ἂν σπείσασθαί σοι (= να συνάψω ἀνακωχή μαζί σου), ὃ Τισσάφρωνες, εἰ μὴ οἰοίμην (= αν δεν πίστευα) ὑπὸ σοῦ ἔξαπατᾶσθαι.

► Να σχηματίσετε υποθετικούς λόγους συνδυάζοντας κατάλληλα την υπόθεση της πρώτης στήλης με την αντίστοιχη απόδοση που υπάρχει στη δεύτερη στήλη (όπως στο παράδειγμα):

1. Εἴ τις ἄθλα προτιθεῖη (= καθιέρωνε βραβεῖα) τοῖς γεωργοῖς,	α) μάντις ἦσαν ἐν τῷ στρατοπέδῳ καὶ ἱερεῖς φέροντες πῦρ ἀπὸ τοῦ Διὸς βωμοῦ.
2. Εἴ τις τὴν ἐλπίδα ἐκ τοῦ βίου ἀποβάλῃ,	β) ἠνάγκασαν ἂν ἡμᾶς ποιεῖν τὰ προσήκοντα (= ὅσα πρέπει).
3. Ἀγησίλαος εἰ τοὺς νέους γυμναζομένους ἴδοι,	γ) οὐκ ἂν τις ζῶη.
4. Εἰ μὴ τρέφοιτο,	δ) τί ἂν ἀγαθὸν ὑπολελειμμένον εἴη (= ἔχει ἀπομείνει).
5. Εἰ τὰ ψηφίσματα αὐτάρκη εἶεν,	ε) πολλὸν ἂν ἐπιδοίη (= θα προόδευε) ἡ γεωργία.
6. Εἰ οἱ Λακεδαιμόνιοι στρατεύουιντο ἔξω χώρας,	στ) ἐπήνεσεν ἄν.

1. — ε
2. —
3. —

4. —
5. —
6. —

► Να αποδώσετε το κείμενο στην κοινή νεοελληνική γλώσσα, αφού πρώτα αναγνωρίσετε τον υποθετικό λόγο που υπάρχει σ' αυτό:

Λαγωοί ποτε πολεμοῦντες ἀετοῖς παρεκάλουν εἰς συμμαχίαν ἀλώπεκας. Αἱ δὲ ἔφησαν· «βοηθήσαμεν ἂν ὑμῖν, εἰ οὐ γνοῖμεν τίνες ἐστὲ καὶ τίσι πολεμεῖτε».

αἱ δὲ ἔφησαν (φημί)
εἰ οὐ γνοῖμεν (γιγνώσκω)

κι αὐτές εἶπαν
αν δὲν ξέραμε

(Αἰσώπου Μῦθοι, διασκευή)

Δ. ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

ΥΠΟΘΕΤΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ

ΕΙΔΟΣ	ΥΠΟΘΕΣΗ	ΑΠΟΔΟΣΗ
το πραγματικό	Εἰ + καθε χρόνου	οποιαδήποτε ἐγκλίση
το αντίθετο του πραγματικού	οριστική παρελθοντικού χρόνου	δυνητική οριστική παρελθοντικού χρόνου
το προσδοκώμενο	Ἐάν, ἄν, ἦν + υποτακτική	οριστική μέλλοντα ἢ ισοδύναμη ἐκφραση
ἀόριστη ἐπανάληψη στο παρόν - μέλλον		οριστική ἐνεστώτα ἢ ισοδύναμη ἐκφραση
απλή σκέψη	Εἰ + Εὐκτική	δυνητική εὐκτική ἢ οριστ. ἀρκτικού χρόνου
ἐπανάληψη στο παρελθόν		οριστική παρατατικού ἢ ἀορίστου + ἄν

Ε. ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΣΤΟΥΣ ΥΠΟΘΕΤΙΚΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ

► Στα επόμενα παραδείγματα να τοποθετήσετε τον κατάλληλο υποθετικό σύνδεσμο:

1. Οὐκ ἂν δικαίως πιστεύοις εἶναι ἐλεύθερος, τυραννεύοιο ὑπὸ τῶν ἐπιθυμιῶν.
2. τὴν εὐδαιμονίαν τέχνας (= με τεχνάσματα) πονηραῖς διώκης (= ἐπιδιώκεις), οὐκ ἐν τῷ βίῳ εὐτυχῆσεις.
3. τις ἔχων πολλὰ χρήματα μὴ χρῶτο αὐτοῖς (= δὲν τα χρησιμοποιεῖ), τι ἂν πλέον ἔχοι τοῦ πένητος;
4. Κακίστης δουλείας ἀπολυθήση (= θα απαλλαγείς ἀπὸ τῆ χειρότερη μορφή δουλείας), ἀπολυθῆς τῶν ἐπιθυμιῶν.
5. Κάλλιστ' ἂν ζώης, τὰ προσήκοντα δρώης (δρῶ = πράττω, κάνω) μῆτε θηρῶν (= χωρὶς να ἐπιδιώκεις) τὸν τῶν ἀνθρώπων ἔπαινον μῆτε δευμαίνων (= οὔτε να φοβάσαι) τὸν τῶν ἀφρόνων ψόγον.
6. μὴ Ἀλέξανδρος ἦν, ἐπεθύμουν ἂν εἶναι Διογένης.
7. Ἐκτορα ἀποκτενεῖς, καὶ αὐτὸς (= και συ ο ἴδιος) ἀποθανεῖ.
8. τις ἐν Ὀλυμπία νικήση, εὐδαίμων ἔσται· εὐδαιμονέστερος δὲ ἐν μάχῃ νικῶν τελευτήση.

► Να μετατρέψετε τους ακόλουθους υποθετικούς λόγους σε όλα τα υπόλοιπα εἶδη:

1. Εἰ γὰρ τοὺς κρείττους νικᾷς, θαυμαστὸς εἶ.
2. Εἰ ἐποίει οὗτος τὰ δέοντα, ηὐδαιμόνει ἄν.
3. Ἐὰν καρτερίαν καὶ πειθῶ ἔχωμεν, ἀνδρείως ἀγωνιούμεθα.

► Να μεταφέρετε στην αρχαία Ἑλληνική τους υποθετικούς λόγους:

1. Αν ἤμουν σοφός (δὲν εἶμαι ὅμως), θα ἤμουν ευτυχῆς (*εὐδαίμων*).
2. Όταν (κάθε φορά που) η πατρίδα κινδυνεύει, ὅλοι εμεῖς τη βοηθούμε (*βοηθῶ + δοτ.*).
3. Όταν (κάθε φορά που) η πατρίδα κινδύνευε, ὅλοι εμεῖς τη βοηθοῦσαμε.

4. Όταν η πατρίδα κινδυνεύσει, όλοι εμείς θα τη βοηθήσουμε.
5. Αν με εξόριζαν οι συμπολίτες μου (*φεύγω υπό του δήμου*), θα ήμουν πάρα πολύ δυστυχής (το θεωρώ ως ενδεχόμενο, ως σκέψη).
6. Αν κάποιος νομίζει ότι οι Λακεδαιμόνιοι είναι φοβεροί και δυσκολοπολέμητοι (*δυσπολέμητος*), είναι λογικός (*σώφρων*).

► Να μεταφράσετε τα επόμενα κείμενα στην κοινή νεοελληνική γλώσσα, αφού πρώτα αναγνωρίσετε τους υποθετικούς λόγους που υπάρχουν σ' αυτά:

1. Ἐὰν γὰρ ἀφήτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ Πατήρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος· ἐὰν δὲ μὴ ἀφήτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, οὐδὲ ὁ Πατήρ ὑμῶν ἀφήσει τὰ παραπτώματα ὑμῶν.

(Κατὰ Ματθαῖον 6, 14-15)

ἐὰν γὰρ ἀφήτε τοῖς ἀνθρώποις γιατί, αν συγχωρήσετε στους ανθρώπους

2. Ὁ λύχνος τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός· ἐὰν οὖν ὁ ὀφθαλμός σου ἄπλοῦς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινὸν ἔσται· ἐὰν δὲ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρός ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου σκοτεινὸν ἔσται.

(Κατὰ Ματθαῖον 6, 22-23)

3. — Ἄσκει τῶν περὶ τὸ σῶμα γυμνασίων μὴ τὰ πρὸς τὴν ῥώμην ἀλλὰ τὰ πρὸς τὴν ὑγίειαν· τούτου δ' ἂν ἐπιτύχοις, εἰ λήγεις τῶν πόνων ἔτι πονεῖν δυνάμενος.
 — Ἐὰν ἦς φιλομαθής, ἔσει πολυμαθής· ἃ μὲν ἐπίστασαι, ταῦτα διαφύλαττε ταῖς μελέταις, ἃ δὲ μὴ μεμάθηκας, προσλάμβανε ταῖς ἐπιστήμαις.
 — Δοκίμαζε τοὺς φίλους ἕκ τε τῆς περὶ τὸν βίον ἀτυχίας καὶ τῆς ἐν τοῖς κινδύνοις κοινωνίας· τὸ μὲν γὰρ χρυσίον ἐν τῷ πυρὶ βασανίζομεν, τοὺς δὲ φίλους ἐν ταῖς ἀτυχίαις διαγιγνώσκομεν. Οὕτως ἄριστα χρήσει τοῖς φίλοις, ἐὰν μὴ προσμένης τὰς παρ' ἐκείνων δεήσεις, ἀλλ' αὐτεπάγγελτος αὐτοῖς ἐν τοῖς καιροῖς βοηθῆς.

(Ἰσοκράτους, Πρὸς Δημόνικον, 14, 18 και 25)

εἰ λήγεις τῶν πόνων	αν σταματάς τις ασκήσεις
προσλάμβανε ταῖς ἐπιστήμαις	να τα αποκτάς με τα διαβάσματα, με τη γνώση
καὶ τῆς ἐν τοῖς κινδύνοις κοινωνίας	και από τη συμμετοχή στους κινδύνους
διαγιγνώσκομεν	κρίνουμε, καταλαβαίνουμε
ἀλλ' αὐτεπάγγελτος... βοηθεῖς	αλλά με δική σου πρωτοβουλία τους βοηθεῖς
	στις κατάλληλες περιστάσεις

ΣΤ. ΙΔΙΑΙΤΕΡΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΣΤΟΥΣ ΥΠΟΘΕΤΙΚΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ

I. Συμβαίνει πολλές φορές να παραλείπεται μέσα στον λόγο η υπόθεση ή η απόδοση, γιατί εννοείται εύκολα από τα συμφραζόμενα. Στην περίπτωση αυτή, οι υποθετικοί λόγοι καλούνται *ελλιπτικοί*.

Π.χ. *Εἰ μὲν τὴν ῥητορικὴν ἐδίδαξαν, καλῶς ἔχει· εἰ δὲ μὴ, τί σοι ὄφελος;* (ενν. *εἰ δὲ μὴ ἐδίδαξαν*). Από τους ελλιπτικούς υποθετικούς λόγους προέρχονται ορισμένες φράσεις που κατέληξαν να έχουν επιρρηματική σημασία. Τέτοιες είναι π.χ.:

<i>εἰ δὲ μὴ</i>	= αλλιώς
<i>εἰ μὴ</i>	= εκτός μονάχα, παρά μόνο
<i>εἰ μὴ ἄρα</i>	= εκτός αν ίσως
<i>ἐὰν μόνον</i>	= αρκεί μόνο να
<i>εἴ τις καὶ ἄλλος</i>	= περισσότερο από κάθε άλλον
<i>εἴ περ τις καὶ ἄλλος</i>	= περισσότερο από κάθε άλλον κ.λπ.

II. Εάν ο υποθετικός λόγος εξαρτάται από κάποιο ρήμα, τότε η απόδοση μπορεί να πάρει διαφορετική μορφή από αυτήν που έχουμε μάθει ως τώρα και συγκεκριμένα:

Ανάλογα με το ρήμα της εξάρτησης μπορεί να μετατραπεί:

- α) σε δευτερεύουσα πρόταση
- β) σε απαρέμφατο
- γ) σε κατηγορηματική μετοχή.

Παραδείγματα			
	υπόθεση	απόδοση	μετατροπή
ανεξάρτητος υποθετικός λόγος	<i>εἰ ταῦτα πράττετε,</i>	<i>ἀδικεῖτε</i>	
εξαρτημένος υποθετικός λόγος	<i>Σωκράτης γινώσκει, εἰ ταῦτα πράττουσιν,</i>	<i>ὅτι ἀδικοῦσιν</i>	δευτερεύουσα πρόταση
	<i>Σωκράτης γινώσκει, εἰ ταῦτα πράττουσιν,</i>	<i>ἀδικεῖν</i> (αὐτούς)	απαρέμφατο
	<i>Σωκράτης γινώσκει, εἰ ταῦτα πράττουσιν,</i>	<i>ἀδικοῦντας</i> (αὐτούς)	κατηγορηματική μετοχή

Οι μετατροπές που υφίστανται οι εξαρτημένοι υποθετικοί λόγοι ακολουθούν γενικά τους κανόνες μετατροπής του ευθέος λόγου σε πλάγιο, που θα εξετάσουμε αναλυτικά στην ενότητα 15.

III. Πολλές φορές η υπόθεση δεν εμφανίζεται με τη μορφή υποθετικής πρότασης, αλλά με τη μορφή υποθετικής μετοχής.

Π.χ. *Οὐκ ἂν ἦλθον δεῦρο, ὑμῶν μὴ κελευσάντων*

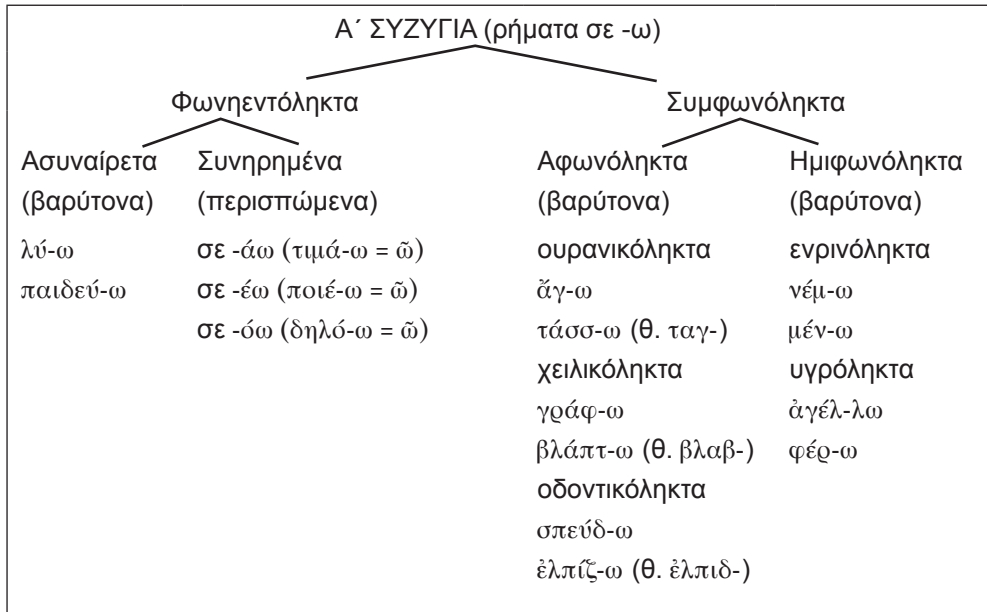
(= *Οὐκ ἂν ἦλθον δεῦρο, εἰ μὴ ὑμεῖς ἐκελεύσατε*).

ΕΝΟΤΗΤΑ 11

ΡΗΜΑΤΑ ΥΓΡΟΛΗΚΤΑ ΚΑΙ ΕΝΡΙΝΟΛΗΚΤΑ

Σχηματισμός ενεστώτα, παρατατικού και μέλλοντα

- Υπενθυμίζεται ότι η Α΄ Συζυγία περιλαμβάνει ρήματα:

Μέχρι τώρα έχουν διδαχθεί τα φωνηεντόληκτα και τα αφωνόληκτα.

Η τελευταία κατηγορία των ενρινολήκτων και υγρολήκτων ρημάτων παρουσιάζει σημαντικές ιδιαιτερότητες.

A. ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Να μελετήσετε τους υπογραμμισμένους τύπους στα επόμενα παραδείγματα και να επισημάνετε κάποιες ιδιαιτερότητες στον σχηματισμό του μέλλοντα και του αορίστου.

- Θεοὺς μιαίνειν οὐδείς ἀνθρώπων σθένει (= μπορεί, έχει τη δυνατότητα).
- Ὅμιλῖαι κακαί (= κακές συναναστροφές) φθείρουσιν ἤθη χρηστά.
- Ὡς ξεῖν' ἀγγέλλειν Λακεδαιμονίοις ὅτι τῆδε κείμεθα τοῖς κείνων ῥήμασι πειθόμενοι.

- Πολὺς καπνὸς ἐφαίνετο ἐν ταῖς κώμαις (= στις κωμοπόλεις).
- Οὐ καταισχυνῶ ὄπλα τὰ ἱερά, οὐδ' ἐγκαταλείψω τὸν παραστάτην, ὅτῳ ἂν στοιχήσω (= με ὅποιον ταχθῶ στη γραμμή), ἀμυνῶ δὲ καὶ ὑπὲρ ἱερῶν καὶ ὑπὲρ ὁσίων καὶ μόνος καὶ μετὰ πολλῶν.
- Τισσαφέρης διαβάλλει Κῦρον πρὸς τὸν ἀδελφὸν ὡς ἐπιβουλεύει αὐτῷ (= ὅτι δὴ-θεν τὸν ἐπιβουλεύεται) ὁ δὲ πείθεται καὶ λαμβάνει (= συλλαμβάνει) Κῦρον ὡς ἀποκτενῶν (= για να τον θανατώσει).
- Σωκράτης, σοφὸς ὢν (= αν και ἦταν σοφός), οὐκ ἠσχύνετο παρ' ἄλλων χρῆσιμα μανθάνειν.
- Ταῦτα τῷ βασιλεῖ οἱ πρέσβεις ἀπαγγελοῦσι.
- Ἠγγέλλετο τοῖς στρατιώταις ὅτι Κῦρος τέθνηκε.
- Ἐλέησον ἡμᾶς, ὁ αἴρων τὰς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου.

B. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1. Από τα ενρινόληκτα και υγρόληκτα ρήματα πολύ λίγα σχηματίζουν τον ενεστώτα και τον παρατατικό ενεργητικής και μέσης φωνής από το ρηματικό θέμα αμετάβλητο, όπως π.χ. τα ρήματα:

σθένω, μένω, στένω (= στενάζω), γέμω, τρέμω, νέμω
(ἐ)θέλω, βούλομαι, ἐπιμέλομαι, δέρω, φέρω κ.ά.

2. Τα περισσότερα ρήματα των κατηγοριών αυτών σχηματίζουν τον ενεστώτα και τον παρατατικό από το ρηματικό θέμα με την προσθήκη του χρονικού προσφύματος -j-, με τις ακόλουθες συνέπειες:

α) Σε όσα ρήματα έχουν χαρακτήρα -λ- αφομοιώνεται προς αυτόν το πρόσφυμα -j- και εμφανίζεται στον ενεστώτα και τον παρατατικό διπλό -λ (-λλ-) π.χ.
ἀγγέλλω, ἡγγέλλον (< ἀγγελ-j-ω, θ. ἀγγελ- πρβλ. ἄγγελ-ος)
ἀγγέλλομαι, ἡγγελλόμην
σφάλλω, ἔσφαλλον (< σφάλ-j-ω, θ. σφαλ-, πρβλ. σφάλ-μα)
σφάλλομαι, ἔσφαλλόμην

Εξαιρούνται απ' αυτόν τον κανόνα και γράφονται με ένα -λ- τα ρήματα: (ἐ)θέλω, βούλομαι, ἐπιμέλομαι, ὀφείλω και το απρόσωπο μέλει (= υπάρχει φροντίδα)

β) Σε όσα ρήματα έχουν χαρακτήρα -ν- ή -ρ- και υπάρχουν πριν απ' αυτόν τα φωνήεντα -α, -ε, ι, υ, μετατρέπονται αυτά τα φωνήεντα σε -αι, ει, ī, ū αντίστοιχα· π.χ.
φαίνω, ἔφαινον (< φαν-j-ω, θ. φαν- πρβλ. φαν-ός)
φαίνομαι, ἐφαινόμην

αἶρω, ἦρον	(< ἄρ- <i>j</i> -ω, θ. ἄρ- πρβλ. ἄρ-σις)
αἶρομαι, ἠρόμην	
κτείνω, ἔκτεινον	(< κτενν- < κτεν- <i>j</i> -ω, θ. κτεν-)
φθείρω, ἔφθειρον	(< φθερρ- < φθερ- <i>j</i> -ω, θ. φθερ-)
κρίνω, ἔκρινον	(< κρῖνν- < κρῖν- <i>j</i> -ω, θ. κρῖν-)
οἰκτίρω, ὤκτιρον	(< οἰκτίρρ- < οἰκτίρ- <i>j</i> -ω, θ. οἰκτίρ-)
πλύνω, ἔπλυνον	(< πλύνν- < πλύν- <i>j</i> -ω, θ. πλύν-)
σύρω, ἔσυρον	(< σύρρ- < σύρ- <i>j</i> -ω, θ. σύρ-)

Για τις φθογγολογικές μεταβολές που οδήγησαν σ' αυτούς τους μετασχηματισμούς βλέπε την παράγρ. 301 της Γ.Α.Ε.

3. Ο μέλλοντας ενεργητικής και μέσης φωνής των ενρινόληκτων και υγρόληκτων ρημάτων σχηματίζεται από το ρηματικό θέμα και τις καταλήξεις των συνηρημένων ρημάτων σε **-έω**. Κλίνεται όπως ο ενεστώτας του συνηρημένου ρήματος ποιέω-ῶ. Π.χ.:

Ενεστώτας		Μέλλοντας
• βάλλω	θ. βαλ-	βαλ-ῶ
βάλλομαι		βαλ-οῦμαι
• κρίνω	θ. κριν-	κριν-ῶ
κρίνομαι		κριν-οῦμαι
• αἶρω	θ. ἄρ-	ἄρ-ῶ
αἶρομαι		ἄρ-οῦμαι

Γ. ΑΣΚΗΣΕΙΣ

► Να μεταφέρετε τα ρήματα των επομένων προτάσεων στον μέλλοντα, σύμφωνα με το πρώτο παράδειγμα:

1. Οἱ στρατιῶται μένουσιν ἔνταῦθα ἡμέρας πέντε.	1. Οἱ στρατιῶται μενοῦσιν ἔνταῦθα ἡμέρας πέντε.
2. Ταῦτα ἀποκρινόμεθα τῷ στρατηγῷ.	2.
3. Ἀθηναῖοι τὴν τῶν βαρβάρων στρατιὰν ἀμύνονται (= αποκρούουν).	3.

4. Οἱ πολέμοι τὴν τῶν Θηβαίων χώραν
διαφθείρουσι.	4.
.....
5. Ταῦτα οἱ πρόσβεις τῶν Λακεδαιμονίων
ἀγγέλλουσι.	5.
.....
6. Οὗτος τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα αἰσχύνει.	6.
.....
7. Ἐξαπίνης (= αἰφνιδιαστικά, ξαφνικά)
ἐπιφαίνονται οἱ πολέμοι.	7.
.....
8. Ἀγγέλλεται ὑπὸ τοῦ κήρυκος ἢ τῶν
παίδων τελευτή.	8.
.....

► Στο επόμενο κείμενο να βρείτε δυο τουλάχιστον τύπους ενρινολήκτων και υγρολήκτων ρημάτων, να τους αναγνωρίσετε και να γράψετε την ευκτική ενεστώτα και μέλλοντα της ίδιας φωνής:

Τοὺς ἀσώτους καὶ τοὺς μὴ ἔκ τινος περιουσίας ζῶντας τὸ παλαιὸν ἔκρινον οἱ Ἄρεοπαγῖται καὶ ἐκόλαζον. Μενέδημον γοῦν καὶ Ἀσκληπιάδην τοὺς φιλοσόφους, νέους ὄντας καὶ πενομένους μεταπεμψάμενοι οἱ Ἄρεοπαγῖται ἤροντο, πῶς ὅλας τὰς ἡμέρας τοῖς φιλοσόφοις συσχολάζοντες, κεκτημένοι δὲ οὐδέν, οὐ φαίνονται πένητες.

Οἱ δὲ ἐκέλευον μεταπεμφθῆναι τῶν μυλωθρῶν. Ἐλθόντος δ' ἐκείνου καὶ εἰπόντος ὅτι νυκτὸς ἐκάστης, κατιόντες εἰς τὸν μυλῶνα σύρουσι καὶ αἴρουσι σάγκους καὶ μένοντες μέχρι πρωΐας δύο δραχμὰς ἀμφοτέροι λαμβάνουσι, θαυμάσαντες οἱ Ἄρεοπαγῖται παραγγέλλουσι δοθῆναι ἐκάστῳ αὐτῶν δραχμὰς διακοσίας.

πενομένους (πένομαι)
μεταπεμψάμενοι (μεταπέμπομαι)
τοῖς φιλοσόφοις συσχολάζοντες
οἱ δὲ... τῶν μυλωθρῶν
κατιόντες εἰς τὸν μυλῶνα

φτωχούς
αφού τους κάλεσαν
κάνοντας παρέα με τους φιλοσόφους
αυτοί λοιπόν ζητούσαν να έρθει κάποιος
μυλωνάς
αφού κατέβουν στον μύλο

ΕΝΟΤΗΤΑ 12

ΟΙ ΑΛΛΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΤΩΝ ΥΓΡΟΛΗΚΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΝΡΙΝΟΛΗΚΤΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ

A. ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Να μελετήσετε τα παρακάτω παραδείγματα:

- Ἡρόδοτος λέγει ὅτι οἱ βάρβαροι ἀπέκτειναν τοὺς τῶν Ἀθηναίων ἰκέτας ἐν τῷ τῆς Ἀθηνᾶς βωμῷ καὶ πυρὶ τὸ ἱερὸν διέφθειραν.
- Διογένης ἐρωτηθεὶς, ὅπως ἂν τις ἀμύναιτο τὸν ἑαυτοῦ ἐχθρόν, ἀπεκρίνατο: «αὐτὸς καλὸς κἀγαθὸς γενόμενος».
- Λακεδαιμόνιοι τοῖς Ἀθηναίοις ἐβοήθησαν καὶ οὕτω τῶν βαρβάρων στίφος ἡμύναντο.
- Ἄμα τῷ ὄρθρω (= με το γλυκοχάραμα) Κλέαρχος παρήγγειλε εἰς τάξιν τοὺς Ἑλληνας τὰ ὄπλα ἔχειν.
- Ὅστις τὰς ἑαυτοῦ χεῖρας ἐμίανε, μὴ ἀψάσθω (= να μην αγγίξει) τῶν βωμῶν.
- Τήνδε τὴν ἐπιστολὴν ἐγὼ ἀπέσταλκά σοι ὡς μνήμην (= σαν ανάμνηση) τῆς πρὸς τὸν πατέρα φιλίας.
- Ἀπηγγέλκασι τῷ Ἀρτιάῳ ὅτι νικῶσιν οἱ Ἕλληνες καὶ εἰς φυγὴν τοὺς ἐναντίους τρέπουσι.
- Ἐγὼ ἀπέστειλα ὑμᾶς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων.
- Παρήγγελο τοῖς στρατιώταις μὴ κτεῖναι τοὺς ἐχθροὺς ἀδίκως.

Οἱ υπογραμμισμένες λέξεις στα παραδείγματα εἶναι τύποι τοῦ αορίστου, τοῦ παρακειμένου καὶ τοῦ υπερσυντελικοῦ ενεργητικῆς καὶ μέσης φωνῆς ενρινολήκτων καὶ υγρολήκτων ρημάτων.

Β. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Ι. Ο αόριστος των ρημάτων αυτών κλίνεται σύμφωνα με τον πίνακα:

ΑΟΡΙΣΤΟΣ							
	Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική	Απαρ.	Μετοχή	
Ενεργητικός	ἔ-νεμι-α	νείμι-ω	νείμι-αμι	—			
	ἔ-νεμι-ας	νείμι-ης	νείμι-αις	νεῖμιον			
	ἔ-νεμι-ε	νείμι-η	νείμι-αι	νεμι-άτω			
	ἔ-νείμι-αμεν	νείμι-ομεν	νείμι-αμεν	—	νεῖ-μαι	νείμας	
	ἔ-νείμι-ατε	νείμι-ητε	νείμι-αίτε	νείμι-ατε		νείμι-αν	
	ἔ-νεμι-αν	νείμι-ωσι	νείμι-αιεν	νεμι-άντων ἢ -άτωσαν			
	ἔ-νείμι-ατον	νείμι-ητον	νείμι-αιτον	νείμι-ατον			
	ἔ-νεμι-άτην	νείμι-ητον	νεμι-αίτην	νεμι-άτων			
	Μέσος	Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική	Απαρ.	Μετοχή
		ἔ-νεμι-άμην	νείμι-ομαι	νεμι-αίμην	—		
ἔ-νείμι-ω		νείμι-η	νείμι-αίο	νεῖμαι			
ἔ-νείμι-ατο		νείμι-ηται	νείμι-αίτο	νεμι-άσθω			
ἔ-νεμι-άμεθα		νεμι-όμεθα	νεμι-αίμεθα	—	νείμι-ασθαι	νεμι-άμενος	
ἔ-νείμι-ασθε		νείμι-ησθε	νείμι-αίσθε	νείμι-ασθε		νεμι-αμένη	
ἔ-νείμι-αντο		νείμι-ωνται	νείμι-αίντο	νεμι-άσθων ἢ -άσθωσαν		νεμι-άμενον	
ἔ-νείμι-ασθον		νείμι-ησθον	νείμι-αίσθον	νείμι-ασθον			
ἔ-νεμι-άσθην	νείμι-ησθον	νεμι-αίσθην	νεμι-άσθων				

Για τον σχηματισμό του ενεργητικού και μέσου αορίστου των ενρινολήκτων και υγρολήκτων ρημάτων βλ. τις παραγρ. 303 και 304 της ΓΑΕ.

- α) Ο ενεργητικός και μέσος αόριστος των ενρινολήκτων και υγρολήκτων ρημάτων εμφανίζεται χωρίς τον χρονικό χαρακτήρα -σ-, με καταλήξεις -α-, -άμην (άσιγμος αόριστος).
- β) Στο ρηματικό θέμα το φωνήεν που προηγείται του ένρινου ή υγρού χαρακτήρα μεταβάλλεται σύμφωνα με τον πίνακα:

ἄ → η	φαίνω	θ. φᾶν-	αόρ. ἔ-φην-α
ἄ → ᾶ (μετά από ε, ι, ρ)	μαραίνω	θ. μαρᾶν-	αόρ. ἐ-μάρᾶν-α
ε → ει	ἀγγέλλω	θ. ἀγγέλ-	αόρ. ἤγγειλ-α
ῖ → ῑ	κρίνω	θ. κρῖν-	αόρ. ἔ-κρῖν-α
ῦ → ῑ	ἀμύνω	θ. ἀμῦν-	αόρ. ἤμῦν-α

II. Ο παρακείμενος και υπερσυντέλικος της ενεργητικής φωνής σχηματίζεται κανονικά με τις καταλήξεις -κα, -κειν:

ἀγγέλλω	(θ. αγγελ-)	→	ἤγγελκα, ἤγγέλκειν
αἴρω	(θ. αρ-)	→	ἤρκα, ἤρκειν
φαίνω	(θ. φαν-)	→	πέφαγκα, ἐπεφάγκειν

III. Ο παρακείμενος και υπερσυντέλικος της μέσης φωνής:

α) στα υγρόληκτα ρήματα σχηματίζεται κανονικά με τις καταλήξεις -μαι, -μην:

ἀγγέλλομαι	(θ. αγγελ-)	→	ἤγγελμαι, ἤγγέλμην
καθαίρομαι	(θ. καθαρ-)	→	κεκάθαρμαι, ἐκεκαθάρμην

β) στα ενρινόληκτα ο ρηματικός χαρακτήρας -ν- άλλοτε αφομοιώνεται προς το -μ- της κατάληξης και άλλοτε τρέπεται σε -σ-:

αἰσχύνομαι	(θ. αισχυν-)	→	ἤσχυμμαι, ἤσχύμμην
μιαίνομαι	(θ. μιαν-)	→	μεμιάσμαι, ἐμεμιάσμην

γ) η κλίση γίνεται σύμφωνα με τον πίνακα:

ΠΑΡΑΚΕΙΜΕΝΟΣ ΚΑΙ ΥΠΕΡΣΥΝΤΕΛΙΚΟΣ ΜΕΣΗΣ ΦΩΝΗΣ			
	Οριστική	Προστακτική	Απαρέμφατο Μετοχή
ἤγγελ-μαι	ἤγγέλ-μην	—	
ἤγγελ-σαι	ἤγγελ-σο	ἤγγελ-σο	ἤγγέλ-θαι
ἤγγελ-ται	ἤγγελ-το	ἤγγέλ-θω	
ἤγγέλ-μεθα	ἤγγέλ-μεθα	—	ἤγγελ-μένος
ἤγγελ-θε	ἤγγελ-θε	ἤγγελ-θε	ἤγγελ-μένη
ἤγγελ-μένοι εἰσὶ	ἤγγελ-μένοι ἦσαν	ἤγγέλ-θων	ἤγγελ-μένον
ὠξύμ-μαι	ὠξύμ-μην	—	
ὠξύν-σαι	ὠξύν-σο	ὠξύν-σο	ὠξύν-θαι
ὠξύν-ται	ὠξύν-το	ὠξύν-θω	
ὠξύμ-μεθα	ὠξύμ-μεθα	—	ὠξύμ-μένος
ὠξύν-θε	ὠξύν-θε	ὠξύν-θε	ὠξύμ-μένη
ὠξύμ-μένοι εἰσὶ	ὠξύμ-μένοι ἦσαν	ὠξύν-θων	ὠξύμ-μένον
πέφασ-μαι	ἐπεφάσ-μην	—	
πέφαν-σαι	ἐπέφαν-σο	πέφαν-σο	πεφάν-θαι
πέφαν-ται	ἐπέφαν-το	πεφάν-θω	
πεφάσ-μεθα	ἐπεφάσ-μεθα	—	πεφασ-μένος
πέφαν-θε	ἐπέφαν-θε	πέφαν-θε	πεφασ-μένη
πεφασ-μένοι εἰσὶ	πεφασ-μένοι ἦσαν	πεφάν-θων	πεφασ-μένον

Για τον σχηματισμό των χρόνων αυτών βλ. τις παραγρ. 305, 307 και 308 της Γ.Α.Ε.

IV. Ο παθητικός μέλλοντας και ο παθητικός αόριστος των ενρινολήκτων και υγρολήκτων ρημάτων σχηματίζονται κανονικά με την προσθήκη των καταλήξεων *-θήσομαι* και *-θην* αντίστοιχα (όπως και στα φωνηεντόληκτα), χωρίς μεταβολή του ρηματικού χαρακτήρα. Π.χ.:

ἀγγέλλομαι (θ. *αγγελ-*) → *ἀγγελ-θήσομαι, ἠγγέλ-θην*
μιαίνομαι (θ. *μιαν-*) → *μιαν-θήσομαι, ἐμιάν-θην*

V. Να προσέξετε τις εξαιρέσεις:

α) Τα ρήματα *κλίνω*, *κρίνω*, *πλύνω* και *τείνω* σχηματίζουν τον παρακείμενο και υπερσυντέλικό της ενεργητικής και της μέσης φωνής, καθώς και τον παθητικό μέλλοντα και αόριστο χωρίς τον ρηματικό χαρακτήρα *-ν*. Π.χ.

κλίνω (θ. *κλιν-*) → *κέκλικα, κέκλιμαι, κλιθήσομαι, ἐκλίθην*
κρίνω (θ. *κριν-*) → *κέκρικα, κέκριμαι, κριθήσομαι, ἐκρίθην*
πλύνω (θ. *πλυν-*) → *πέπλυκα, πέπλυμαι, πλυθήσομαι, ἐπλύθην*
τείνω (θ. *τεν-/ταν-*) → *τέτακα, τέταμαι, ταθήσομαι, ἐτάθην*

β) Όσα από τα ενρινόληκτα και υγρόληκτα ρήματα έχουν μονοσύλλαβο ρηματικό θέμα, στο οποίο υπάρχει το φωνήεν *-ε*, τρέπουν το *-ε* αυτό σε *-α* στον παρακείμενο και υπερσυντέλικό ενεργητικής και μέσης φωνής, καθώς και στον παθητικό μέλλοντα και αόριστο (α' και β'). Π.χ.

σπείρω (θ. *σπερ-*) → *ἔσπαρκα, ἔσπαρμαι, σπαρήσομαι, ἐσπάρην*
φθειρώ (θ. *φθερ-*) → *ἔφθαρκα, ἔφθαρμαι, φθαρήσομαι, ἐφθάρην*
στέλλω (θ. *στελ-*) → *ἔσταλκα, ἔσταλμαι, σταλήσομαι, ἐστάλην*

(βλ. και παραγρ. 309 της γραμματικής)

Γ. ΑΣΚΗΣΕΙΣ

► Να συμπληρώσετε τα κενά με τον σωστό τύπο του ρήματος που είναι σε παρένθεση:

1. Φαλῖνος ἠρώτα Κλέαρχον πότερον σπονδὰς ἢ πόλεμον (ἀπαγγέλλω – α΄ πληθ. οριστ. μελλ.) τῷ βασιλεῖ.
2. Ἀθυμία τοῖς Ἀθηναίοις ἐνέπεσε (=στεναχώρια κατέλαβε τους Αθηναίους) ἐπεὶ (ἀγγέλλομαι – γ΄ εν. υπερσ.) ἢ ἐν Σικελία καταστροφή.
3. Νικίας ἄπρακτος (μένω – γ΄ εν. πρόσ. ορ. αορ.) διὰ τὸ (διασπείρομαι – απαρεμφ. παρακειμ.) αὐτῷ τὸ στράτευμα.
4. Ἴδου ἐξῆλθεν ὁ (σπείρω – μετοχ. ενεστ.) τοῦ (σπείρω – απαρεμφ. αορ.).
5. Τοῦ Διὸς γάμους ποιοῦντος, πάντα τὰ ζῶα δῶρα (ἀποστέλλω – γ΄ πληθ. ορ. αορ.), ἕκαστον κατὰ τὴν οἰκείαν δύναμιν. Ὅφρις δὲ ἔρπων ῥόδον λαβὼν ἐν τῷ στόματι ἀνέβη. Ἴδὼν δὲ αὐτὸν ὁ Ζεὺς (ἀποκρίνομαι – γ΄ εν. ορ. αορ) «τῶν ἄλλων πάντων τὰ δῶρα λαμβάνω, ἀπὸ δὲ τοῦ σοῦ στόματος οὐδόλως λαμβάνω». Ὁ μῦθος δηλοῖ ὅτι τῶν πονηρῶν αἱ χάριτες τοὺς ἄλλους (διαφθείρω – γ΄ πληθ. ορ. παρακειμ.).

► Να συμπληρώσετε τα κενά των προτάσεων τοποθετώντας κατάλληλα τις λέξεις της διπλανῆς στήλης:

1. Ὁ μὴ ἄνθρωπος οὐ παιδεύεται.
2. Ἐν θέρει οἱ Ἀθηναῖοι τὰς χεῖρας καὶ τὸν Δία ἰκέτεον νέφη ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ὕδωρ πέμπειν δι' αὐτῶν.
3. Τὴν μὲν ναῦν κακὸς κυβερνήτης, τὴν δὲ πόλιν κακὸς τύραννος.
4. Οἱ μετὰ Λεωνίδου εἰς Θερμοπύλας πολλοὺς τῶν ἐναντίων καὶ τὴν ἑαυτῶν πατρίδα οὐκ
5. Ὅρέστης τὰς χεῖρας τῷ τῆς μητρὸς αἵματι καὶ διὰ τοῦτο αἱ Ἐρινύες ἐπειρῶντο αὐτόν.

διαφθείρει
φθείρει
δαρεῖς
ἀπέκτειναν
ἥσχυαν
ἦρουν
ἐμίανε
φαίνειν

► Να μεταφέρετε στην αρχαία Ελληνική τα παραδείγματα:

1. Δε θα ντροπιάσουμε (*καταισχύνω*) τα όπλα της πατρίδας αλλά θα αγωνιστούμε (*ἀμύνω*) και πολλούς εχθρούς θα φονεύσουμε (*κτείνω*).
2. Οι Αθηναίοι ντρέπονταν (*αἰσχύνομαι*), επειδή οι βάρβαροι κατέστρεψαν (*διαφθείρω*) την Αττική και σκότωσαν (*ἀποκτείνω*) πολλούς ανθρώπους. Γι' αυτό (*διὸ*) δεν περίμεναν (*ἀναμένω*) τους συμμάχους αλλά μόνοι αντιμετώπισαν (*ἀμύνομαι* + *αιτ.*) τους εχθρούς.

► Στο επόμενο κείμενο να αναγνωρίσετε τους υπογραμμισμένους ρηματικούς τύπους και να γράψετε το β' και γ' ενικό πρόσωπο του μέλλοντα, του αορίστου και του παρακειμένου της ίδιας φωνής:

Βάτραχοι δύο ἐν λίμνῃ ἐνέμοντο. Θέρουσ δὲ ξηρανθείσης τῆς λίμνης, καταλιπόντες ἐκείνην διὰ τὸ μὴ δύνασθαι μένειν, ἐπεζήτησαν ἑτέραν. Καὶ δὴ βαθεῖ περιέτυχον φρέατι, ὅπερ ἰδὼν ἄτερος θατέρῳ ἀγγέλλει: «ἰδοὺ φρέαρ μέγα· συγκατέλωμεν ἐν αὐτῷ.» Ὁ δὲ ὑπολαβὼν ἀποκρίνεται: «ἂν οὖν καὶ τὸ ἐνθάδε ὕδωρ ξηρανθῆ, πῶς ἀναβησόμεθα;» Ὁ μῦθος δηλοῖ ὅτι οὐ δεῖ ἀπερισκέπτως κρίνειν περὶ τῶν πραγμάτων.

(Αἰσώπου Μῦθοι, διασκευή)

ἐνέμοντο (νέμομαι)
βαθεῖ περιέτυχον φρέατι
ἄτερος θατέρῳ
ὁ δὲ ὑπολαβὼν

ζούσαν, ἐβρισκαν τροφή
βρήκαν ἓνα βαθύ πηγάδι
ο ἓνας στον ἄλλο
εκείνος δε ἀφοῦ πήρε τον λόγο

ΕΝΟΤΗΤΑ 13

ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ ΚΥΡΙΩΣ ΚΤΗΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΗΛΟΠΑΘΗΤΙΚΕΣ

• Υπενθυμίζεται ότι:

Αντωνυμίες λέγονται οι κλιτές λέξεις που χρησιμοποιούνται στον λόγο κυρίως αντί ονομάτων (ουσιαστικών ή επιθέτων).

Οι αντωνυμίες είναι εννέα ειδών:

1. Προσωπικές : ἐγώ, σύ, (αὐτός) - ἡμεῖς, ὑμεῖς, (σφεῖς)
2. Δεικτικές : οὗτος, αὕτη, τοῦτο, ὅδε, ἦδε, τότε κ.ά.
3. Οριστική ή
Επαναληπτική : αὐτός, αὕτη, αὐτό
4. Κτητικές : ἐμός-ή-όν, σός-ή-όν, ἐός-ή-όν
5. Αυτοπαθητικές : ἐμαυτοῦ, ἐμαυτῆς - σεαυτοῦ, σεαυτῆς - ἑαυτοῦ, ἑαυτῆς κ.λπ.
6. Αλληλοπαθητικές : ἀλλήλων, ἀλλήλοις, ἀλλήλους - ἀλλήλων, ἀλλήλαις, ἀλλήλας - ἀλλήλων, ἀλλήλοις, ἀλληλα
7. Ερωτηματικές : τίς, τί - τίνες, τίνα ποῖος, ποία, ποῖον κ.ά.
8. Αόριστες : τίς τι - τινές, τινά (ἄττα) κ.ά.
9. Αναφορικές : ὅς, ἦ, ὅ - ὅσπερ, ἦπερ, ὅπερ - ὅστις, ἦτις, ὅ,τι κ.ά.

A. ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Παρατηρήστε στα επόμενα παραδείγματα τους υπογραμμισμένους τύπους:

- Διὰ τοὺς σοὺς λόγους (= αναπόδεικτες κατηγορίες) ἀξιοῖς με ἀπολέσθαι, καὶ κατηγορεῖς ὡς ὑπὸ τῆς ἐμῆς δυνάμεως καὶ τῶν ἐμῶν χρημάτων οὐδεὶς ἐθέλει σοὶ μαρτυρεῖν.
- Χρῆν δ' αὐτὸν ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας σωτηρίας ταύτην τὴν προθυμίαν ἔχειν, ἀλλὰ μὴ ὑπὲρ Θεραμένους, ὃς εἰς ἡμᾶς πολλὰ ἐξήμαρτεν.
- Ἄλλ' οὗτος τὴν μὲν πόλιν ἐχθρὰν ἐνόμιζεν εἶναι, τοὺς δ' ὑμετέρους ἐχθροὺς φίλους.
- Καίτοι εἰ ἐσωφρόνουν, τοὺς διδασκάλους τῶν σφετέρων ἀμαρτημάτων σφόδρ' ἂν ἐκόλαζον.

- Ἀὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ ἢ ἐμὴ, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς.
- Ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάξετε.

Οι υπογραμμισμένοι τύποι εἶναι κτητικές αντωνυμίες (παραδ. 1-4) και αλληλοπαθητικές αντωνυμίες (παραδ. 5 και 6).

B. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

- Ανάλογα με τον αριθμό των κτητόρων, οι κτητικές αντωνυμίες ἔχουν τις ακόλουθες μορφές:

Α΄ Για ἕναν κτήτορα

α΄ πρόσωπο: **ἐμός, ἐμή, ἐμόν** (= δικός μου, δική μου, δικό μου)

β΄ πρόσωπο: **σός, σή, σόν** (= δικός σου, δική σου, δικό σου)

γ΄ πρόσωπο: **έός, ἐή, ἐόν** (= δικός του, δική του, δικό του)

Β΄ Για πολλούς κήτορες

α΄ πρόσωπο: **ἡμέτερος, ἡμετέρα, ἡμέτερον** (= δικός μας, δική μας, δικό μας)

β΄ πρόσωπο: **ὕμετερος, ὑμετέρα, ὑμέτερον** (= δικός σας, δική σας, δικό σας)

γ΄ πρόσωπο: **σφέτερος, σφετέρα, σφέτερον** (=δικός τους, δική τους, δικό τους)

- Οι κτητικές αντωνυμίες ἔχουν τρία πρόσωπα και σχηματίζονται, ὅπως φαίνεται στον παραπάνω πίνακα, από το θέμα των αντίστοιχων προσωπικών αντωνυμιών.
- Κλίνονται ὅπως τα τρικατάληκτα δευτερόκλιτα επίθετα [σε -ος -η -όν]
Π.χ.: ἐμός, ἐμή, ἐμόν → ὅπως σοφός, σοφή, σοφόν
ἡμέτερος, ἡμετέρα, ἡμέτερον → ὅπως δίκαιος, δικαία, δίκαιον.
- Από τις κτητικές αντωνυμίες γ΄ προσώπου η ἐός, ἐή, ἐόν δεν χρησιμοποιείται από τους πεζογράφους και η σφέτερος, -α, -ον εἶναι σπάνια. Αντί γι' αυτές χρησιμοποιείται συχνά:
 - η γενική της επαναληπτικής αντωνυμίας **αὐτός, αὐτή, αὐτό**.
 - η γενική της δεικτικής αντωνυμίας **οὗτος ἢ ἐκεῖνος** για ἔμφαση.
 - η γενική της αυτοπαθητικής αντωνυμίας **ἐαυτοῦ, ἐαυτῶν**.

Δείτε τα επόμενα παραδείγματα:

- Ὁ πατήρ αὐτοῦ ἐπέισθη μὲν ὑπὸ Περικλέους εἰς ταύτην τὴν γῆν ἀφικέσθαι ἔτη δὲ τριάκοντα ὄκησε.

- Τοσαύτην σωφροσύνην καὶ δέος ἢ τούτων ἀρετὴ πᾶσιν ἀνθρώποις παρεῖχεν.
- Οὗτοι παιδευθέντες μὲν ἐν τοῖς τῶν προγόνων ἀγαθοῖς, ἄνδρες δὲ γενόμενοι τὴν ἐκείνων δόξαν διέσωσαν.
- Πολλῶν μὲν γὰρ καὶ καλῶν αἴτιοι γεγένηται τῇ ἐαυτῶν πατρίδι.

- Η αλληλοπαθητική αντωνυμία, επειδή φανερώνει σχέση ανάμεσα σε δύο ή περισσότερα πρόσωπα, εμφανίζεται μόνο στον πληθυντικό αριθμό και μόνο στις πλάγιες πτώσεις.

Κλίνεται όπως τα τρικατάληκτα επίθετα της β΄ κλίσης:

Πληθυντικός αριθμός		
αρσ.	θηλ.	ουδ.
ἀλλήλων	ἀλλήλων	ἀλλήλων
ἀλλήλοις	ἀλλήλαις	ἀλλήλοις
ἀλλήλους	ἀλλήλας	ἄλληλα

Γ. ΑΣΚΗΣΕΙΣ

► Να συμπληρώσετε τις προτάσεις με τον κατάλληλο τύπο των αντωνυμιών που δίνονται σε παρένθεση:

1. Καὶ ἔλεγον πρὸς ἰ τίς ἄρα οὗτός ἐστιν, ὅτι καὶ ὁ ἄνεμος καὶ ἡ θάλασσα ὑπακούουσιν αὐτῷ; (**ἀλλήλων**, αιτ. αρσ.)
2. Οὕτω δ' ἄσμενοι τὰς συμφορὰς τὰς ὀρῶσιν, ὥστε τὰς μὲν πρότεροι τῶν ἄλλων πυνθάνονται, τὰς δ' αὐτοὶ λογοποιοῦσιν (= πλάθουν διάφορες φήμες). (**ὑμετέρα**)
3. Ἵμεῖς δὲ (ὁ τῶν εὖ φρονούντων ἔργον ἐστὶ) μᾶλλον πιστεύετε τοῖς ὀφθαλμοῖς ἢ τοῖς τούτου λόγοις. (**ὑμέτερος** + επαναλ. αντων.)
4. Καλέσας δὲ Δάμιππον λέγω πρὸς αὐτὸν τάδε, «ἐπιτήδειος (= φίλος) μὲν μοι τυγχάνεις ὦν, ἦκω δ' εἰς τὴν οἰκίαν, ἀδικῶ δ' οὐδέν, χρημάτων δ' ἔνεκα ἀπόλλυμαι. Σὺ οὖν ταῦτα πάσχοντί μοι πρόθυμον παράσχου (= θέσε στη διάθεσή μου) τὴν δύναμιν εἰς τὴν σωτηρίαν.» (**σὴ**, αυτοπ. αντων. β΄ πρόσ., ἐμῆ)
5. Ἄξιον δὲ καὶ τοὺς ξένους τοὺς ἐνθάδε κειμένους ἐπαινέσαι, οἳ περὶ τῆς σωτηρίας μαχόμενοι, πατρίδα τὴν ἀρετὴν ἠγησάμενοι, τοιαύτην τοῦ βίου τελευτὴν (= τέλος) ἐποίησαντο. (**ἡμετέρα**)
6. Ἔτι δὲ καὶ συλλέγεσθαί φησιν ἀνθρώπους ὡς (= σε) ἐμὲ πονηροὺς καὶ πολλοὺς, οἱ τὰ μὲν ἀνηλώκασι (= ἔχουν σπαταλήσει), τοῖς δὲ τὰ

σώζειν βουλομένοις ἐπιβουλεύουσιν. (αυτοπαθ. αντων., σφέτερον)

7. Ὅστις γὰρ περὶ τοὺς ἀναγκαίους (= συγγενεῖς) τοιαῦτα ἀμαρτάνει ἀμαρτήματα, τί ἂν περὶ γε (= πράγματι) τοὺς ἀλλοτρίους ποιήσῃεν; (αυτοπαθ. αντων.)

8. Μὴ ταρασσέσθω ἡ καρδία. (προσωπ. αντων. β' προσ. πληθ.)

► Να διαβάσετε το παρακάτω κείμενο και να αναγνωρίσετε με τη βοήθεια των πινάκων της γραμματικής σας τα εἶδη των αντωνυμιῶν που υπάρχουν σ' αυτό:

Σωκράτης: Πότερον οὖν ἐν ἀνθρώπῳ μόνον νομίζεις τὸ καλὸν εἶναι ἢ καὶ ἐν ἄλλῳ τινί; Ἐγὼ μὲν ναὶ μὰ Δί', ἔφη, καὶ ἐν ἵπῳ καὶ βοῖ καὶ ἐν ἀψύχοις πολλοῖς. Οἶδα γοῦν οὓσαν καὶ ἀσπίδα καλὴν καὶ ξίφος καὶ δόρυ. Καὶ πῶς, ἔφη, οἷόν τε ταῦτα μηδὲν ὅμοια ὄντα ἀλλήλοις πάντα καλὰ εἶναι; Ἄν νῆ Δί', ἔφη, πρὸς τὰ ἔργα ὧν ἔνεκα ἕκαστα κτώμεθα εὖ εἰργασμένα ἢ ἢ εὖ πεφυκότα πρὸς ἃ ἂν δεώμεθα, καὶ ταῦτ', ἔφη ὁ Κριτόβουλος, καλὰ. Οἶσθα οὖν, ἔφη, ὀφθαλμῶν τίνος ἔνεκα δεώμεθα; Δῆλον, ἔφη, ὅτι τοῦ ὄρα· Οὕτω μὲν τοίνυν ἦδη οἱ ἐμοὶ ὀφθαλμοὶ καλλίονες ἂν τῶν σῶν εἴησαν. Πῶς δὴ; Ὅτι οἱ μὲν σοὶ τὸ κατ' εὐθὺ μόνον ὀρῶσιν, οἱ δὲ ἐμοὶ καὶ τὸ ἐκ πλαγίου διὰ τὸ ἐπιπόλαιοι εἶναι. Λέγεις σύ, ἔφη, καρκίνον εὐοφθαλμότατον εἶναι τῶν ζῴων; Πάντως δήπου, ἔφη· ἐπεὶ καὶ πρὸς ἰσχὺν τοὺς ὀφθαλμοὺς ἄριστα πεφυκότας ἔχει. Εἶεν, ἔφη, τῶν δὲ ῥινῶν ποτέρα καλλίων, ἢ σὴ ἢ ἡ ἐμή; Ἐγὼ μὲν, ἔφη, οἶμαι τὴν ἐμήν, εἴπερ γε τοῦ ὀσφραίνεσθαι ἔνεκεν ἐποίησαν ἡμῖν ῥίνας οἱ θεοί. Οἱ μὲν γὰρ σοὶ μυκτῆρες εἰς γῆν ὀρῶσιν, οἱ δὲ ἐμοὶ ἀναπέπτανται, ὥστε τὰς πάντοθεν ὀσμάς προσδέχεσθαι.

Ξενοφώντας Συμπόσιον V 3-6

καλός, -ή, -όν

οἷόν τ' (ἐστὶ)

πεφυκότα (φύομαι)

δὴ

ἐπιπόλαιοι

καρκίνον

εὐοφθαλμότατον

πάντως δήπου

εἶεν

εἴπερ γε

μυκτῆρες (μυκτῆρ, ὀ)

ἀναπέπτανται (ἀναπετάννυμαι)

πάντοθεν

ωραῖος, καλός

εἶναι δυνατόν

εἶναι ἀπὸ τῆ φύση τους

λοιπόν

γουρλωτοί

κάβουρα

αὐτὸς που ἔχει τὴν οξύτερη ὄραση

εξάπαντος, βεβαιότατα, ἀναμφίβολα

καλὰ

εἰάν πράγματι στ' ἀλήθεια

ρουθούνια

εἶναι ορθάνοιχτα

ἀπὸ παντοῦ

ΕΝΟΤΗΤΑ 14

ΦΩΝΗΕΝΤΟΛΗΚΤΑ ΡΗΜΑΤΑ ΣΕ -ΜΙ

- Υπενθυμίζεται ότι η Β΄ Συζυγία περιλαμβάνει ρήματα:

Β΄ ΣΥΖΥΓΙΑ (ρήματα σε -μι)	
Φωνηεντόληκτα	Συμφωνόληκτα
ἴ-στη-μι	δείκ-νυ-μι
τί-θη-μι	μείγ-νυ-μι
ἴ-η-μι	ᾄ-νυ-μι
δί-δω-μι	πτάρ-νυ-μι

- Τα συμφωνόληκτα ρήματα, όπως το δείκνυμι (θ. δεικ-) σχηματίζουν τον Ενεστώτα και τον Παρατατικό από το ρηματικό θέμα με την προσθήκη του προσφύματος -νυ- και της κατάληξης. Βλ. και παραγρ. 334 της Γ.Α.Ε.
- Από τα φωνηεντόληκτα έχει διδαχθεί το ἴσθημι.

Α. ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Να μελετήσετε τα επόμενα παραδείγματα:

- Θαυμάζοντός τινος τὰ ἐν Σαμοθράκῃ ἀναθήματα, Διογένης ἔφη, «πολλῶ ἂν ἦν πλέω εἰ καὶ οἱ μὴ σωθέντες ἀνετίθεσαν».
- Ἐὰν γὰρ ἀφήτε (= συγχωρήσετε) τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος.
- Ἦγεῖτο γὰρ ἅπαν ποιήσῃεν αὐτόν, εἴ τις ἀργύριον διδοίη.
- Ἀπόδος, ᾧ κατάρατε, τὰ πορθμεῖα (=ναύλα).
- Ἄφετε τὰ παιδιά ἔρχεσθαι πρὸς με καὶ μὴ κωλύετε αὐτά· τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ.
- Καὶ ὁ ῥήτωρ δὲ σὺ ἀπόθου (= ἀφησε κατά μέρος) τῶν ῥημάτων τὴν τοσαύτην ἀπεραντολογίαν.

Οι υπογραμμισμένοι τύποι ανήκουν στα ρήματα τίθημι, ἴημι, δίδωμι.

B. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

- Τα φωνηεντόληκτα ρήματα σε -μι σχηματίζουν τον Ενεστώτα και Παρατατικό με αναδιπλασιασμό (επανάληψη του αρχικού συμφώνου με ένα -ι-. Ενεστωτικός αναδιπλασιασμός):
τί-θη-μι (<θί-θη-μι), **ἴ-η-μι** (< jí-ἷη-μι), **δί-δω-μι** και **ἴ-στη-μι** (< σί-στη-μι· η δασεία υποκατέστησε το αρχικό σ-).
- Τα ρήματα αυτά έχουν δύο θέματα, ένα ισχυρό **θη-, ἷη-, δω-, στη-,** και ένα ασθενές **θε-, ἴε-, δο-, στα-**.
- Η μέση φωνή τους σχηματίζεται από το ασθενές θέμα, εκτός από την υποτακτική ενεστώτα και αορίστου β΄.
τίθε-μαι, ἴε-μαι, δίδο-μαι και **ἴστα-μαι**.
- Τα ρήματα αυτά παρουσιάζουν ιδιομορφίες και στην κλίση του αορίστου. Παρατηρήστε τον επόμενο πίνακα:

Ενεστώτας	Παρατατικός	Μέλλοντας	Αόριστος	Παρακείμενος	Υπερσυντέλ.
ἴ-στη-μι	ἴ-στη-ν	στήσω	ἔστην*	ἔστηκα	ἔ-στήκ-ειν
ἴ-στα-μαι	ἴ-στά-μην	στή-σομαι	ἔστησάμην		ἢ εἰ-στή-κειν
		στα-θήσομαι	ἑστάθην		
τί-θη-μι	ἐ-τί-θη-ν	θή-σω	ἔ-θη-κα	τέ-θη-κα/	
τί-θε-μαι	ἐ-τι-θέ-μην	θή-σομαι	ἐ-θέ-μην	τέ-θει-κα	
		τε-θή-σομαι	ἐ-τέ-θην	τέ-θει-μαι	
ἴ-η-μι	ἴ-η-ν	ἦ-σω	ἦ-κα	εἶ-κα	
ἴ-ε-μαι	ἴ-έ-μην	ἦ-σομαι	εἶ-μην	εἶ-μαι	εἶ-μην
		ἐ-θήσομαι	εἶ-θην		
δί-δω-μι	ἐ-δί-δουν	δώ-σω	ἔ-δω-κα	δέ-δω-κα	ἐ-δε-δώ-κειν
δί-δο-μαι	ἐ-δι-δό-μην	δώ-σομαι	ἐ-δό-μην	δέ-δο-μαι	ἐ-δε-δό-μην
		δο-θήσομαι	ἐ-δό-θην		

* Ενεργητικός αόριστος με παθητική σημασία

- Για την κλίση του ενεστώτα, παρατατικού και αορίστου β΄ των ρημάτων αυτών στην ενεργητική και μέση φωνή μελετήστε τους πίνακες της παραγ. 339 της Γ.Α.Ε. (σελ. 220-225).
- Στην προστακτική του αορίστου β΄, ενεργητικού και μέσου, σε σύνθετα ρήματα με πρώτο συνθετικό πρόθεση, ο τόνος ανεβαίνει, όχι όμως πάνω από τη

λήγουσα της προθέσεως, όταν αυτή είναι δισύλλαβη, **ἄφ-ες, ἄφ-ετε, πρόσ-θες, επί-θες, ἀπό-δος, ἀπό-δοτε, κατά-θου, κατά-θεσθε**.

- Όταν όμως οι τύποι του β' ενικού της προστακτικής του μέσου αορίστου β' είναι σύνθετοι με μονοσύλλαβη πρόθεση ή με δισύλλαβη που έχει πάθει έκθλιψη, τότε ο τόνος δεν ανεβαίνει: **ἐν-θοῦ, ἀφοῦ (<ἀπό + οὔ)**.

Γ. ΑΣΚΗΣΕΙΣ

➤ Να αναγνωρίσετε τους τύπους των ρημάτων **τίθημι, ἴημι** και **δίδωμι** που υπάρχουν στις παρακάτω προτάσεις:

1. Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον.
2. Τοῦτον οἱ τριάκοντα ἀφεΐσαν.
3. Τῷ αἰτοῦντί σε δίδου καὶ τὸν θέλοντα ἀπὸ σοῦ δανείσασθαι μὴ ἀποστραφῆς.
4. Ἡ ναῦς ὑπῆρχε κοινή, ὁμοίως ἀμφοτέρων ἀργύριον ἴσον κατατεθεικότων.
5. Οὗτοι δὲ ἀφέμενοι τοῦ νεανίσκου ἔτυπτον ἐμέ.
6. Πέρας δ' οὐδὲν ἀλγέων τίθης.
7. Ὅμως μέντοι ἵνα μὴ ὑπὸ τούτου πράγματ' ἔχοι (= ενοχλείται), δοὺς ἀργύριον ἀπηλλάγη.
8. Ἐὰν δὲ νόμον θηταί τις, μὴ ἀποβαίη δὲ κατὰ τὸ συμφέρον τῆς πρὸς ἀλλήλους κοινωνίας (= σχέσης), οὐκέτι (= ὄχι πια) τοῦτο τὴν τοῦ δικαίου φύσιν ἔχει.

➤ Να συμπληρώσετε τις παρακάτω προτάσεις με τους κατάλληλους τύπους των ρημάτων που δίνονται σε παρένθεση:

1. Οὐδέποτε' ἂν λείον τὸν τραχὺν ἐχθῖνον (= αχινό). (β' ενικ. ευκτ. αορ. του **τίθημι**).
2. Χρὴ δ' , ὅταν μὲν τοὺς νόμους, ὁποῖοί τινές εἰσι σκοπεῖν, ἐπειδὴν δὲ , φυλάττειν καὶ χρῆσθαι (= να τους εφαρμόζετε). (β' πληθ. υποτ. ενεστ. και β' πληθ. υποτ. αορ. του **τίθημαι**).
3. «Ἡμεῖς», εἶπεν, «ὦ Θεμιστόκλεις, εἰ σωφρονοῦμεν, ἤδη τὴν κενὴν καὶ μειρακιώδη στάσιν (= παιδαριώδη ἐριδα) ἀρξώμεθα σωτηρίου καὶ καλῆς φιλονεικίας πρὸς ἀλλήλους ἀμιλλώμενοι σῶσαι τὴν Ἑλλάδα. (μτχ. αορ. του **ἀφήμι**).
4. Οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ, δι' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου (γ' εν. οριστ. ενεστ. του **παραδίδομαι**).

5. Καὶ ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν. (β' εν. προστ. αορ και α' πληθ. οριστ. ενεστ. του ἀφίημι).
6. Πρὸς δὲ τοὺς ἐπιπλήττοντας καὶ νουθετοῦντας ὑμᾶς οὕτω δυσκόλως ὥσπερ πρὸς τοὺς κακόν τι τὴν πόλιν ἐργαζομένους (= που κάνουν). (β' πληθ. οριστ. ενεστ. του διατίθεμαι).
7. Ἐρωτᾷ οὖν Ἐρμῆς Δία τίνα οὖν τρόπον δίκην καὶ αἰδῶ ἀνθρώποις. (γ' ενικ. ευκτ. αορ. του δίδωμι).
8. Λύκοι πρόσβεισι ἔστειλαν τοῖς προβάτοις εἰρήνην ποιῆσαι μετ' αὐτῶν διηνεκῆ (= διαρκή), εἰ τοὺς κύνας λάβωσι καὶ διαφθείρωσι, τὰ μωρὰ δὲ πρόβατα τοῦτο ποιῆσαι. (οριστ. αορ. του συντίθεμαι = συμφωνώ).
9. Εὐδοξος δ' ὁ Κνίδιος καὶ Εὐάνθης ὁ Μιλήσιός φασι τῶν Κροίσου τινὰ φίλων λαβεῖν παρὰ τοῦ βασιλέως ποτήριον χρυσοῦν, ὅπως τῷ σοφωτάτῳ τῶν Ἑλλήνων· τὸν δὲ Θαλῆ. (γ' ενικ. υποτ. αορ. του δίδωμι, απαρ. αορ. του δίδωμι).
10. Σχολαστικὸς ἐν τῷ πλέειν χειμῶνος ὄντος σφοδροῦ καὶ τῶν οἰκετῶν (= δούλων) κλαιόντων· Μὴ κλαίετε ἔφη πάντας γὰρ ὑμᾶς ἐν διαθήκαις ἐλευθέρους (α' ενικ. οριστ. αορ. του ἀφίημι).

► Να μεταφράσετε τα παρακάτω κείμενα, αφού αναγνωρίσετε τους υπογραμμισμένους ρηματικούς τύπους:

1. Ἐβόα πολλάκις λέγων τὸν τῶν ἀνθρώπων βίον ῥάδιον ὑπὸ τῶν θεῶν δεδοσθαι, ἀποκεκρύφθαι δ' αὐτῶν ζητούντων μελίπηκτα καὶ μύρα καὶ τὰ παραπλήσια.

Λαέρτιου Διογένους **Φιλοσόφων βίων καὶ δογμάτων συναγωγή, Διογένης, VI 44**

μελίπηκτα (τὰ)

μελόπιτες

2. Ἴδων δὲ ποτε δύο τινὰς φιλοσόφους κομιδῆ ἀπαιδευτῶς ἐν ζητήσει ἐρίζοντας καὶ τὸν μὲν ἄτοπα ἐρωτῶντα, τὸν δὲ οὐδὲν πρὸς λόγον ἀποκρινόμενον, οὐ δοκεῖ ὑμῖν, ἔφη, ὦ φίλοι, ὁ μὲν ἕτερος τούτων τράγον ἀμέλγειν, ὁ δὲ αὐτῷ κόσκινον ὑποτιθέναι;

Λουκιανού **Δημόνακτος βίος 28**

κομιδῆ (επιρ.)

ολότελα

ἐν ζητήσει

κατὰ τὴν ἔρευνα ἐνός ζητήματος

ἄτοπα

παράδοξα, παράλογα

οὐδὲν πρὸς λόγον

τίποτα σχετικό

ἀμέλγειν

ὅτι αρμέγει

3. ὄνος ἀκούσας τεττίγων ἀδόντων ἦσθη ἐπὶ τῇ εὐφωνίᾳ καὶ ζηλώσας αὐτῶν τὴν φωνὴν ἐπυνθάνετο τί σιτούμενοι τοιαύτην φωνὴν ἀφιᾶσι. Τῶν δὲ εἰπόντων «δρόσον,» ὁ ὄνος προσμένων τῇ τροφῇ τῆς δρόσου λιμῶ διεφθάρη.

Αἰσώπου **Μῦθοι** 184 (B.E. Perry)

ἐπὶ τῇ εὐφωνίᾳ	ἀπὸ τὴν ωραία τους φωνή
τί σιτούμενοι	τι τρώνε και...
προσμένων τῇ τροφῇ	επιμένοντας να τρέφεται
διεφθάρη (διαφθείρομαι)	ψόφησε

4. Ἐπαίτης ἤτησε Λάκωνα· «ἀλλὰ εἰ δοίην σοι,» ἔφη, «μᾶλλον πτωχεύσεις, τῆς δὲ ἀσχημοσύνης σου ταύτης ὁ πρῶτος μεταδοὺς αἴτιος, ἀργὸν σε ποιήσας.»

Πλουτάρχου **Ἠθικὰ** 235 F

ἤτησε	ζήτησε ελεημοσύνη
ἀσχημοσύνης	ανάρμοστης συμπεριφοράς
ἀργὸν	οκνηρό

5. Ὡσπερ δὲ τὸ παλαιὸν ἐν τῇ τραγωδίᾳ πρότερον μὲν μόνος ὁ χορὸς διεδραμάτιζεν, ὕστερον δὲ Θέσπις ἓνα ὑποκριτὴν ἐξεῦρεν ὑπὲρ τοῦ διαναπαύεσθαι τὸν χορὸν καὶ δεύτερον Αἰσχύλος, τὸν δὲ τρίτον Σοφοκλῆς καὶ συνεπλήρωσεν τὴν τραγωδίαν, οὕτως καὶ τῆς φιλοσοφίας ὁ λόγος πρότερον μὲν ἦν μονοειδῆς ὡς ὁ φυσικός, δεύτερον δὲ Σωκράτης προσέθηκε τὸν ἠθικόν, τρίτον δὲ Πλάτων τὸν διαλεκτικὸν καὶ ἐτελεσιούργησε τὴν φιλοσοφίαν.

Λαέρτιου Διογένους **Φιλοσόφων βίων καὶ δογμάτων συναγωγῆ, Πλάτων**, III 56

διεδραμάτιζεν	ἐπαιζε στο ἔργο μέχρι το τέλος
ἦν μονοειδῆς	ἦταν ενός είδους, είχε ένα θέμα
ἐτελεσιούργησε	ολοκλήρωσε

ΕΝΟΤΗΤΑ 15

ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ

A. ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Να μελετήσετε την αντιστοιχία των παραλλήλων παραδειγμάτων στους παρακάτω πίνακες:

ΕΥΘΥΣ ΛΟΓΟΣ	ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ
1. Φησὶν ὁ κατήγορος· «οὗτος οὐ δικαίως λαμβάνει τὸ παρὰ τῆς πόλεως ἀργύριον».	1α. Φησὶν ὁ κατήγορος οὐ δικαίως με λαμβάνειν τὸ παρὰ τῆς πόλεως ἀργύριον.
2. Λέγει ὁ κατήγορος· «οὗτος ὑβριστὴς ἐστὶ καὶ βίαιος καὶ λίαν ἀσελγῶς διακεείμενος».	2α. Λέγει, ὡς ὑβριστὴς εἰμι καὶ βίαιος καὶ λίαν ἀσελγῶς διακεείμενος.
3. Μιλτιάδης λέγει (εἶπεν)· «ἀναγκαῖόν ἐστι τῇ πατρίδι βοηθεῖν».	3α. Μιλτιάδης λέγει ὅτι ἀναγκαῖόν ἐστι τῇ πατρίδι βοηθεῖν. 3β. Μιλτιάδης εἶπεν ὅτι ἀναγκαῖον εἶη τῇ πατρίδι βοηθεῖν.
4. Χειρῖσοφος ἤκουε· «Κῦρος στρατεύει πρὸς Κιλικίαν».	4α. Χειρῖσοφος ἤκουε Κῦρον στρατεύοντα πρὸς Κιλικίαν.
5. Ἀλέξανδρος ἐκέλευε· «ἐλθέτω ὡς ἐμὲ Παρμενίων».	5α. Ἀλέξανδρος ἐκέλευε Παρμενίωνα ἐλθεῖν ὡς αὐτόν.
6. Ἀγησίλαος ἤρετο (= ρώτησε) Κῦρον «παραγγέλεις τι;»	6α. Ἀγησίλαος ἤρετο Κῦρον, εἴ τι παραγγέλλοι.
7. Οὗτος λέγει· «μανθάνω, ἃ οὐκ ἐπίσταμαι».	7α. Οὗτος λέγει ὅτι μανθάνει ἃ οὐκ ἐπίσταται.
8. Οἱ στρατιῶται ἠὔχοντο· «σωτήρια θύσομεν (= θα κάνουμε ευχαριστήριες θυσίες), ἔνθα ἂν πρῶτον εἰς φιλίαν γῆν ἀφικόμεθα».	8α. Οἱ στρατιῶται ἠὔχοντο σωτήρια θύσειν, ἔνθα πρῶτον εἰς φιλίαν γῆν ἀφίκοιντο.

Ὅπως φαίνεται ἀπὸ τα παραπάνω παραδείγματα, ἕνας συγγραφέας ἔχει δυο τρόπους για να μεταφέρει σ' εμάς τα λόγια κάποιου προσώπου:

- α) Ο ένας τρόπος είναι να τα γράψει όπως ακριβώς ειπώθηκαν από το συγκεκριμένο πρόσωπο, χωρίς καμιά μεταβολή, αλλά μόνο με την πρόταξη ή παρεμβολή κάποιου ρήματος, όπως π.χ. φησί, λέγει, ἤκουε, ἐκέλευε κ.ά. Στην περίπτωση αυτή ο λόγος ονομάζεται *ευθύς (ή άμεσος)*.
- β) Ο άλλος τρόπος είναι να τα εξαρτήσει από κάποιο ρήμα και να τα μεταφέρει σ' εμάς έμμεσα και κάπως παραλλαγμένα σε σχέση μ' αυτά που πραγματικά είπε ο αρχικός ομιλητής. Στην περίπτωση αυτή, ο λόγος καλείται *πλάγιος (ή έμμεσος)*.

B. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Η τροπή του ευθέος λόγου σε πλάγιο, γίνεται με ορισμένες αρχές, οι οποίες σχετίζονται:

- α) Με το περιεχόμενο των προτάσεων (δηλαδή, αν οι προτάσεις του ευθέος λόγου είναι προτάσεις κρίσεως, επιθυμίας ή ερωτηματικές).
- β) Με το είδος του ρήματος της εξάρτησης (π.χ. λεκτικό, γνωστικό, κελευστικό, ερωτηματικό κ.ά.).
- γ) Με τον χρόνο στον οποίο βρίσκεται το ρήμα της εξάρτησης (δηλαδή, αν βρίσκεται σε χρόνο αρκτικό ή ιστορικό).
- δ) Με την έγκλιση των δευτερευουσών προτάσεων του ευθέος λόγου. Πιο συγκεκριμένα:

I. *Οι κύριες προτάσεις κρίσεως μετατρέπονται:*

- α) Σε *ειδικό απαρέμφατο*, ύστερα από ρήματα *λεκτικά* (π.χ. λέγω, φημί, όμολογώ, διδάσκω κ.ά.), *γνωστικά* (π.χ. γιγνώσκω, μανθάνω, οἶδα, ἐπίσταμαι κ.ά.) *αισθητικά* (π.χ. αισθάνομαι, όρω, άκούω κ.ά.) και *δοξαστικά* (π.χ. δοκώ, ήγοῦμαι, νομίζω, κρίνω κ.ά.) (παράδειγμα 1α).
- β) Σε δευτερεύουσα ειδική πρόταση μετά από ρήματα *λεκτικά, γνωστικά* και *αισθητικά*. (Παράδειγματα 2α, 3α και 3β).

γ) Σε *κατηγορηματική μετοχή* μετά από ρήματα *γνωστικά, αισθητικά* και όσα σημαίνουν *αγγελία* (π.χ. άγγέλλω, δηλώ κ.ά.). (Παράδειγμα 4).

II. *Οι κύριες προτάσεις επιθυμίας μετατρέπονται:* Σε *τελικό απαρέμφατο* ύστερα από ρήματα *κελευστικά* (π.χ. κελεύω, προτρέπω, παραινῶ κ.ά.), *απαγορευτικά* (π.χ. άπαγορεύω, κωλύω κ.ά.) και *ευχετικά* (π.χ. εύχομαι). (Παράδειγμα 5).

III. *Οι κύριες ερωτηματικές προτάσεις (ευθείες ερωτήσεις) μετατρέπονται:*

Σε *πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις* (πλάγιες ερωτήσεις) ύστερα από ρήματα που σημαίνουν *ερώτηση* (έρωτῶ, πυνθάνομαι κ.ά.) *απορία* (άπορω, θαυμάζω κ.ά.), *φροντίδα* (έπιμελοῦμαι, φροντίζω κ.ά.) *πράξη* (πράττω, πειρώμαι κ.ά.). Βλ. παράδειγμα 6.

- Υπενθυμίζουμε ότι οι δευτερεύουσες προτάσεις του πλάγιου λόγου (ειδικές, πλάγιες ερωτηματικές) ακολουθούν τους κανόνες εκφοράς των αντίστοιχων δευτερευουσών προτάσεων. Σε περίπτωση όμως που το ρήμα της εξάρτησης βρίσκεται σε ιστορικό χρόνο (παρατατικό, αόριστο της οριστικής ή υπερσυντέλικο), τότε, αντί οριστικής, εκφέρονται συχνά με ευκτική, η οποία καλείται *ευκτική του πλάγιου λόγου*. (Βλ. τη διαφορά στα παραδείγματα 3α και 3β).

IV. Οι δευτερεύουσες προτάσεις του ευθέως λόγου διατηρούνται και στον πλάγιο λόγο.

Οι προτάσεις αυτές:

- Αν εξαρτώνται από ρήμα αρκτικού χρόνου (δηλαδή ενεστώτα, μέλλοντα ή παρακειμένου), τότε διατηρούν τον χρόνο και την έγκλισή τους με πιθανή αλλαγή μόνο του προσώπου του ρήματος. (Βλ. το παράδειγμα 7α).
- Αν εξαρτώνται από ρήμα ιστορικού χρόνου, τότε μετατρέπουν —όχι υποχρεωτικά— την απλή οριστική και την υποτακτική σε ευκτική του πλάγιου λόγου (παράδειγμα 8α).

(Για τον πλάγιο λόγο βλ. και τις παραγράφους 180-183 του Σ.Α.Ε.)

ΤΡΟΠΗ ΤΟΥ ΕΥΘΕΟΣ ΛΟΓΟΥ ΣΕ ΠΛΑΓΙΟ

ΕΥΘΥΣ ΛΟΓΟΣ	ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ	
ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΕΥΘΕΟΣ ΛΟΓΟΥ	ΡΗΜΑ ΕΞΑΡΤΗΣΗΣ	ΜΕΤΑΤΡΟΠΗ
Κύριες προτάσεις κρίσεως	λεκτικό γνωστικό αισθητικό δοξαστικό	ειδικό απαρέμφατο
	λεκτικό γνωστικό αισθητικό	ειδική πρόταση
	γνωστικό αισθητικό αγγελίας	κατηγορηματική μετοχή
Κύριες προτάσεις επιθυμίας	κελευστικό απαγορευτικό ευχητικό	τελικό απαρέμφατο
Κύριες ερωτηματικές προτάσεις (ευθείες ερωτήσεις)	ερώτησης απορίας φροντίδας πράξης	πλάγια ερωτηματική πρόταση (πλάγια ερώτηση)
Δευτερεύουσες προτάσεις	οποιοδήποτε	αμετάβλητες ως προς το είδος, με πιθανή αλλαγή της έγκλισης

Γ. ΑΣΚΗΣΕΙΣ

► Να γίνουν όλες οι δυνατές μετατροπές από τον ευθύ στον πλάγιο λόγο:

ΕΥΘΥΣ ΛΟΓΟΣ	ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ
1. «Οὐκ ἔστιν ἄλλη ὁδὸς πλὴν ταύτης».	1. — Οἱ ηγεμόνες (= οἱ οδηγοί) λέγουσιν — Οἱ ἡγεμόνες ἔλεγον
2. «Ποιήσω δίκαια πράττων τοῦτο;»	2. — Σωκράτης ἠπόρει
3. «Πάλαι (= ἀπὸ παλιά) προδότης οὗτός ἐστιν».	3. — Λακεδαιμόνιοι ἴσασι (οἶδα)
4. «Λαμβάνετε τὰ ἐπιτήδεια ἐκ τῶν φρυγικῶν κωμῶν».	4. — Ἀναξίβιος ἐκέλευσε τοὺς στρατηγοὺς
5. «Θηραμένης ἐψεύδετο ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ».	5. — Ἀθηναῖοι ἐγίγνωσκον
6. «Παραδῶμεν τὴν πόλιν Θηβαίοις;»	6. — Πλαταιῆς τοὺς Θεοὺς ἐπήροντο (= ρωτούσαν, συμβουλευόνταν)

► Στα παρακάτω παραδείγματα να μετατραπεί ο πλάγιος λόγος σε ευθύ, σύμφωνα με το υπόδειγμα.

ΕΥΘΥΣ ΛΟΓΟΣ	ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ
1. «Ἰητε εἰς Λακεδαίμονα· οὐ γὰρ εἰμι ἐγὼ κύριος».	1. Ὁ Ἄγις ἐκέλευσεν αὐτοὺς εἰς Λακεδαίμονα ἰέναι· οὐ γὰρ εἶναι αὐτὸς κύριος.
2.	2. Εἷς τῶν λοχαγῶν προέτρεπεν αὐτοὺς ἄλλους στρατηγοὺς ἐλέσθαι.
3.	3. Κλέαρχος ἔλεγε τοῖς στρατηγοῖς ὅτι οὐ δύνανται τὸν Τίγρητα ποταμὸν διαβῆναι ἄνευ πλοίων.
4.	4. Ἡ μήτηρ διηρώτα Κῦρον πότερον βούλοιτο, μένειν ἢ ἀπιέναι.
5.	5. Ἔτι δὲ καὶ συλλέγεσθαί φησιν ἀνθρώπους ὡς ἐμὲ πονηροὺς καὶ πολλοὺς, οἳ τὰ μὲν ἑαυτῶν ἀνηλώκασιν, τοῖς δὲ τὰ σφέτερα σφῆξιν βουλομένοις ἐπιβουλεύουσιν.
6.	6. Οἱ στρατηγοὶ ἔλεγον, ὅτι τὴν ἀναίρεσιν (= τὴν περισυλλογή) τῶν ναυαγῶν προστάξαιεν ἀνδράσιν ἱκανοῖς.

► Να μεταφέρετε στην αρχαία Ελληνική τα παραδείγματα:

1. Οι Αθηναῖοι υπόσχονταν (ὑπισχνοῦμαι + δοτ. + απαρ.) στους Μεγαρεῖς ὅτι δεν θα επιτρέψουν να εισβάλουν οι Λακεδαιμόνιοι στην Αττική.
2. Ο Ξενοφὼν γινώριζε (γινώσκω) ὅτι ο Κύρος εἶχε πεθάνει (ἀποθνήσκω) στη μάχη.
3. Οι στρατηγοὶ παρότρυναν τον Επαμεινώνδα (παρακελεύομαι τι + απαρ.) να μὴ μάχεται ἀλλὰ να παρατάσεται (τάττομαι) πίσω απ' αὐτοὺς (ὀπισθεν αὐτῶν).
4. Οι Θηβαῖοι ἀμέσως μετὰ τη μάχη στα Λεύκτρα ἐστείλαν ἀγγελιαφόρο (πέμπω ἄγγελον) στην Αθήνα και παρακάλεσαν (κελεύω) τους Αθηναίους να τους βοηθήσουν και να τιμωρήσουν τους Λακεδαιμόνιους.
5. Ο Ξενοφώντας ἀκούσε τους στρατιώτες να φωνάζουν (βοῶ) θάλασσα, θάλασσα.

► Να μεταφράσετε τα κείμενα:

1. Σόλων ἐκεῖνην εἶπεν ἄριστα τὴν πόλιν οἰκεῖσθαι, ἐν ἧ τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας συμβαίνει τιμᾶσθαι, καὶ τὸ ἐναντίον, ἐν ἧ τοὺς κακοὺς ἀμύνεσθαι.

οἰκεῖσθαι (οἰκοῦμαι)
ἐν ἧ ἀμύνεσθαι

ὅτι διοικεῖται
στην ὁποία οἱ κακοὶ τιμωροῦνται

2. Σόλων ἐρωτηθεὶς πῶς ἂν μὴ γίγνοιτο ἀδίκημα ἐν πόλει εἶπεν εἰ ὁμοίως ἀγανακτοῖεν οἱ μὴ ἀδικούμενοι τοῖς ἀδικουμένοις.

3. Ζήνων ἔφη δεῖν τὰς πόλεις κοσμεῖν οὐκ ἀναθήμασιν, ἀλλὰ ταῖς τῶν οἰκούντων ἀρεταῖς.

ἀναθήμασιν (ἀνάθημα, τὸ) με αφιερώματα, αγάλματα

4. Ἀρχεσίλαος ἔλεγεν, ὥσπερ ὅπου φάρμακα πολλὰ καὶ ἰατροὶ πολλοί, ἐνταῦθα νόσοι πλεῖσται, οὕτω δὴ καὶ ὅπου νόμοι πλεῖστοι, ἐκεῖ καὶ ἀδικίαν εἶναι μεγίστην.
(Στοβαίου, Ἀνθολόγιον, 76, 77, 88 καὶ 91)

ΕΝΟΤΗΤΑ 16

ΑΛΛΑ ΡΗΜΑΤΑ Β΄ ΣΥΖΥΓΙΑΣ (ΣΕ -ΜΙ) (ΕΙΜΙ, ΦΗΜΙ, ΟΙΔΑ, ΔΕΔΟΙΚΑ)

A. ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Μελετήστε τα παραδείγματα:

- Διογένης ήμέρας ποτὲ λύχνον ἄψας (= αφού άναψε) περιήει πυνθανομένων δέ τινων «πρὸς τί τοῦτο;» ἔλεγεν ἄνθρωπον ζητεῖν.
- Διογένης ἐρωτηθεὶς διὰ τί τὸ χρυσίον γλωρόν ἐστιν ἔφη, «ὅτι πολλοὺς ἔχει τοὺς ἐπιβουλεύοντας».
- Ἐρωτήσαντος δέ τινος Δημώνακτα τίς αὐτῷ ὄρος (= ορισμός) εὐδαμονίας εἶναι δοκεῖ, μόνον εὐδαίμονα ἔφη τὸν ἐλεύθερον ἐκείνου δὲ φήσαντος πολλοὺς ἐλευθέρους εἶναι, Ἄλλ' ἐκεῖνον νομίζω τὸν μήτε ἐλπίζοντά τι μήτε δεδιότα.
- Πέμπτος δὲ ὁ Κλεόβουλος ἔφη, μάλιστα σωφρονεῖν δήμον, ὅταν τὸν ψόγον μᾶλλον οἱ πολιτευόμενοι δεδοίκασιν ἢ τὸν νόμον.
- Ἀρίστιππος ὁ Κυρηναῖος ἐρωτηθεὶς ὑπὸ Διονυσίου διὰ τί οἱ μὲν φιλόσοφοι ἐπὶ τὰς τῶν πλουσίων θύρας ἔρχονται, οἱ δὲ πλούσιοι ἐπὶ τὰς τῶν φιλοσόφων οὐκέτι (= ὄχι πλέον), ἔφη, «ὅτι οἱ μὲν ἴσασιν ὧν δέονται, οἱ δ' οὐκ ἴσασιν.»

Οι υπογραμμισμένες λέξεις στα παραδείγματα είναι τύποι των ρημάτων **εἶμι**, **φημί**, **δέδοικα** και **οἶδα**.

B. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

- Τα ρήματα αυτά κλίνονται ολικά ή μερικά κατά τα ρήματα σε -μι με κάποιες διαφορές, σύμφωνα με τους επόμενους πίνακες:

Ι. ρ. εἶμι (= θα πάω, θ. ισχυρό εἶ- και αδύνατο ἰ-)

Ενεστώτας	Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική
	Παρατατικός			
εἶμι	ἦ-α / ἦ-ειν	ἦ-ω	ἦ-ομι / ἰ-οίην	—
εἶ	ἦ-εις / ἦ-εισθα	ἦ-ης	ἦ-οις / ἰ-οίης	ἦ-θι
εἶ-σι	ἦ-ει	ἦ-η	ἦ-οι / ἰ-οίη	ἦ-τω
ἦ-μεν	ἦ-μεν	ἦ-ωμεν	ἦ-οιμεν	—
ἦ-τε	ἦ-τε	ἦ-ητε	ἦ-οιτε	ἦ-τε
ἦ-ασι(ν)	ἦ-σαν / ἦ-εσαν	ἦ-ωσι(ν)	ἦ-οιεν	ἰ-όντων / ἦ-τωσαν

Απαρέμφατο: ἰ-έναι

Μετοχή: ἰ-ὄν (ἰόντος), ἰ-οῦσα (ἰούσης), ἰ-ὄν (ἰόντος)

ΙΙ. ρ. φημί (= λέω, ισχυρίζομαι, θ. ισχυρό φη-, αδύνατο φᾶ-)

Ενεστώτας	Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική
	Παρατατικός			
φημί	ἔ-φη-ν	φῶ	φαίη-ν	—
φη-ς/φη-ς	ἔ-φη-σθα/ἔφη-ς	φῆς	φαίη-ς	φά-θι
φη-σὶ(ν)	ἔ-φη	φῆ	φαίη	φά-τω
φα-μὲν	ἔ-φα-μεν	φῶ-μεν	φαίη-μεν / φαῖ-μεν	—
φα-τὲ	ἔ-φα-τε	φῆ-τε	φαίη-τε / φαῖ-τε	φά-τε
φα-σὶ(ν)	ἔ-φα-σαν	φῶ-σι(ν)	φαίη-σαν / φαῖ-εν	φά-των / (φά-τωσαν)

Απαρέμφατο ενεστώτα: φά-ναι

Μετοχή ενεστώτα: φά-σκ-ων, φά-σκ-ουσα, φά-σκ-ον

Μέλλοντας: φή-σω

Αόριστος: ἔ-φη-σα

III. ρ. οἶδα (= γνωρίζω, θ. ισχυρό Fειδ- = ειδ- και με τροπή του ε σε ο: οἶδ, αδύνατο Fιδ = ιδ-).

	Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική
Παρακ/νος με σημασία Ενεστώτα	Υπερσ/κος με σημασία Παρατατικού			
οἶδ-α	ἦδ-η / ἦδ-ειν	εἰδῶ	εἰδείη-ν	—
οἶσθ-α	ἦδ-ησθα / ἦδ-εις	εἰδῆς	εἰδείης	ἴσ-θι
οἶδ-ε	ἦδ-ει(ν)	εἰδῆ	εἰδείη	ἴσ-τω
ἴσ-μεν	ἦδ-ε-μεν/ἦσ-μεν	εἰδῶμεν	εἰδεί-μεν	—
ἴσ-τε	ἦδ-ε-τε/ἦσ-τε	εἰδῆτε	εἰδεί-τε	ἴσ-τε
ἴσ-ασι(ν)	ἦδ-ε-σαν/ἦσ-αν	εἰδῶσι(ν)	εἰδεί-εν	ἴσ-των/(ἴστωσαν)

Απαρέμφατο: εἰδ-έναι

Μετοχή: εἰδ-ῶς (εἰδότης), εἰδ-υῖα (εἰδυίας), εἰδ-ὸς (εἰδότης)

Μέλλοντας: εἶ-σομαι / εἰδή-σω

IV. ρ. δέδοικα ἢ δέδια (= φοβούμαι, θ. ισχυρό δει- και με τροπή του ε σε ο: δοι-, αδύνατο δι-)

	Οριστική	Υποτακτική	Προστακτική
Παρακείμενος με σημασία Ενεστώτα	Υπερσυντέλικος με σημασία Παρατατικού		
δέ-δοι-κα / δέ-δι-α	ἐ-δε-δοί-κειν	—	—
δέ-δοι-κας / δέ-δι-ας	-κεις	—	(δέ-δι-θι)
δέ-δοι-κε / δέ-δι-ε	-κει	δε-δί-η	(δε-δί-τω)
δε-δοί-καμεν / δέ-δι-μεν	-κεμεν	—	—
δε-δοί-κατε / δέ-δι-τε	-κετε	—	—
δε-δοί-κασι(ν) / δε-δί-ασι(ν)	-κεσαν / ἐ-δέ-δι-σαν	δε-δί-ωσι(ν)	—

Απαρέμφατο: δεδοι-κέναι / δε-δι-έναι

Μετοχή: δε-δοι-κῶς / δε-δι-ῶς (δεδιότης), δε-δοι-κυῖα / δε-δι-υῖα (δεδιυίας),

δε-δοι-κὸς / δε-δι-ὸς (δεδιότης)

Μέλλοντας: δει-σομαι

Αόριστος: ἔ-δει-σα

Μερικά άλλα ρήματα σχηματίζουν μόνο ορισμένους τύπους κατά τα ρήματα σε -μι π.χ. τέ-θνη-κα (= έχω πεθάνει), το απρόσωπο χροῖ (= πρέπει). (Βλ. Γραμματική σελ. 237-8).

Γ. ΑΣΚΗΣΕΙΣ

► Να βρείτε και να αναγνωρίσετε τους τύπους των ρημάτων **εἶμι**, **φημί**, **οἶδα** και **δέδοικα** που υπάρχουν στις παρακάτω προτάσεις:

1. Ὑμεῖς μὲν ἄπιτε πρὸς τὸ δικαστήριον εὐθείαν ἐκείνην προϊόντες (= προχωρώντας) προϊόμεν δὲ καὶ ἡμεῖς.
2. Καὶ εἰ μηδένα ἀνθρώπων ἡσχύνου, τοὺς θεοὺς ἐχρῆν σε δεδιέναι.
3. Πολλοὶ καὶ τῶν ἀστῶν καὶ τῶν ξένων ἤκουσιν εἰσόμενοι τίνα γνώμην περὶ τούτων ἔξετε.
4. Οὐδὲν ἔφη Θαλῆς τὸν θάνατον διαφέρειν τοῦ ζῆν. «Σὺ οὖν,» ἔφη τις, «διὰ τί οὐκ ἀποθνήσκεις;» «Ὅτι,» ἔφη, «οὐδὲν διαφέρει.»
5. Σχολαστικοὶ δύο ὁμοῦ ἐβάδιζον. Ἰδὼν οὖν ὁ ἕτερος αὐτῶν μέλαιναν ὄρνιν Ἀδελφέ, φησίν, ἴσως ταύτης ὁ ἀλεκτροῦν ἀπέθανεν.
6. Ἐτεῆ (= στην πραγματικότητα) δὲ οὐδὲν ἴσμεν ἐν βυθῷ γὰρ ἡ ἀλήθεια.
7. Οἱ δ' ἐκ τῆς ἀγορᾶς ἔφευγον, δεδιότες εἰς ἕκαστος μὴ συλληφθεῖν.

► Να συμπληρώσετε τις προτάσεις με τον κατάλληλο τύπο των ρημάτων που δίνονται σε παρένθεση:

1. Οὕτω γὰρ τὴν ὑμετέραν ἀσθένειαν ἐώρων καὶ τὴν αὐτῶν δύναμιν ἠπίσταντο, ὥστε πρότερον τὰ μέλλοντα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πραχθήσεσθαι. (παρ. του **οἶδα**, γ' πληθ.)
2. Ἐγὼ μὲν γὰρ ἠγοῦμαι πᾶσιν εἶναι δῆλον ὅτι φεύγουσι μὲν οἱ περὶ αὐτῶν διώκουσι (= καταδιώκουν) δὲ οἱ βουλόμενοί τι ποιῆσαι κακόν. (μτχ. ενεστ. του **δέδωκα**).
3. Καὶ ὅτι ἀληθῆ ταῦτα λέγω, Φαλίνοσ καὶ Διοκλῆς (οριστ. ενεστ. του **οἶδα**, γ' πληθ.).
4. Ηὔχετο δὲ πρὸς τοὺς θεοὺς ἀπλῶς τὰγαθὰ διδόναι, ὡς τοὺς θεοὺς κάλλιστα ὅποια ἀγαθὰ ἐστι. (μτχ. ενεστ. του **οἶδα**).
5. Διογένης εἰς θέατρον ἐναντίος (= ἀντιμέτωπος) τοῖς ἐρωτηθεὶς δὲ διὰ τί, «τοῦτο,» ἐν παντὶ τῷ βίῳ ἐπιτηδεύω (= ἐπιδιώκω) ποιεῖν. (πρτ. του **εἶσιμι**, γ' ενικ. / μτχ. ενεστ. του **ἔξειμι** / πρτ. του **φημί**, γ' ενικ.).

6. Μὴ παιδί μάχαιραν, ἢ παροιμία· ἐγὼ δὲ ἄν, μὴ παιδί πλοῦτον μῆδὲ ἀνδρὶ ἀπαιδεύτῳ δυναστείαν (= εξουσία). (οριστ. ενεστ. του **φημί**, γ' ενικ. / ευκτ. ενεστ. του **φημί**, α' ενικ.).
7. Οὐδὲ οἶδ' ὅπως ἂν τις ὄν (= ὅτι συμβαίνει) τὸ μὴ γενόμενον (ευκτ. ενεστ. του **οἶδα**, γ' ενικ.).
8. Λέγεται δ' ἀγόμενος ὑπὸ γράδς ἐκ τῆς οἰκίας, ἵνα τὰ ἄστρα κατανόησῃ (= παρατηρήσει), εἰς βόθρον (= λάκκο) ἐμπεσεῖν καὶ αὐτῷ ἀνομιώξαντι (= ὅταν φώναζε βοήθεια) τὴν γραῦν «σὺ γάρ, ὦ Θαλῆ, τὰ ἐν ποσὶν οὐκ ἀδύνατος εἶναι τὰ ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ οἶε γινώσκεισθαι;» (απαρ. ενεστ. του **φημί**).

► Να μεταφράσετε τα παρακάτω κείμενα, αφού αναγνωρίσετε τους τύπους των ρημάτων **εἶμι**, **φημί**, **οἶδα** και **δέδοικα** που θα συναντήσετε:

1. Εἰπόντας δὲ τινος τῶν ἐταίρων, Ἀπίωμεν, Δημῶναξ, εἰς τὸ Ἀσκληπιεῖον καὶ προσευξόμεθα ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ, πάνυ, ἔφη, κωφὸν ἡγή τὸν Ἀσκληπιόν, εἰ μὴ δύναται κἀντεῦθεν ἡμῶν εὐχομένων ἀκούειν.

Λουκιανοῦ **Δημῶνακτος Βίος** I, 9, 29

ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ για τον γιο μου

2. Ἐπεὶ δὲ ποτε πλεῖν μέλλοντα αὐτῷ διὰ χειμῶνος ἔφη τις τῶν φίλων, Οὐ δέδοικας μὴ ἀνατραπέντος τοῦ σκάφους ὑπὸ ἰχθύων καταβρωθῆς; Ἀγνώμων ἂν εἶην, ἔφη, ὀκνῶν ὑπὸ ἰχθύων καταδασθῆναι τοσούτους αὐτὸς ἰχθύς καταφαγῶν.

Λουκιανός, ὅ.π. I, 9, 35

καταβρωθῆς (καταβιβρώσκομαι)	σε καταβροχθίσουν
ὀκνῶν	εάν δειλιάζα
καταδασθῆναι (καταδατέομαι)	να κατασπαραχθῶ

3. Παριόντα ποτὲ αὐτὸν λάχανα πλύνων Διογένης ἔσκωψε, καὶ φησιν, «εἰ ταῦτα ἔμαθες προσφέρεσθαι, οὐκ ἂν τυράννων αὐτὰς ἐθεράπευες.» Ὁ δέ, «καὶ σύ,» εἶπεν, «εἴπερ ἦδεις ἀνθρώποις ὀμιλεῖν, οὐκ ἂν λάχανα ἔπλυνες.»

Λαέρτιου Διογένους **φιλοσόφων βίων καὶ δογμάτων συναγωγῆ**, Ἀρίστιππος, II 68

παριόντα	ὅταν περνούσε (ο Αρίστιππος)
ἔσκωπεν	περιγέλασε
προσφέρεσθαι	να τρωσ
οὐκ ἂν... ἐθεράπευες	δεν θα πρόσφερες τις υπηρεσίες σου

► Να μεταφράσετε το παρακάτω κείμενο, αφού αναγνωρίσετε τους υπογραμμισμένους ρηματικούς τύπους:

Λέων γηράσας καὶ μὴ δυνάμενος δι' ἀλκῆς ἑαυτῷ τροφὴν πορίζων ἔγνω δεῖν δι' ἐπινοίας τοῦτο πράξει. Καὶ δὴ παραγενόμενος εἷς τι σπήλαιον καὶ ἐνταῦθα κατακλιθεὶς προσεποιεῖτο τὸν νοσοῦντα· καὶ οὕτω τὰ παραγενόμενα πρὸς αὐτὸν ἐπὶ τὴν ἐπίσκεψιν ζῶα συλλαμβάνων κατήσθει. Πολλῶν δὲ θηρίων καταναλωθέντων ἀλώπηξ τὸ τέχνασμα αὐτοῦ συνεῖσα παρεγένετο, καὶ στᾶσα ἄπωθεν τοῦ σπηλαίου ἐπυνθάνετο αὐτοῦ πῶς ἔχοι. Τοῦ δὲ εἰπόντος «κακῶς» καὶ τὴν αἰτίαν ἐρομένου δι' ἣν οὐκ εἴσεισιν, ἔφη «ἀλλ' ἔγωγε εἰσῆλθον ἄν, εἰ μὴ ἐώρων πολλῶν εἰσιόντων ἵχνη, ἐξιόντος δὲ οὐδενός.»

Αἰσώπου **Μῦθοι** 142 (B. E.Perry)

πορίζειν

ἔγνω (γιγνώσκω)

δι' ἐπινοίας

παραγενόμενος

συνεῖσα

ἐρομένου (ἔρωτῶ)

να βρίσκει

κατάλαβε

με πονηριά

αφού πήγε

που αντιλήφθηκε

και ρώτησε

ΕΝΟΤΗΤΑ 17

ΑΟΡΙΣΤΟΙ Β΄ ΒΑΡΥΤΟΝΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ ΠΟΥ ΚΛΙΝΟΝΤΑΙ ΚΑΤΑ ΤΑ ΡΗΜΑΤΑ ΣΕ -ΜΙ

Α. ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Να μελετήσετε τα παρακάτω παραδείγματα:

- Ἴδὼν ποτὲ Διογένης Ὀλυμπιονίκην πρόβατα νέμοντα, «ταχέως,» εἶπεν, «ὦ βέλτιστε (= φίλε μου) μετέβης ἀπὸ τῶν Ὀλυμπίων ἐπὶ τὰ Νέμεα.»
- Πρὸς τοὺς συμβουλευόντας τὸν ἀποδράντα αὐτοῦ δοῦλον ζητεῖν, «γελοῖον,» Διογένης ἔφη, «εἰ Μάνης μὲν χωρὶς Διογένους ζῆ, Διογένης δὲ χωρὶς Μάνου οὐ δυνήσεται.»
- Ἐπάταξεν αὐτὸν εἰς τὴν κεφαλὴν λίθω καὶ αἶμα ἐροῦη.
- Ἐρωτηθεὶς Θαλῆς τί δύσκολον, ἔφη, «τὸ ἑαυτὸν γνώναι» τί δὲ εὐκόλον, «τῷ ἄλλῳ ὑποθέσθαι (= το να συμβουλευέις).»
- Κυμαῖος ἐν τῷ κολυμβᾶν βροχῆς γενομένης διὰ τὸ μὴ βραχῆναι εἰς τὸ βάθος κατέδυ.

Οι υπογραμμισμένες λέξεις είναι τύποι αορίστου β΄ των βαρυτόνων ρημάτων **μεταβαίνω, αποδιδράσκω, ῥέω, γινώσκω, καταδύομαι**.

Ο αόριστος β΄ των ρημάτων αυτών κλίνεται σύμφωνα με το **ἔστην** (αόρ. β΄ του ρ. **ἵστημι**), όπως φαίνεται στον ακόλουθο πίνακα:

ΑΟΡΙΣΤΟΣ Β΄					
Ο ρ ι σ τ ι κ ή	ἔ-βη-ν	ἔ-δρα-ν	ἐροῦη-ν	ἔ-γνω-ν	ἔ-δυ-ν
	ἔ-βη-ς	ἔ-δρα-ς	ἐροῦη-ς	ἔ-γνω-ς	ἔ-δυ-ς
	ἔ-βη	ἔ-δρα	ἐροῦη	ἔ-γνω	ἔ-δυ
	ἔ-βη-μεν	ἔ-δρα-μεν	ἐροῦη-μεν	ἔ-γνω-μεν	ἔ-δυ-μεν
	ἔ-βη-τε	ἔ-δρα-τε	ἐροῦη-τε	ἔ-γνω-τε	ἔ-δυ-τε
	ἔ-βη-σαν	ἔ-δρα-σαν	ἐροῦη-σαν	ἔ-γνω-σαν	ἔ-δυ-σαν

ΑΟΡΙΣΤΟΣ Β΄

Υποτακτική	βῶ	δρῶ	ῥυῶ	γνῶ	δύ-ω
	βῆς	δρᾶς	ῥυῆς	γνῶς	δύ-ης
	βῆ	δρᾶ	ῥυῆ	γνῶ	δύ-η
	βῶμεν κτλ.	δρῶμεν κτλ.	ῥυῶμεν κτλ.	γνῶμεν κτλ.	δύομεν κτλ.
Ευκτική	βαίη-ν	δραίη-ν	ῥυεΐη-ν	γνοίη-ν	
	βαίη-ς	δραίη-ς	ῥυεΐη-ς	γνοίη-ς	
	βαίη	δραίη	ῥυεΐη	γνοίη	
	βαῖ-μεν κτλ.	δραῖ-μεν κτλ.	ῥυεῖ-μεν κτλ.	γνοῖ-μεν κτλ.	
Προστακτική	βῆ-θι	δρᾶ-θι		γνῶ-θι	δύ-θι
	βή-τω	δρά-τω		γνώ-τω	δύ-τω
	βῆ-τε	δρᾶ-τε		γνῶ-τε	δύ-τε
	βά-ντων ἢ	δρά-ντων ἢ		γνό-ντων ἢ	δύ-ντων ἢ
	βή-τωσαν	δρά-τωσαν		γνώ-τωσαν	δύτωσαν
Απαρ.	βῆ-ναι	δρᾶ-ναι	ῥυῆ-ναι	γνῶ-ναι	δύ-ναι
Μετοχή	βᾶς	δρᾶς	ῥυεῖς	γνοῦς	δύς
	(βάντος)	(δράντος)	(ῥυέντος)	(γνόντος)	(δύντος)
	βᾶσα	δρᾶσα	ῥυεῖσα	γνοῦσα	δύσα
	(βάσης)	(δράσης)	(ῥυείσης)	(γνούσης)	(δύσης)
	βᾶν	δρᾶν	ῥυέν	γνόν	δύν
(βάντος)	(δράντος)	(ῥυέντος)	(γνόντος)	(δύντος)	

B. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

- Τα βαρύτονα ρήματα, τα οποία σχηματίζουν αόριστο β΄ κατά τα ρήματα σε -μι, έχουν θέμα με χαρακτήρα:
 1. η και ᾶ: βαίνω, αόρ. β΄ ἔ-βη-ν (θ. βη-, βᾶ-),
φθάνω, αόρ. β΄ ἔ-φθη-ν (θ. φθη-, φθᾶ-)
 2. ᾱ και ᾶ: (ἀπο)-δι-δρά-σκ-ω, αόρ. β΄ (ἀπ)-έ-δρᾶ-ν (θ. δρᾶ-, δρᾶ-),
γυρά-σκ-ω, αόρ. β΄ ἔ-γήρᾶ-ν (θ. γηρᾶ-, γηρᾶ-)
 3. η και ε: ῥέω, αόρ. β΄ ἔρ-ρύη-ν (θ. ῥυη-, ῥυε-)
 4. ω και ο: ἄλ-ίσκ-ομαι, αόρ. β΄ ἔ-άλω-ν (θ. ἄλω-, ἄλο-),
γι-γνώ-σκ-ω, αόρ. β΄ ἔ-γνω-ν (θ. γνω-, γνο),
βιώ/ζῶ, αόρ. β΄ ἔ-βίω-ν (θ. βιω-, βιο-)

5. υ και ῡ: δύ-ομαι, αόρ. β' ε-δϋ-ν (θ. δϋ-, δϋ-),
φύ-ομαι, αόρ. β' ἔ-φϋ-ν (θ. φϋ-, φϋ-).

Γ. ΑΣΚΗΣΕΙΣ

► Να αναγνωρίσετε τους τύπους του αορίστου β' που υπάρχουν στις παρακάτω προτάσεις:

1. Ἀποδρᾶς δὲ τοῦτον ἔφευγε μὲν τοὺς ἐνθάδε θεοὺς, ἔφευγε δὲ τὴν ἑαυτοῦ πόλιν.
2. Σχολαστικὸς φίλον συναντήσας εἶπε· καθ' ὕπνου σε ἰδὼν προσηγόρευσα. Ὁ δὲ σύγγνωθί (= συγχώρεσε) μοι, ὅτι οὐ προσέσχον (= πρόσεξα).
3. Λαθραίως παρεισδύς εἰς τὴν πατρίδα καὶ τὴν τε γυναῖκα καὶ τὰς θυγατέρας παραλαβὼν πρὸς Ἀντίγονον ἐλθὼν ἀθυμία (= ἀπό θλίψη) τὸν βίον κατέστρεψε (= τελείωσε τὴ ζωὴ του, πέθανε).
4. Ἀπλοῦς ὁ μῦθος (= λόγος) τῆς ἀληθείας ἔφυ (= εἶναι ἀπὸ τὴ φύση του).
5. Πρὸς γὰρ τὸ τελευταῖον ἐκβὰν ἕκαστον τῶν πρὶν ὑπαρξάντων κρίνεται.
6. Ἐγὼ σ' ἔθρεψα, σὺν (= μαζί σου) δὲ γηράναι θέλω.
7. Ἐβίωσαν μετ' ἀλλήλων ἥδιστα.
8. Χίλων ὁ Λακεδαιμόνιος ὅτε φιλάργυρός τις ἐξεφέρετο (= κηδεύταν), ἔφη· οὗτος βίον ἀβίωτον βιοῦς ἄλλοις τὸν βίον καταλέλοιπεν.

► Να συμπληρώσετε τις προτάσεις με τον κατάλληλο τύπο των ρημάτων που δίνονται σε παρένθεση:

1. Πορευθεὶς εἰς τὴν θάλασσαν βάλε ἄγκιστρον καὶ τὸν πρῶτον ἰχθὺν ἄρον (= σήκωσε), καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ εὐρήσεις στατήρα (= ἀσημένιο νόμισμα). (μτχ. αορ. β' του ἀναβαίνω).
2. Ἐτελεύτησε δὲ γηραιός, ἔτη ἑβδομήκοντα. (μτχ. αορ. β' του ζῶ).
3. Τὸ μειράκιον ὡς, ῥίψας τὸ ἱμάτιον, φεύγων ὄχετο (= ἔφευγε τρέχοντας), οὔτοι δὲ αὐτὸν ἐπεδίωκον (= καταδίωκαν). (οριστ. αορ. β' του γινώσκω = ἀντιλαμβάνομαι).
4. Οὐκ ἂν δυναίμην θήλυν στολήν. (απαρ. αορ. β' του ἐνδύομαι).
5. Ἀλλὰ νῦν, φεῦ τῶν κακῶν, ἀπώλετο πᾶν' γὰρ Κωνσταντινούπολις. (οριστ. αορ. β' του ἀλίσκομαι).
6. Ὁ Ἀσωπὸς ποταμὸς μέγας καὶ οὐ ῥαδίως διαβατὸς ἦν. (οριστ. αορ. β' του ῥέω).
7. Σὺ δὲ καὶ τὴν Μακεδονικὴν χλαμύδα καταβαλὼν κάνδυν (= περσικὸ μανδύα), ὡς φασι, (οριστ. αορ. β' του μετενδύομαι = φορᾶω ἄλλα ρούχα, ἀλλάζω ρούχα).

8. Πύθρων πρὸς τὰ ἐνεήκοντα ἔτη (οριστ. ἀορ. β' του **καταβιῶ** = τελειώνω τη ζωή μου).
9., ὧ αὐται. (προστ. αορ. β' του **ἀποδύομαι**, β' πληθ.).
10. Σχολαστικὸς καθ' ὑπνους ἦλον (= καρφί) πεπατηκέναι δόξας τὸν πόδα περιέδησεν (= περιέδεσε). Ἐταῖρος (= φίλος) δὲ αὐτοῦ πυθόμενος τὴν αἰτίαν καὶ· δικαίως, ἔφη, μωροὶ καλούμεθα. Διὰ τί γὰρ ἀνυπόδητος κοιμᾶσαι; (μτχ. αορ. β' του **γινώσκω**).

► Να μεταφράσετε το παρακάτω κείμενο, αφού αναγνωρίσετε τον υπογραμμισμένο ρηματικό τύπο:

Πλέων ποτὲ ἐπεὶ τὸ σκάφος ἔγνω πειρατικόν, λαβὼν τὸ χρυσίον ἠρίθμει· ἔπειτα εἰς θάλατταν ὡς μὴ θέλων παρακατέβαλε καὶ δῆθεν ἀνώμωξεν. Οἱ δὲ καὶ ἐπειπεῖν φασιν αὐτὸν ὡς ἄμεινον ταῦτα δι' Ἀρίστιππον ἢ διὰ ταῦτα Ἀρίστιππον ἀπολέσθαι.

Λαερτίου Διογένους **φιλοσόφων βίων καὶ δογμάτων συναγωγή, Αρίστιππος, II 77**

παρακατέβαλε
ἀνώμωξεν
οἱ δὲ

ἔριξε
θρήνησε μεγαλόφωνα
ἄλλοι ωστόσο

ΕΝΟΤΗΤΑ 18

ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΑ

A. ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Να μελετήσετε τα παρακάτω παραδείγματα:

- I. 1. Ἐπὶ πόλεις διερίζουσι (= φιλονικούν μεταξύ τους) περὶ ῥίζαν Ὀμήρου· Σμύρνα, Ῥόδος, Κολοφῶν, Σαλαμίς, Ἴτος, Ἄργος, Ἀθηναίαι.
2. Αἱ δεύτεραι φροντίδες (= σκέψεις) σοφώτεραι.
3. Καὶ ἀφίκοντο ἐκταῖοι εἰς Χρυσόπολιν τῆς Καλχηδονίας, καὶ ἐκεῖ ἔμειναν ἡμέρας ἑπτὰ λαφυροπωλοῦντες.
4. Σταθεὶς δὲ Ζακχαῖος εἶπε πρὸς τὸν Κύριον· ἰδοὺ τὰ ἡμίση τῶν ὑπαρχόντων μου, Κύριε, δίδωμι τοῖς πτωχοῖς καὶ εἴ τινός τι ἐσυκοφάντησα (= πῆρα με συκοφαντίες), ἀποδίδωμι τετραπλοῦν.
5. Ἦδη δὲ εἶχε καὶ τριπλασίαν δύναμιν ὁ Σεύθης.

- II. 1. Πρῶτος δὲ Θαλῆς καὶ τὴν ὑστάτην ἡμέραν τοῦ μηνὸς τριακάδα εἶπε.
2. Πρῶτοι μὲν γὰρ καὶ μόνοι ὑπὲρ ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος πρὸς πολλὰς μυριάδας τῶν βαρβάρων διεκινδύνευσαν.

- III. 1. Καὶ μὴν εἴρηται γ' (= καὶ ὅμως ἔχει λεχθεὶ τουλάχιστον) ἡμῖν οὐχ ἅπαξ ἀλλ' οἶμαι πολλάκις.
2. Καὶ ἐκ δευτέρου ἀλέκτωρ ἐφώνησε. Καὶ ἀνεμνήσθη ὁ Πέτρος τὸ ῥῆμα ὃ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς ὅτι πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι δύς, ἀπαρνήσῃ με τρὶς.

B. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Στα παραπάνω παραδείγματα οἱ υπογραμμισμένες λέξεις εἶναι αριθμητικά, λέξεις δηλαδή που φανερώνουν ἀριθμούς ἢ παράγονται ἀπὸ ονόματα ἀριθμῶν.

Τα ἀριθμητικά εἶναι ἐπίθετα, οὐσιαστικά καὶ ἐπιρρήματα.

- I. Τα ἀριθμητικά ἐπίθετα (ομάδα I) διακρίνονται σε:

- α) Απόλυτα: όσα φανερώνουν ένα ορισμένο πλήθος από όντα. (Παράδ. 1).
- β) Τακτικά: όσα φανερώνουν τάξη, δηλ. τη θέση που κατέχει ένα ορισμένο ον σε μια σειρά από όμοιά του. (Παράδ. 2).
- γ) Χρονικά: όσα φανερώνουν χρόνο, δηλ. ποια ημέρα, από τότε που άρχισε, τελειώνει κάποια ενέργεια. (Παράδ. 3).
- δ) Πολλαπλασιαστικά: όσα φανερώνουν από πόσα απλά μέρη απαρτίζεται κάτι. (Παράδ. 4).
- ε) Αναλογικά: όσα φανερώνουν ποια είναι η αναλογία ενός ποσού προς ένα άλλο του ίδιου είδους. (Παράδ. 5).

- Από τα απόλυτα αριθμητικά, τα τέσσερα πρώτα κλίνονται ως εξής:

	(1) εἷς	μία	ἓν	(2) δύο	
	Ενικός αριθμός			Δυϊκός αριθμός	
	αρσ.	θηλ.	ουδ.	(για τα τρία γένη)	
ΟΝ.	εἷς	μία	ἓν	δύο	
ΓΕΝ.	ένος	μιᾶς	ένος	δυοῖν	
ΔΟΤ.	ἐνὶ	μιᾶ	ἐνὶ	δυοῖν	
ΑΙΤ.	ἕνα	μίαν	ἓν	δύο	
	(3) τρεῖς τρία			(4) τέτταρες τέτταρα	
	Πληθυντικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός	
	αρσ. και θηλ.		ουδ.	αρσ. και θηλ. ουδ.	
ΟΝ.	τρεῖς	τρία		τέτταρες	τέτταρα
ΓΕΝ.	τριῶν	τριῶν		τεττάρων	τεττάρων
ΔΟΤ.		τρισι(ν)		τέτταρσι(ν)	τέτταρσι(ν)
ΑΙΤ.	τρεῖς	τρία		τέτταρας	τέτταρα

- Τα απόλυτα αριθμητικά από το *πέντε* μέχρι το *ἐκατὸν* είναι άκλιτα. Από το *διακόσιοι*, *-αι*, *-α* και πάνω είναι τρικατάληκτα δευτερόκλιτα επίθετα και κλίνονται μόνο στον πληθυντικό αριθμό.
- Τα τακτικά, τα χρονικά και τα αναλογικά αριθμητικά κλίνονται ως τρικατάληκτα δευτερόκλιτα επίθετα σε *-ος*, *-η*, *-ον* ή *-ος*, *-α*, *-ον*.
- Τα πολλαπλασιαστικά αριθμητικά κλίνονται όπως τα συνηρημένα τρικατάληκτα δευτερόκλιτα σε *-οῦς*, *-ῆ*, *-οῦν*.

II. Τα αριθμητικά ουσιαστικά (ομάδα II) σημαίνουν αφηρημένη αριθμητική ποσότητα, δηλ. πλήθος από όμοιες μονάδες οποιουδήποτε είδους. Είναι όλα θηλυκά (αφηρημένα ουσιαστικά) σε -ὰς και κλίνονται όπως τα τριτόκλιτα οδοντικόληκτα θηλυκά σε -ας, γεν. -άδος. (Παραδ. 1-2).

III. Τα αριθμητικά επιρρήματα (ομάδα III) φανερώνουν πόσες φορές επαναλαμβάνεται κάτι. Λήγουν σε -άκις ή -κις, εκτός από τα τρία πρώτα που είναι: ἅπαξ (= μία μόνο φορά), δις (= δύο φορές), τρις (= τρεις φορές). (Παράδ. 1-2).
(Περισσότερες πληροφορίες βλ. Γραμμ. §§ 205-218).

Γ. ΑΣΚΗΣΕΙΣ

► Να αναγνωρίσετε με τη βοήθεια της Γραμματικής, τα είδη των αριθμητικών που περιέχονται στις παρακάτω προτάσεις:

1. Τῷ δὲ ἀδελφῷ ἔδωκε τρία τάλαντα, τὰ δὲ λοιπὰ τῷ υἱεὶ κατέλιπε, τάλαντα ἑπτακαίδεκα.
2. Ὁ μὲν οὖν Ἄγων ἀνεχώρησε ταῖς ναυσίν ἐς τὰς Ἀθήνας, ἀπὸ τετρακισχιλίων ὀπλιτῶν χιλίους καὶ πεντήκοντα τῇ νόσῳ ἀπολέσας ἐν τεσσεράκοντα μάλιστα ἡμέραις.
3. Ἄπλοῦς ὁ μῦθος τῆς ἀληθείας ἔφυ.
4. Βέλτιόν ἐστιν ἅπαξ ἀποθανεῖν ἢ αἰεὶ προσδοκᾶν.
5. Δις πρὸς τὸν αὐτὸν αἰσχρὸν προσκρούειν λίθον.
6. Λέγει ὁ Ἰησοῦς ἄρατε (= σηκώσατε) τὸν λίθον. Λέγει αὐτῷ ἡ ἀδελφὴ τοῦ τεθνηκότος Μάρθα· Κύριε, ἤδη ὄζει (= μυρίζει ἀσχημα) τετραταῖος γὰρ ἐστί.
7. Ἐγὼ δὲ ὑποτίθεμαι (= υποθέτω) τὴν διάμετρον τοῦ ἡλίου τῆς διαμέτρου τῆς σελήνης ὡς (= περίπου) τριακονταπλασίαν εἶναι καὶ μὴ μείζονα.
8. Τό τε ἐκ τῶν νεῶν καὶ τοῦ πεζοῦ πλήθος συντιθέμενον γίνεται διακόσιαί τε μυριάδες καὶ τριάκοντα καὶ μία καὶ πρὸς χιλιάδας ἑπτὰ καὶ ἑκατοντάδες ἕξ καὶ δεκάς.

► Να βρείτε με τη βοήθεια της γραμματικής σας τα αραβικά ψηφία που αντιστοιχούν στα παρακάτω αριθμητικά:

1. Τέσσαρα μὲν καὶ δέκα ἔτη ἐνέμειναν αἱ τριακοντούτεις σπονδαὶ αἱ ἐγένοντο μετ' Εὐβοίας ἄλωσιν· τῷ δὲ πέμπτῳ καὶ δεκάτῳ ἔτει, ἐπὶ Χρυσίδος ἐν Ἄργει τότε πεντήκοντα δυοῖν δέοντα ἔτη ἱερωμένης καὶ Αἰνησίου ἐφόρου ἐν Σπάρτῃ καὶ Πυθοδώρου ἔτι δύο μῆνας ἄρχοντος Ἀθηναίοις, μετὰ τὴν ἐν Ποτειδαίᾳ μάχην μηνὶ ἕκτῳ Θηβαίων ἄνδρες ὀλίγω πλείους τριακοσίων ἐσῆλθον περὶ πρῶτον ὕπνον ξὺν ὅπλοις ἐς Πλάταιαν τῆς Βοιωτίας οὗσαν Ἀθηναίων ξυμμαχίδα.
2. Τότε προσελθὼν αὐτῷ ὁ Πέτρος εἶπε· Κύριε, ποσάκις (= πόσες φορές) ἁμαρτήσῃ εἰς ἐμὲ ὁ ἀδελφός μου καὶ ἀφήσω (= θα συγχωρήσω) αὐτῷ; ἕως ἐπτάκις; Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς οὐ λέγω σοι ἕως ἐπτάκις, ἀλλ' ἕως ἑβδομηκοντάκις ἐπτὰ.
3. α·ζζζ'
4. Στίχοι αψμθ'
5. Γίνονται αἱ πᾶσαι μυριάδες στίχων τέτταρες καὶ τετταράκοντα πρὸς τοῖς πεντακισχιλίοις καὶ διακοσίοις ἑβδομήκοντα.
6. Στίχοι τρεῖς καὶ τετρακισμῦριοι τεσσαράκοντα ἑβδομήκοντα πέντε.
7. Στίχοι ,μ,δσθ' (μ = **μυριάς**).

► Να γράψετε όλους τους δυνατούς τύπους των αριθμητικών που θα βρείτε στο παρακάτω αίνιγμα:

εἷς ὁ πατήρ, παῖδες δυοκαίδεκα. τῶν δ' ἐκάστῳ
παῖδες δις τριάκοντα διάνδιχα εἶδος ἔχουσαι·
αἱ μὲν λευκαὶ ἔασιν ἰδεῖν, αἱ δ' αὖτε μέλαιναι
ἀθάνατοι δέ τ' ἐοῦσαι, ἀποφθινύθουσιν ἅπασαι.
ἔστι δ' ἐνιαυτός.

Λαέρτιου Διογένους φιλοσόφων βίων καὶ
δογμάτων συναγωγή, Κλεόβουλος, I 91

διάνδιχα (επίρ.) εἶδος ἔχουσαι
ἔασιν
αὖτε (επίρ.)
ἐοῦσαι
ἀποφθινύθουσιν

που ἔχουν διαφορετικὴ μορφή
εἰσὶν
αντιθέτως
οὔσαι
φθείρονται, χάνονται, πεθαίνουν

ΕΝΟΤΗΤΑ 19

ΣΥΝΗΡΗΜΕΝΑ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ Α΄ και Β΄ ΚΛΙΣΗΣ

I. Α΄ ΚΛΙΣΗ

A. ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Να μελετήσετε τα παρακάτω παραδείγματα:

- Βοιωτοὶ ἐς Πλάταιαν ἐλθόντες τὴν γῆν ἐδήουν (= λεηλατούσαν).
- Θεάς δὲ ἄξιον τῶν ἐν Πειραιεὶ μάλιστα Ἀθηνᾶς ἐστὶ καὶ Διὸς τέμενος.

Οἱ υπογραμμισμένοι τύποι εἶναι συνηρημένα οὐσιαστικά Α΄ κλίσης. Ἐχουν χαρακτηριστὴρα -α- ἢ -ε-, ὁ ὁποῖος συναιρεῖται μετὰ τὴν κατάληξη ὡς ἐξῆς: Ἀθηνᾶ (< Ἀθηνάα), μνᾶ (< μνάα), γῆ (< γέα), Ἑρμῆς (< Ἑρμέας).

Τα ὀνόματα αὐτὰ κλίνονται σύμφωνα μετὰ τὸν ἐπόμενον πίνακα (βλ. καὶ Γ.Α.Ε. § 92 καὶ 93):

	Ενικός αριθμός					
	(θ. Ἑρμεα-, Ἑρμη-)		(θ. μναα-, μνα-)		(θ. γαλαα-, γαλη-)	
Ον.	ὁ	Ἑρμῆς	ἡ	μνᾶ	ἡ	γαλῆ
Γεν.	τοῦ	Ἑρμοῦ	τῆς	μνᾶς	τῆς	γαλῆς
Δοτ.	τῷ	Ἑρμῆ	τῇ	μνᾶ	τῇ	γαλῆ
Αιτ.	τὸν	Ἑρμῆν	τὴν	μνᾶν	τὴν	γαλῆν
Κλητ.	ὦ	Ἑρμῆ	ὦ	μνᾶ	ὦ	γαλῆ

	Πληθυντικός αριθμός					
Ον.	οἱ	Ἑρμαῖ	αἱ	μναῖ	αἱ	γαλαῖ
Γεν.	τῶν	Ἑρμῶν	τῶν	μνῶν	τῶν	γαλῶν
Δοτ.	τοῖς	Ἑρμαῖς	ταῖς	μναῖς	ταῖς	γαλαῖς
Αιτ.	τούς	Ἑρμάς	τάς	μνάς	τάς	γαλάς
Κλητ.	ὦ	Ἑρμαῖ	ὦ	μναῖ	ὦ	γαλαῖ

B. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

- Τα συνηρημένα πρωτόκλιτα ουσιαστικά:
α) Έχουν τις καταλήξεις των ασυναίρετων με εξαίρεση το ότι το **-εα** στον ενικό αριθμό το συναίρουν σε **η**: ὁ Ἑρμείας - Ἑρμῆς· ενώ: τοὺς Ἑρμείας - Ἑρμᾶς
β) Είναι περισπώμενα σε όλες τις πτώσεις.

Γ. ΑΣΚΗΣΕΙΣ

➤ Να αναγνωρίσετε τους τύπους συνηρημένων πρωτόκλιτων στις παρακάτω προτάσεις:

- α) Τρίτος δὲ ὁ Δημητρίου πόλεμος κακὸν ἀνέλπιστον ἦλθεν ἐς τὴν γῆν.
β) Λίθοι τέ εἰσιν Ἑρμαῖ θέας ἄξιοι.
γ) Ἐνταῦθα καὶ Μαραθῶν γεγραμμένος ἐστὶν ἥρως καὶ Θησεὺς Ἀθηνᾶ τε καὶ Ἡρακλῆς.
δ) Ἐγὼ μὲν οἶμαι, ἔφη ὁ Σωκράτης, εἰ ἀγαθοῦ ὠνητοῦ (= αγοραστή) ἐπιτύχοιμι, εὐρεῖν ἄν μοι σὺν τῇ οἰκίᾳ καὶ τὰ ὄντα πάντα πάνυ ῥαδίως πέντε μνᾶς.
ε) Γῆς τῆς Θεσπρωτίδος ἔστι μὲν πον καὶ ἄλλα θέας ἄξια, ἱερόν τε Διὸς ἐν Δωδώνῃ καὶ ἱερὰ τοῦ θεοῦ φηγός (= βελανιδιά).
στ) Κατὰ δὲ τὴν ἔσοδον αὐτὴν ἤδη τὴν ἐς ἀκρόπολιν Ἑρμῆν, ὃν Προπύλαιον ὀνομάζουσι, καὶ Χάριτας Σωκράτην ποιῆσαι τὸν Σωφρονίσκου λέγουσιν.

II. Β΄ ΚΛΙΣΗ

A. ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

Να μελετήσετε τα επόμενα παραδείγματα:

- Ὁ ἔχων νοῦν νοεῖν νοεῖτω.
— Οὐ παντὸς ἀνδρὸς ἐπὶ τράπεζαν ἔσθ' ὁ πλοῦς.

Οι υπογραμμισμένες λέξεις είναι συνηρημένα ουσιαστικά Β΄ κλίσης. Έχουν χαρακτηριστήρα **-ο-** ή **-ε-**, ο οποίος συναίρεθηκε με τις καταλήξεις ως εξής: νοῦς (< νό-ος), πλοῦς (< πλό-ος).

Τα ονόματα αυτά κλίνονται σύμφωνα με τον επόμενο πίνακα (βλ. και Γ.Α.Ε. § 99 και 100).

Ενικός αριθμός

	(θ. ἐκπλοο-, ἐκπλου-)		(θ. ῥου-, ῥου-)		(θ. ὀστεο-, ὀστου-)	
Ον.	ὁ	ἔκπλους	ὁ	ῥοῦς	τὸ	ὀστοῦν
Γεν.	τοῦ	ἔκπλου	τοῦ	ῥοῦ	τοῦ	ὀστοῦ
Δοτ.	τῷ	ἔκπλω	τῷ	ῥῷ	τῷ	ὀστῷ
Αιτ.	τὸν	ἔκπλουν	τὸν	ῥοῦν	τὸ	ὀστοῦν
Κλητ.	(ὦ)	ἔκπλου	(ὦ)	ῥοῦ	(ὦ)	ὀστοῦν

Πληθυντικός αριθμός

Ον.	οἱ	ἔκπλοι	οἱ	ῥοῖ	τὰ	ὀστᾶ
Γεν.	τῶν	ἔκπλων	τῶν	ῥῶν	τῶν	ὀστών
Δοτ.	τοῖς	ἔκπλοις	τοῖς	ῥοῖς	τοῖς	ὀστοῖς
Αιτ.	τούς	ἔκπλους	τούς	ῥοῦς	τὰ	ὀστᾶ
Κλητ.	(ὦ)	ἔκπλοι	(ὦ)	ῥοῖ	(ὦ)	ὀστᾶ

Β. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

- Τα συνηρημένα δευτερόκλιτα ουσιαστικά:

- Ἐχουν τις καταλήξεις των ασυναίρετων, εκτός από την ονομαστική, αιτιατική και κλητική ενικού, όπου η κατάληξη είναι -ου (από τη συναίρεση του ο + ο ή ε + ο).
- Τονίζονται σε όλες τις πτώσεις στη συλλαβή που τονίζεται και η ονομαστική ενικού.

Γ. ΑΣΚΗΣΕΙΣ

► Στις προτάσεις που ακολουθούν να αναγνωρίσετε τους τύπους των δευτεροκλίτων συνηρημένων ουσιαστικών:

- Τὸ γὰρ περισσὰ πράσσειν οὐκ ἔχει νοῦν οὐδένα.
- Παρθὴν τις ἐκ κατάπλου (= εἶχε μόλις ἐρθεῖ).
- Καὶ εἶπεν Ἀδάμ· τοῦτο νῦν ὀστοῦν ἐκ τῶν ὀστέων μου καὶ σὰρξ ἐκ τῆς σαρκός μου.
- Χοῦς εἶ καὶ εἷς χοῦν ἀπελεύση.

► Να συμπληρώσετε τα κενά στις παρακάτω προτάσεις με τους σωστούς τύπους των συννηρημένων δευτεροκλίτων ουσιαστικών που βρίσκονται σε παρένθεση:

- α) Οἱ Κορίνθιοι τόν τε τὸν ἐπ' οἴκου παρεσκευάζοντο καὶ τροπαῖον ἔστησαν ἐν τοῖς ἐν τῇ ἠπείρῳ Συβότοις. (πλοῦς)
- β) Οἱ ξύμμαχοι καὶ ὁ Ἀστύοχος τὸν ἦσθοντο. (θροῦς = μουρμουρητό του πλήθους)
- γ) Ἐκφέρει φιάλας χρυσᾶς καὶ καὶ κάλπιδας (= δοχεῖα) καὶ κόσμον παντοῖον καὶ δαρεικοὺς ἀμέτρους τινάς. (πρόχους)
- δ) Οἱ Κερκυραῖοι τὰ τε ναύαγια καὶ νεκροὺς ἀνεῖλοντο τὰ κατὰ σφᾶς, ἐξενεχθέντα ὑπὸ τε τοῦ καὶ ἀνέμου. (ρόυς)
- ε) Φασὶ γὰρ μεταμελῆσαι τῶν ἐς Θεμιστοκλέα Ἀθηναίους καὶ ὡς οἱ προσήκοντες τὰ κομίσαιεν ἐκ Μαγνησίας ἀνελόντες. (ὄστουν)
- στ) Ὁ Ἄτταλος Ἀττάλου μὲν παῖς ὢν, δὲ Φιλεταίρου, τὴν ἀρχὴν Εὐμένους παραδόντος ἔσχεν ἀνεψιοῦ. (ἀδελφιδοῦς = ανεψιός)

ΕΝΟΤΗΤΑ 20

ΣΥΝΗΡΗΜΕΝΑ ΕΠΙΘΕΤΑ ΤΗΣ Β΄ ΚΛΙΣΗΣ

Α. ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

- Εικών Πτολεμαίου ἐστὶ χαλκῆ.
- Ἄπλους ἢ θάλασσα ὑπὸ τῶν ληστῶν γέγονεν.

Τα υπογραμμισμένα επίθετα ανήκουν στη β΄ κλίση και είναι συνηρημένα. Έχουν χαρακτήρα **-ο-** ή **-ε-**, ο οποίος συναιρείται με τις καταλήξεις, όπως και στα αντίστοιχα ουσιαστικά της β΄ κλίσης (πρβλ. και § 99 της Γ.Α.Ε.).

Τα συνηρημένα επίθετα της Β΄ κλίσης είναι τρικατάληκτα ή δικατάληκτα και κλίνονται σύμφωνα με τους επόμενους πίνακες (βλ. και § 162-163 της Γ.Α.Ε.).

α) Τρικατάληκτα

β) Δικατάληκτα

Ενικός αριθμός

	(θ. χρυσεο-, χρυσεα- χρυσεο-)					(θ. εὔνοο-, εὔνοο-)		
Ον.	χρυσοῦς	χρυσῆ	χρυσοῦν	ὁ	ἡ	εὔνοος	το	εὔνουν
Γεν.	χρυσοῦ	χρυσῆς	χρυσοῦ	τοῦ	τῆς	εὔνου	τοῦ	εὔνου
Δοτ.	χρυσῶ	χρυσῆ	χρυσῶ	τῶ	τῆ	εὔνω	τῶ	εὔνω
Αιτ.	χρυσοῦν	χρυσῆν	χρυσοῦν	τόν	τήν	εὔνουν	τό	εὔνουν

Πληθυντικός αριθμός

Ον.	χρυσοῖ	χρυσᾶι	χρυσᾶ	οἱ	αἱ	εὔνοι	τὰ	εὔνοα
Γεν.	χρυσῶν	χρυσῶν	χρυσῶν		τῶν	εὔνων	τῶν	εὔνων
Δοτ.	χρυσοῖς	χρυσᾶις	χρυσοῖς	τοῖς	ταῖς	εὔνοις	τοῖς	εὔνοις
Αιτ.	χρυσοῦς	χρυσᾶς	χρυσᾶ	τούς	τάς	εὔνους	τὰ	εὔνοα

Β. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

- Τα συνηρημένα δευτερόκλιτα επίθετα:
 - α) σχηματίζονται όπως τα συνηρημένα ουσιαστικά της β' κλίσης (στο αρσεν. και ουδέτερο γένος) και της α' κλίσης (στο θηλυκό γένος):
 - β) δεν έχουν κλητική.
- Τα τρικατάληκτα συνηρημένα επίθετα:
 - α) τονίζονται πάντοτε στη λήγουσα:
 - β) σχηματίζουν κανονικά το θηλυκό σε -ῆ (*κυανοῦς, κυανῆ - χαλκοῦς, χαλκῆ*).
Αλλά όταν μπροστά από την κατάληξη -ους του αρσενικού υπάρχει ε ή ρ, τότε η κατάληξη του θηλυκού είναι -ᾶ (*κεραμεοῦς, κεραμεᾶ - ἀργυροῦς, ἀργυρᾶ*).
- Τα δικατάληκτα συνηρημένα επίθετα:
 - α) είναι σύνθετα με δεύτερο συνθετικό τις λέξεις νοῦς, πλοῦς, ῥοῦς, χροῦς (*ἄνους, ἄπλους, εὔρους, ἄχρους*):
 - β) διατηρούν την ασυναίρετη κατάληξη -οα στον πληθυντικό του ουδέτερου (*τὰ εὔπλοα, τὰ ἄχροα*):
 - γ) ἔχουν την λήγουσα -οι της ονομαστικής πληθυντικού αρσενικών και θηλυκών βραχεία, αν και προέρχεται από συναίρεση (*εὔνοι, εὔπλοι*):
 - δ) τονίζονται πάντοτε στην παραλήγουσα.

Γ. ΑΣΚΗΣΕΙΣ

➤ Στις προτάσεις που ακολουθούν να αναγνωρίσετε τους τύπους των συνηρημένων δευτεροκλίτων επιθέτων:

- α) Ἔχει ὁ μὲν Ζεὺς σκῆπτρον χαλκοῦν καὶ Νίκην χαλκῆν, ἡ δὲ Ἀθηνᾶ δόρυ.
- β) Θώρακας λινοῦς ἰδεῖν ἔν τε ἄλλοις ἱεροῖς ἔστιν ἀνακειμένους καὶ ἐν Γρυνείῳ.
- γ) Ἦφαιστος λέγεται πέμψαι Ἴηρα δῶρον χρυσοῦν θρόνον ἀφανεῖς δεσμοὺς ἔχοντα.
- δ) Ἄχρουν ἐστὶ τὸ διαφανὲς καὶ τὸ ἀόρατον ἢ τὸ μόλις ὁρώμενον, οἶον δοκεῖ τὸ σκοτεινόν.
- ε) Ὅστις εὔνουσ τῆδε τῆ πόλει, θανὼν καὶ ζῶν ὁμοίως ἐξ ἐμοῦ τιμῆσεται.

► Να συμπληρώσετε τα κενά στις παρακάτω προτάσεις με τους σωστούς τύπους των συνηρημένων δευτεροκλίτων επιθέτων που βρίσκονται σε παρένθεση:

- α) Παῦσαι, μὴ ἐφευρεθῆς τε καὶ γέρων ἅμα (ἄνους).
β) Ἐς τοῦτον τὸν Νῆσον ἔχει λόγος τρίχας ἐν τῇ κεφαλῇ οἱ εἶναι (πορφυροῦς).
γ) Σοὶ ταῦτ' ἀρέσκει, παῖ Μενοικέως, ποιεῖν τὸν τῆδε καὶ τὸν εὐμενῆ πόλει. (δύσνους).
δ) Ἐπὶ τοῖς δόρασιν αἰχμῶν φοροῦσι. (σιδηροῦς).
ε) Οἱ Κορίνθιοι πλείους τῶν ἐναντίων ναῦς ἐποίησαν. (ἄπλους).

► Το κείμενο που ακολουθεῖ εἶναι ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν περιγραφή τῆς Ἁγίας Σοφίας στὴν Κωνσταντινούπολη ἀπὸ τὸν ἱστορικό τῆς ἐποχῆς (8ος αἰ. μ.Χ.) Προκόπιο. Να ἐντοπίσετε σ' αὐτὸ τύπους δευτεροκλίτων συνηρημένων ὀνομάτων, οὐσιαστικῶν καὶ ἐπιθέτων.

Τίς δὲ τῶν τε κιόνων καὶ λίθων διαριθμήσαιο τὴν εὐπρέπειαν, οἷς τὸ ἱερὸν κεκαλ-
λώπισται; Λειμῶνί τις ἂν ἐντετυχημέναι δόξειεν ὠραῖω τὸ ἄνθος. Θαυμάσειε γὰρ ἂν
εἰκότως τῶν μὲν τὸ ἄλουργόν, τῶν δὲ τὸ χλοάζον, καὶ οἷς τὸ φοινηκοῦν ἐπανθεῖ καὶ
ᾧ τὸ λευκὸν ἀπαστράπτει, ἔτι μέντοι καὶ οὔς ταῖς ἐναντιωτάταις ποικίλλει χροιαῖς
ὥσπερ τις ζωγράφος ἢ φύσις. Ὀπηνίκα δὲ τις εὐξόμενος ἐς αὐτὸ ἴοι, ξυνήσι μὲν εὐθὺς
ὡς οὐκ ἀνθρωπεῖα δυνάμει ἢ τέχνῃ, ἀλλὰ θεοῦ ῥοπῇ τὸ ἔργον τοῦτο ἀποτετόρνενται·
ὁ νοῦς δὲ οἱ πρὸς τὸν θεὸν ἐπαιρόμενος ἀεροβατεῖ, οὐ μακρὰν που ἠγούμενος αὐτὸν
εἶναι, ἀλλ' ἐμφιλοχωρεῖν μάλιστα οἷς αὐτὸς εἶλετο.

Προκόπιος Κασαρεύς, **Περὶ κτισμάτων Α, α' 59-61**

τὴν εὐπρέπειαν
λειμῶνί... δόξειεν
τὸ ἄλουργόν
τὸ φοινηκοῦν
χροιαῖς
εὐξόμενος
ἴοι (εἶμι)
ξυνήσι (συνήμι)
ἀποτετόρνενται
ἐμφιλοχωρεῖν
εἶλετο (αἰροῦμαι)

τὴν ὁμορφία
θα νόμιζε κανεῖς ὅτι βρέθηκε σε λειβάδι
τὸ πορφυρὸ
τὸ κόκκινο
χρώματα
για νὰ προσευχηθεῖ
πάει
καταλαβαίνει
ἔχει γίνεῖ τέλειο
ὅτι ἀγαπᾶ νὰ βρίσκεται
διάλεξε

ΕΝΟΤΗΤΑ 21

ΑΤΤΙΚΟΚΛΙΤΑ ΔΕΥΤΕΡΟΚΛΙΤΑ ΟΝΟΜΑΤΑ

Α. ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

- Ἔστι κατὰ τὴν ὁδὸν τὴν ἐς Ἀθήνας ἐκ Φαληροῦ νεὼς Ἑρασ.
— Ὁ δῆμος ὑπόχρεως τῶν πλουσίων ἦν.

Οἱ υπογραμμισμένοι τύποι ἀνήκουν σε μια ἰδιαίτερη κατηγορία δευτερόκλιτων ονομάτων, που ἔχουν καταλήξεις **-ως -ων** ἀντὶ **-ος-**. Τα ονόματα αὐτά, ουσιαστικά και ἐπίθετα, συνηθίζονται κυρίως στὴν ἀττικὴ διάλεκτο και γι' αὐτὸ ονομάζονται **αττικόκλιτα**. Κλίνονται σύμφωνα με τοὺς ἀκόλουθους πίνακες (βλ. και § 101-102 και § 166-167 τῆς Γ.Α.Ε.)

Ι. ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ

Ενικός αριθμός

	(θ. νεω-)	(θ. Μενελεω-)	(θ. ἄλω-)	(θ. ἀνώγεω-)
Ον.	ὁ νεὼς	Μενέλεως	ἡ ἄλως (=αλώνι)	τὸ ἀνώγεων
Γεν.	τοῦ νεῶ	Μενέλεω	τῆς ἄλω	τοῦ ἀνώγεω
Δοτ.	τῷ νεῶ	Μενέλεω	τῇ ἄλω	τῷ ἀνώγεω
Αιτ.	τὸν νεῶν	Μενέλεων	τὴν ἄλω(ν)	τὸ ἀνώγεων
Κλητ.	ὦ νεὼς	Μενέλεω	ὦ ἄλως	ὦ ἀνώγεων

Πληθυντικός αριθμός

Ον.	οἱ νεῶ	—	αἱ ἄλω	τὰ ἀνώγεω
Γεν.	τῶν νεῶν	—	τῶν ἄλων	τῶν ἀνώγεων
Δοτ.	τοῖς νεῶς	—	ταῖς ἄλως	τοῖς ἀνώγεως
Αιτ.	τοὺς νεῶς	—	τὰς ἄλως	τὰ ἀνώγεω
Κλητ.	ὦ νεῶ	—	ὦ ἄλω	ὦ ἀνώγεω

II. ΕΠΙΘΕΤΑ

	Ενικός αριθμός				Πληθυντικός αριθμός					
	(θ.ίλεω-)									
Ον.	ὁ	ἡ	ἴλεως	τὸ	ἴλεων	οἱ	αἱ	ἴλεω	τὰ	<u>ἴλεα</u>
Γεν.	τοῦ	τῆς	ἴλεω	τοῦ	ἴλεω		τῶν	ἴλεων	τῶν	ἴλεων
Δοτ.	τῷ	τῇ	ἴλεω	τῷ	ἴλεω	τοῖς	ταῖς	ἴλεως	τοῖς	ἴλεως
Αιτ.	τὸν	τὴν	ἴλεων	τὸ	ἴλεων	τούς	τάς	ἴλεως	τὰ	<u>ἴλεα</u>
Κλητ.	ὦ		ἴλεως	ὦ	ἴλεων		ὦ	ἴλεω	ὦ	<u>ἴλεα</u>

B. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

- Τα αττικόκλιτα ουσιαστικά

α) ἔχουν ω στις καταλήξεις όλων των πτώσεων. Υπάρχει ι υπογεγραμμένο όπου η αντίστοιχη κατάληξη των απλών δευτεροκλίτων ουσιαστικών έχει ι (τῷ νεῶ [τῷ ναῶ], οἱ νεῶ [οἱ ναοῖ])·

β) ἔχουν την κλητική ὅμοια με την ονομαστική·

γ) τονίζονται σε όλες τις πτώσεις όπου και ὅπως η ονομαστική ενικού (ὁ νεῶς, τοῦ νεῶ - ὁ Μενέλεως, τοῦ Μενέλεω - ὁ ταῶς, τοῦ ταῶ)·

δ) σε μερικές περιπτώσεις σχηματίζουν την αιτιατική ενικού χωρίς το τελικό ν (τον ἄθω, τὴν ἄλω, τὴν ἔω, τὴν Κῶ, τὸν Μίνω).

- Τα αττικόκλιτα επίθετα

α) εἶναι δικατάληκτα (ὁ, ἡ ὑπόχρεως, τὸ ὑπόχρεων - ὁ, ἡ ἔμπλεως, τὸ ἔμπλεων)· τρικατάληκτο εἶναι μόνο το επίθετο πλέως - πλέα - πλέων·

β) στην ονομαστική, αιτιατική και κλητική πληθυντικού του ουδέτερου ἔχουν κατάληξη -α, ὅπως τα ουδέτερα των κοινών δευτεροκλίτων επιθέτων (τὰ ἔμπλεα / τὰ δίκαια).

Γ. ΑΣΚΗΣΕΙΣ

➤ Να αναγνωρίσετε τους τύπους των αττικόκλιτων ουσιαστικών και επιθέτων στις παρακάτω προτάσεις:

α) Ἔστιν Ἀντίοχος τῶν παιδῶν τῶν Ἡρακλέους, γενόμενος ἐκ Μήδης Ἡρακλεῖ τῆς Φύλαντος, καὶ τρίτος Αἴας ὁ Τελαμῶνος, ἐκ δὲ Ἀθηναίων Λεῶς.

- β) Ἄμα τῇ ἔφ (= αυγή) οἱ Βοιωτοὶ παρήσαν.
- γ) Σκότους ἀνάπλευς (= γεμάτα) ἔχει τοὺς ὀφθαλμούς.
- δ) Κοινῇ τὰ σώματα διδόντες ἰδίᾳ τὸν ἀγήρων ἔπαινον ἐλάμβανον καὶ τὸν τάφον ἐπισημότερον.
- ε) Πολλῶν γὰρ ὑμῖν ἄξιος Τρυγαῖος Ἄθμονεὺς ἐγώ, δεινῶν ἀπαλλάξας πόνων τὸν δημότην καὶ τὸν γεωργικὸν λεών, Ὑπέρολον τε παύσας.
- στ) Πρὸ τοῦ νεῷ τὸν μὲν Ἀπόλλωνα Λεωχάρης, ὃν δὲ καλοῦσιν Ἀλεξίκακον Κάλαμις ἐποίησε.

► Να συμπληρώσετε τα κενά στις παρακάτω προτάσεις με τον σωστό τύπο του απτικόκλιτου επιθέτου ή ουσιαστικού που δίνεται σε παρένθεση:

- α) Τότε στρατεύουσιν ἐς Ἄφιδναν οἱ παῖδες. (Τυνδάρεως)
- β) Οἱ θεοί, οἷς ἂν ὄσιν, σημαίνουσι. (Ἴλεως)
- γ) Οἱ Πελοποννήσιοι ἀναγαγόμενοι (= ἀπέπλευσαν) ἄμα ἔπλεον, ἐπὶ τεσσάρων ταξάμενοι τὰς ναῦς. (ἔως)
- δ) Τὴν γοῦν Ἀττικὴν ἐκ τοῦ ἐπὶ πλεῖστον διὰ τὸ ἀστασίαστον οὔσαν ἄνθρωποι ὄκουν οἱ αὐτοὶ αἰεὶ. (λεπτόγεως = ἄγονος)
- ε) Πρὸς τὸν πόλεμον μάλιστα βλέπομεν Λυκοῦργόν τε καὶ τίθεσθαι τὰ νόμια (= νομοθετοῦν). (Μίνως)
- στ) Τῶν Συρακοσίων ἐσβάντων ἐς τὰς ναῦς καὶ παραπλεόντων ἀπὸ ἐς τὴν Μεσσηνίην, οἱ Ἀθηναῖοι ἐτέραν ναῦν ἀπολλύουσιν (= χάνουν). (κάλως = σκοινί, παλαμάρι)

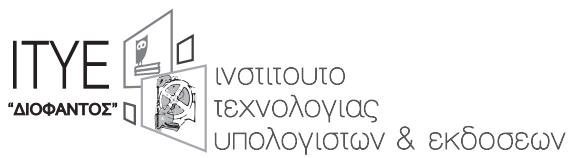
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
Πρόλογος.....	5
Ενότητα 1	7
Συμπληρωματικά για το κατηγορούμενο. Γενική κατηγορηματική-επιρρηματικό και Προληπτικό κατηγορούμενο.	
Ενότητα 2	12
Αντικείμενο άμεσο και έμμεσο. Κατηγορούμενο του αντικειμένου. Σύστοιχο αντικείμενο.	
Ενότητα 3	18
Φωνηεντόληκτα ουσιαστικά της Γ' κλίσης (μονόθεμα).	
Ενότητα 4	23
Φωνηεντόληκτα ουσιαστικά της Γ' κλίσης (διπλόθεμα).	
Ενότητα 5	27
Υγρόληκτα ουσιαστικά της Γ' κλίσης (διπλόθεμα).	
Ενότητα 6	31
Φωνηεντόληκτα, αφωνόληκτα και ενρινόληκτα επίθετα της Γ' κλίσης. Η κλίση της μετοχής του Παθητικού Αορίστου.	
Ενότητα 7	38
Δευτερεύουσες προτάσεις.	
Ενότητα 8	49
Υποθετικοί λόγοι. Το πραγματικό και το αντίθετο του πραγματικού.	
Ενότητα 9	53
Υποθετικοί λόγοι. Το προσδοκώμενο και η αόριστη επανάληψη στο παρόν και μέλλον.	

Ενότητα 10	56
Υποθετικοί λόγοι. Απλή σκέψη και αόριστη επανάληψη στο παρελθόν.	
Ενότητα 11	62
Ρήματα υγρόληκτα και ενρινόληκτα.	
Ενότητα 12	66
Οι άλλοι χρόνοι των υγρολήκτων και των ενρινολήκτων ρημάτων.	
Ενότητα 13	72
Αντωνυμίες κυρίως κτητικές και αλληλοπαθητικές.	
Ενότητα 14	76
Φωνηεντόληκτα ρήματα σε -μι.	
Ενότητα 15	81
Πλάγιος λόγος.	
Ενότητα 16	87
Άλλα ρήματα Β΄ συζυγίας (σε -μι). (είμι, φημί, οίδα, δέδοικα).	
Ενότητα 17	93
Αόριστοι Β΄ βαρυτόνων ρημάτων που κλίνονται κατά τα ρήματα σε -μι.	
Ενότητα 18	97
Αριθμητικά.	
Ενότητα 19	101
Συνηρημένα ουσιαστικά Α΄ και Β΄ κλίσης.	
Ενότητα 20	105
Συνηρημένα επίθετα της Β΄ κλίσης.	
Ενότητα 21	108
Απτικόκλιτα δευτερόκλιτα ονόματα.	

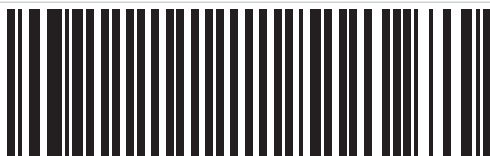
Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946, 108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.

Κωδικός βιβλίου: 0-22-0013

ISBN 978-960-06-2305-5

(01) 000000 0 22 0013 2